

A MAGYAR EGYETEMISTÁK POLITIKAI GONDOLKODÁSA ÉS INTEGRÁCIÓJA 2024-BEN

Szabó Andrea – Oross Dániel

Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája – Nemzeti Ifjúsági Tanács

AKTÍV
FIATALOK
KUTATÁS

Ötödik
hullám

Budapest, 2024

A magyar egyetemisták politikai gondolkodása és integrációja 2024-ben.
Political thinking and integration of university students in Hungary, 2024

© SZERZŐK: SZABÓ ANDREA, OROSS DÁNIEL, 2024.

© KIADÓ: HALLGATÓI ÖNKORMÁNYZATOK ORSZÁGOS KONFERENCIÁJA, 2024; NEMZETI IFJÚSÁGI TANÁCS, 2024.

Minden jog fenntartva! All rights reserved!

EGYETEMI TANKÖNYV.

*A kutatás stratégiai partnere a HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont
Politikatudományi Intézet,
ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet.
A kutatást a Nemzeti Ifjúsági Tanács finanszírozta.*

Szakmai lektor: Bauer Béla

Nyelvi lektor: Szabó Anna

A borítóterv és tördelés: Zvara Patrik

Kiadja: Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája, Nemzeti Ifjúsági Tanács

ISBN online: 978-615-02-1070-4

Budapest, 2024

TARTALOM/CONTENT

Magyar nyelvű rész

TARTALOM/CONTENT	3
TRADÍCIÓ – A 2024-ES AKTÍV FIATALOK KUTATÁS ÉS ELŐZMÉNYE	4
A 2024 FEBRUÁRI–MÁRCIUSI KUTATÁS LEGFONTOSABB EREDMÉNYEI	8
A NAPPALI TAGOZATOS HALLGATÓK TÁRSADALMI ÖSSZETÉTELE	12
MAGYARORSZÁGON KÍVÜLI TANULÁSI, MUNKAVÁLLALÁSI ÉS LETELEPEDÉSI SZÁNDÉKOK	21
POLITIKAI SZOCIALIZÁCIÓS MECHANIZMUSOK.....	29
POLITIKAI PREFERENCIÁK.....	33
DEMOKRÁCIÁHOZ VALÓ VISZONY.....	38
A HALLGATÓK IDEOLÓGIAI KÖTŐDÉSE.....	43
A HALLGATÓK ÉRTÉKSTRUKTÚRÁJA.....	46
A POLITIKAI RÉSZVÉTEL EGYES DIMENZIÓI	51
A KUTATÁS MÓDSZERTANA.....	55
IRODALOM	57

English version

POLITICAL ORIENTATION AND INTEGRATION OF HUNGARIAN STUDENTS IN 2024	60
TRADITION – THE HISTORY OF ACTIVE YOUTH RESEARCH IN 2024.....	62
KEY FINDINGS OF THE FEBRUARY-MARCH 2024 SURVEY.....	65
SOCIAL COMPOSITION OF FULL-TIME STUDENTS	69
INTENTIONS TO STUDY, WORK AND SETTLE ABROAD.....	78
MECHANISMS OF POLITICAL SOCIALISATION.....	85
POLITICAL PARTY PREFERENCES.....	89
ATTITUDES TOWARD DEMOCRACY	94
IDEOLOGICAL AFFILIATION OF STUDENTS	98
THE VALUE STRUCTURE OF THE STUDENTS.....	100
CERTAIN DIMENSIONS OF POLITICAL PARTICIPATION	105
RESEARCH METHODOLOGY	109
BIBLIOGRAPHY	111
ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE.....	114
FIGURES AND TABLES.....	117

TRADÍCIÓ – A 2024-ES AKTÍV FIATALOK KUTATÁS¹ ÉS ELŐZMÉNYE

Öt esztendő után elkészült az Aktív Fiatalok kutatócsoport² egyetemista vizsgálatának újabb adatfelvétele. Magyarországon egyedülálló, hogy egy társadalmi réteget, jelesül a nappali tagozatos hallgatókat szisztematikusan, rendszeresen és ugyanazon módszerekkel ilyen hosszú időn keresztül vizsgálják. A kutatócsoport ugyanis 2011-ben határozta el, hogy egyedi módszerrel elkezd vizsgálni a hallgatókat és ezt a munkát 2013-ban, 2015-ben, 2019-ben is elvégezte. Jelenlegi, 2024. tavaszi adatfelvétel tehát a kutatássorozat ötödik hulláma.

A mostani kutatás jelentősége abban áll, hogy a mintába került fiatalok politikai szocializációja szinte teljes egészében a 2010 óta hatalmon lévő Orbán-rezsim időszakában történt. A minta legfiatalabb kérdezettje ugyanis éppen csak elmúlt 18 éves, azaz 2006-os születésű, de néhány „idősebb”, 1995 vagy még korábban született hallgató is lekérdezésre került. Az első, 2011-es vizsgálati hullámban zömében még olyan nappali tagozatos hallgatók véleményét elemeztük, akik 1990 körül, tehát a rendszerváltás időszakában születtek. A kötetben közölt eredmények plasztikusan jelezhetik mindazokat az változásokat, amelyek a nappali tagozatos hallgatók érdeklődésében, politikai gondolkodásában és magatartásában, valamint politikai profiljában az elmúlt 14 év eredményezett. Egyben tesztelhető az a sztereotípa is, hogy a hallgatók mély politikai apátiába kerültek, nem érdeklődnek a politika iránt, passzívak és kiábrándultak.³

Nagyon fontos a kötet elején leszögezni, hogy a vizsgált alapsokaság nem a teljes magyar ifjúságot, hanem annak nagyjából 200 000 fős részmintáját reprezentálja (lásd 1. ábra). Ezért minden olyan kijelentés, ami a magyar fiatalok egészére vonatkoztat, túlzó általánosítás, ugyanakkor az elmúlt évtizedek tapasztalatai azt mutatják, hogy a hallgatók gondolkodása, attitűdje és aktivitása befolyással bír a teljes magyar 15–29 éves népesség viselkedésére.⁴ Az eredmények tehát olyan fiatalokra vonatkoznak, akik társadalmi- és politikai aktivitás szempontjából mintaadóul szolgálhatnak a teljes magyarországi ifjúság számára.

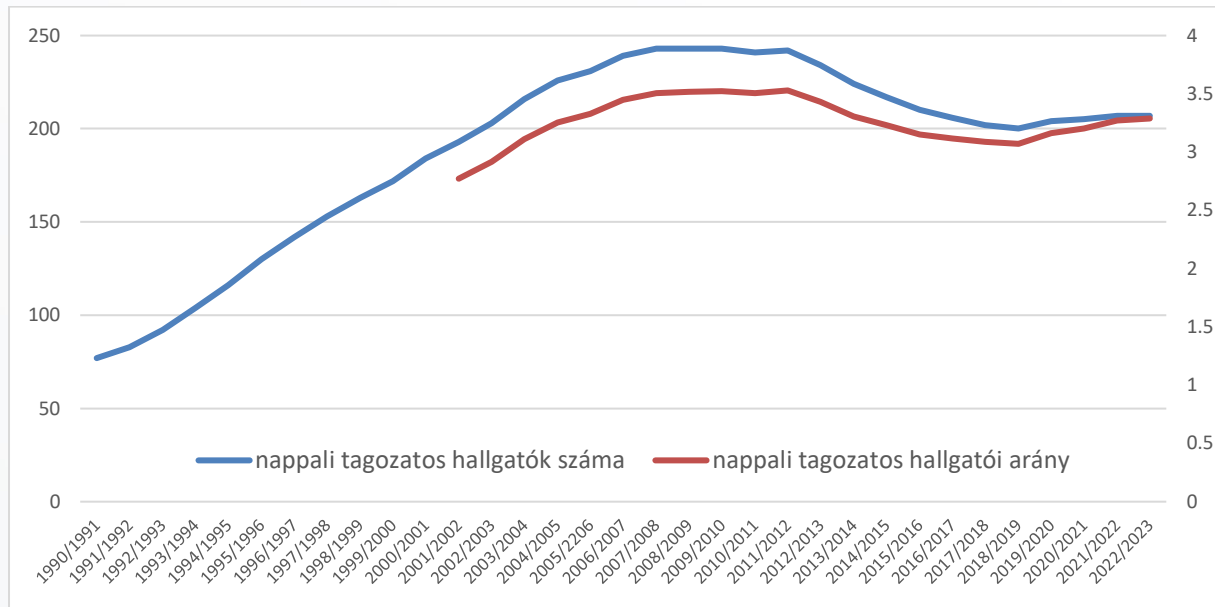
¹ Szabó Andrea, PhD, habil, szociológus, politikatudós. A HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet tudományos főmunkatársa, igazgatója, az ELTE ÁJK egyetemi docense. Oross Dániel, PhD, politikatudós. A HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet tudományos főmunkatársa, osztályvezetője.

² A nonprofit kutatócsoport egy 2009 óta működő ifjúságkutató munkaközösség felfrissítésével jött létre 2011 tavaszán. Az Aktív Fiatalok Kutatócsoport tagjai társadalomtudományokkal (politológia, pszichológia, szociológia) foglalkozó kutatók, doktorjelöltek. A csoport vezetője Szabó Andrea. Alapító tagjai Róna Dániel PhD, Oross Dániel, PhD és Keil András, doktorjelölt. A kutatócsoporthoz csatlakoztak Susánszky Pál, PhD, Csőzik Rita, Kovács Tamás, Sebestyén Annamária (PhD), Papházi Viktor (doktorjelölt).

³ Ennek 15–29 évesekre vonatkozó alapállításait részletesen lásd: BÍRÓ-NAGY-SZABÓ (2021).

⁴ 2020-ban, 2021-ben és 2023-ban is készült egy-egy nagymintás ifjúságszociológiai kutatás Magyarországon. Ezek részletes eredményeiről lásd: SZÉKELY 2021; BÍRÓ-NAGY-SZABÓ 2021; BÖCSKEI ET AL., 2023.

1. ábra.
A felsőoktatásban hallgató nappali tagozatos egyetemisták és főiskolások száma, 1990/1991-es tanév–2022/2023-as tanév;
A felsőoktatásban hallgatók aránya a 15–64 éves népességen belül, 2001/2002-es tanév–2022/2023-as tanév (százalék)

Adatok forrása: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsi001a.html,
https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0001.html valamint
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wdsd004b.html, valamint
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0035.html.

Egyedülálló a kutatássorozat abból a szempontból, hogy a korábbi, 2011/2012-es, 2013-as, 2015-ös és 2019-es hullámaiból gyorsjelentés és tanulmánykötet is készült magyar, illetve angol nyelven egyaránt (legutolsó eredményeket lásd: SZABÓ 2015; SZABÓ–OROSS 2017, ILLETVE SZABÓ 2019; SZABÓ–SUSÁNSZKY–OROSS 2019).

Az adatfelvételről

Az ötödik hullám adatfelvételének módszertana teljesen megegyezik a 2015. áprilisban, tehát a harmadik hullám során kialakított eljárással: 805 nappali tagozatos egyetemistát kérdeztünk a magyarországi egyetemeken kampuszain. A kvótán alapuló mintát⁵ ún. szigorított véletlen séta eljárásával közelítettük a véletlen mintavételi eljárásokhoz. A szigorított eljárás meghatározta, hogy hol (bejárat előtt, épületen belül, folyosón, büfében, terem előtt, aulában stb.), kit (sorban következő hányadik hallgatót, csoportból kivonva vagy magányosan állót) és milyen módon lehet lekérdezni. A kvótát és a nemválaszolást rögzíteni kellett, amit a csapatkapitányok ellenőriztek (részletesen lásd a módszertani fejezetben).

A kvóta alapú minta egyetemi, kari, képzési szint (BA/BsC, MA/MsC, osztatlan és PhD/DLA), valamint nem szerint reprezentálja a magyarországi nappali tagozatos egyetemi hallgatókat. A kutatás ugyan kari szinten reprezentatív, de az egyes karok, adott esetben 1–

⁵ A kvóta alapját az Oktatási Hivatal Felsőoktatási Információs Rendszer (FIR) statisztikája képezte. Ezen belül a 2022-re vonatkozó, 2.2. A hallgatók statisztikai száma fenntartó típusonként, intézményenként, karonként, képzési helyenként, munkarendek és képzési szintek szerint táblázat adatait vettük alapul.

2 fős mintája nem alkalmas arra, hogy azok mentén szegmentáljuk a hallgatókat. 95%-os valószínűségi szinten a 805 fős minta hibahatára 85%-os válaszolási arány mellett $\pm 2,8\%$.

A kutatás módszertana egyedi abból a szempontból is, hogy hallgatók kérdeznek hallgatókat. Szegeden, Debrecenben, Pécsen és Miskolcon a helyi hallgatók, minden más egyetemen fővárosi politológus, szociológus és más társadalomtudományi szakos hallgatók kérdezték le a kvótát. Összességében 21 kutatói csapat és 90 kérdezőbiztos dolgozott a terepen 2024. február 20. és március 11. között. A kérdezés ilyen megoldása azt eredményezi, hogy nincs a kérdező és a kérdezett között életkori, státusbeli, gondolkodásbeli szakadék, ami nagyon életszerű, helyenként talán kissé karcos válaszokhoz vezet. A kapott válaszok érvényességét ezért pont ez a frissesség és közvetlenség adja. A speciális kérdezői kör, valamint az egyetemi minta lehetővé teszi, hogy olyan kérdések is tesztelésre kerüljenek, amelyeket hagyományos, felnőtt, lakossági mintákon sokkal nehezebben lehetne alkalmazni; ennek következtében provokatív, szenzitív, izgalmas kérdésekkel is lehet operálni.

Az alábbi elemzés a kutatás legfontosabb eredményeit mutatja be tematikus formában. Az elemzések során az adatokat néhány fontos szociodemográfiai dimenzió (nem, állandó lakhely település típusa, apa iskolai végzettsége, képzési szint stb.) mentén elemezzük, és ahol tartalmilag indokolt, közöljük az előző hullám eredményeit is.⁶

A szöveg műfajából adódóan nem pótolja az alaposabb társadalomtudományi elemzéseket. A tudományos mélyelemzéseket az év második felében elkészülő tanulmánykötetben tesszük közzé. A jelen szövegben közölt adatok kisebb mértékben (1–2 százalékponttal) eltérhetnek a későbbi tanulmányokban közölt végleges eredményektől.

Köszönetnyilvánítás

Kutatássorozatunkban tehetséges és lelkes hallgatók sora vett részt, akiknek ezúton kívánunk köszönetet mondani. Miután nélkülük a kutatás nem valósult volna meg, álljon itt mindannyiójuk neve.

Pleszlán Petra, Zsifkó Ármin, Virágh Anna, Fazekas Csenge, Józsa Nikolett, Kerpel-Fronius Balázs, Kobl Adrienn Gabriella, Bajnóczki Laura, Kiss Dániel, Aranyos Csenge, Bazsik Máté, Bekó Donát, Belső Lili Zita, Benkő Botond, Bodó Patrik, Borsos-Szabó Ábris, Csermely Brúnó, Csóka Levente, Faházi Benedek, Fehér Tamás, Fenyődi Tamás, Fidanick Beyza, Franta Ákos, Führer Fanni, Gábor Márton, Gyarmati Luca Anna, Hadadi Kristóf, Halmai Tifani Zoé, Hanzsér Ákos, Hegedűs Fanni, Hering Vanda, Hodicsek Csenge, Horváth Fanni, Huber Zoltán, Járai Gergely, Karikás Anna Eszter, Kern Andor Ferenc, Kispál Zsombor, Kovács Marcell, Kövesdi-Ratkay Vilmos, Kuti Balázs, Kuzmiák Anna, Licker Leila, Lukács Vilmos, Lux Benjámin, Majoros Mirella Jusztina, Mihály-Tabó Sára, Nagy Eszter, Nagy Norbert, Novák Eszter Réka, Odrobina Balázs, Oláh Attila, Olasz Veronika Zsuzsanna, Papp Nóra Nikolett, Pilbát Jácinta-Orsolya, Póti Botond, Potor Eszter, Rácz Máté, Rezsuta Antónia Edit, Rigó Márton Benedek, Rőcsei Bence, Safár Márton, Sárvári Panna, Savanya Janka, Schäfer Alexander Christoph, Sebestyén Emese, Szabó Dávid Ábel, Szekér Szonja, Szipola Antal, Tavaszi Anna, Tóth Amina, Tóth Viktória, Újvári Péter, Varga Éva Emese, Zsiga Bulcsú, Zsigovics Dániel.

Köszönjük Kedves Kollégák a kiváló munkát!

⁶ A dokumentumban csak olyan leíró-statisztikai módszerekkel készített adatokat közlünk, amelyeknél a hipotézisvizsgálat szignifikáns összefüggésre utal.

Köszönet illeti a kutatás finanszírozóját, a Nemzeti Ifjúsági Tanácsot, illetve annak képviselőit, Szabó Bálintot és Kovács Pétert elnököt. Immár hagyományosan a kutatás stratégiai partnere a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája, az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Politikatudományi Intézet, valamint a HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet. Köszönjük Sövegjártó Virágnak és Eszterhai Marcellnek a HÖÖK hosszú idő óta tartó támogatását! Továbbá nagy köszönet illeti Bauer Béla szociológust, aki régóta kiáll a kutatás mellett!

Budapest, 2024. április

Szabó Andrea, Oross Dániel

A 2024 FEBRUÁRI-MÁRCIUSI KUTATÁS LEGFONTOSABB EREDMÉNYEI

2011, 2013, 2015, 2019 után 2024 február végén, március elején ismét lezajlott Magyarországon az Aktív Fiatalok elnevezésű, nappali tagozatos egyetemistákat vizsgáló empirikus társadalomtudományi kutatás. A vizsgálat során több mint 90 társadalomtudományi szakos egyetemista kérdezett 805 másik, kvótás mintavételi eljárás segítségével kiválasztott hallgatót.

Az alábbiakban összefoglaljuk a vizsgálat sorozat ötödik hullámának legfontosabb eredményeit.

Társadalmi szelekció

A magyar felsőoktatás immár több évtizedes problémája a társadalmi szelekció. Ennek eredménye, hogy az oktatási hierarchia csúcsa a magasabban iskolázott szülők gyermekei számára jelent továbbtanulási lehetőséget. 2024 tavaszán – összhangban a 2019-es és a 2015-ös felvétel eredményeivel – mindössze a hallgatók két-három százaléka érkezett olyan kibocsátó családból, ahol az édesapa/nevelőapa legfeljebb 8 osztályt végzett, további 17 százalékuknak pedig édesapja szakmunkás végzettségű (ez szintén megfelel a 2015 és 2019-es eredményeknek). Ezzel szemben, akárcsak 2019-ben, úgy 2024-ben is a hallgatók több mint egyharmadának mind a két szülője rendelkezik diplomával. Véleményünk szerint ezek az adatok annak fényében különösen érdekesek, hogy a magyar felsőoktatási rendszerben jelenleg bent lévő, nappali tagozatos hallgatók közül viszonylag nagy arányban (akár 5–10 százalékban is) hiányozhatnak a felső középosztály és felső osztály gyermekei, akik eleve inkább külföldön⁷ kezdik meg tanulmányaikat.

A saját jövőkép megítélése – összességében – a 2013-ban mérthez hasonlít. 2015-ben és 2019-ben is kedvezőbb véleménnyel rendelkeztek a nappali tagozatos egyetemisták a jövőjükkel kapcsolatban. Mindamellet a nehezebben élő hallgatók jövőképe érdemben nem tudott javulni az elmúlt időszakban, sőt mintha a rosszabb anyagi helyzetű fiatalok jövőbeli orientációi vizsgálatról vizsgálatra borúsabbá válnának. A biztos vagy bizonytalan jövőkép kialakulása kapcsolatban áll a hallgatók politikai orientációival, preferenciáival. Egyetlen szempontra hívjuk fel a figyelmet. A magyar egyetemisták közül a Fidesz-KDNP-szavazók rendelkeznek a legpozitívabb jövőképpel: 71 százalékuk teljesen vagy inkább biztosnak érzi jövőjét, ami bár jelentős arány, de mégis 6 százalékpontos csökkenés az 5 évvel ezelőtti méréshez képest.

Magyarországon kívüli munkavállalás, letelepedési szándék

2024-ben, igaz csak enyhén, de tovább növekedett a Magyarországon kívüli tanulási szándék: jelenleg a hallgatók közel egynegyede szeretne külföldön tanulni. Az átlaghoz képest nagyobb arányban azok tervezik, hogy hosszabb ideig külföldön tanuljanak, akik a kibocsátó családjuk révén jelentős kulturális és anyagi tőkét birtokolnak.

Az Aktív Fiatalok kutatócsoport vizsgálatának eredményei szerint 2019-hez képest mérséklődött a rövidtávú Magyarországon kívüli munkavállalási hajlandóság a magyar nappali tagozatos hallgatók körében. 2024-ben az egyetemisták 59 (-5%) százalékának terve között szerepel, hogy pár hétre vagy hónapra külföldre menjen dolgozni. Fontos azonban jelezni, hogy a külföldi munkavállalás és a külföldi letelepedés fontolgatása nem azonnali kiköltözést jelent, hanem elsősorban ún. közhangulati kérdésként fogható fel. Ennyi fiatal fejében fordult meg a gondolat, hogy ne Magyarországon dolgozzon vagy éljen.

⁷ Elsősorban az uniós országokban, de jelentős számban az Egyesült Királyságban, illetve az USA-ban.

Ténylegesen ennél jóval kevesebben fognak külföldön munkát vállalni, vagy végleg elköltözni az országból. Ahogy 2015-ben és 2019-ben, úgy 2024-ben is minden második hallgató hosszú távú külföldi munkavállalásban gondolkodik.

Nemzetgazdasági és nemzetstratégiai szempontból az egyik legsúlyosabb kérdés a magasan képzett, nyelveket beszélő egyetemi réteg tartós elvesztése. A 2024-es Aktív Fiatalok kutatás a külföldi étellel kapcsolatos megfontolások terén rekord közeli eredményeket mutat. Míg 2015-ben a kérdezettek 37, 2019-ben 33, addig 2024 tavaszán 45 százalékuk jelezte, hogy tartósan Magyarországon kívül telepedne le.

A migráció indoka mindenekfelett anyagi természetű: külföldön könnyebb megélni, magasabb az életszínvonal, sokkal több pénzt lehet megtakarítani. Ehhez képest minden más motiváció választottsága alacsonyabb (karrierlehetőség, a tapasztalatszerzés, a nyelvtanulás, más kultúra megismerése és kalandvágy).

Politikai attitűdök, politikai preferenciák

2024. február és március folyamán a teljes egyetemista sokaságra vonatkoztatva a legnépszerűbb párt a Magyar Kétfarkú Kutya Párt volt. Az előző, 2019-es vizsgálathoz képest az MKKP 5 százalékponttal javított támogatottságán. Ez már csak azért is érdekes, mert a többi párt esetében vagy jelentős csökkenést, vagy legfeljebb stagnálást mért a kutatás. Jelezni kell, hogy az adatfelvétel záró időpontja után, 2024. március 15-én lépett ki először Magyar Péter a politikai arénába, de ennek az esetleges következményeit a kutatás nem tudja megmérni. A Tisztelet és Szabadság Párt (Tisza) tehát nem került bele a pártlistába.

A kormányzópárt támogatottsága a korábbi vizsgálatokban 15–16 százalékos szinten állt, így általában a második-harmadik helyen állt a támogatottsági listán. 2024-ben a teljes hallgatói népszerűség körében 10 százalék alá csökkent a választottsága (-7%), azonban még így is a harmadik leglátványosabb politikai erő a nappali tagozatos egyetemisták között. A második ugyanis a korábban legerősebb Momentum 12 százalékkal.

Egyetlen pártnak, a korábban még nem mért Mi Hazánknak haladja meg az 5 százalékot a támogatottsága, minden más párt a parlamenti bejutási küszöb alatti választottsággal rendelkezik.

Az előző hullámokhoz képest a párt nélküliek (nem tudja, nem válaszol és nem szavazó csoportok együttléve) aránya jelentősen emelkedett. 2011 óta nem volt ilyen magas a pártok pillanatnyi kínálatától önmagát távol tartó fiatalok aránya (43 százalék).

Demokrácia versus diktatúra

Négy év alatt 5 százalékponttal növekedett a demokráciapárti hallgatók aránya: míg 2019-ben 57, 2024-ben 63 százalékuk vélekedett úgy, hogy a demokrácia minden más politikai rendszernél jobb. Ezzel párhuzamosan mérésről mérésre csökken a diktatúrát bizonyos körülmények között elfogadó egyetemisták aránya (2011-ben még minden harmadik hallgató ezt elfogadhatónak tartotta, 2024-ben pedig 11 százalékuk).

A demokrácia magyarországi variánsával ugyanakkor csökkent az elégedettség. Míg 2019-ben 35, 2024-ben 28 százalékuk jelezte, hogy nagyon vagy inkább elégedett a Magyarországon meghonosodott demokráciával. 2013 óta töretlenül javuló eredmények fordultak vissza 2024-ben. A demokrácia teljesítményével kapcsolatos problémára utal, hogy a hallgatók 17 százaléka – egy 0-tól 10-ig terjedő skálán, ahol 0 a diktatúrát, 10 pedig a demokráciát jelenti – legfeljebb kettes értékelést adott, azaz inkább diktatúrának látja Magyarországot. 8–10-es értékelést viszont mindössze 7 százalék választott, azaz ennyien érzik szinte tökéletes demokráciának az országot. 2019-ben 14–14% volt ugyanez az arány. A

demokráciát legalább 8-asra értékelők túlnyomó többsége egyébként kormánypárti szavazó.

Politikai szocializációs folyamatok

A felvezetőben jeleztük, hogy a kutatás csupa olyan egyetemistát vizsgált, akiknek a politikai szocializációja az Orbán-rezsim időszakára esett. A vizsgálat eredményei rámutathatnak azokra a változásokra, amelyek a rezsim szocializációs mechanizmusaiból eredhetnek. Bognár Adrienn és Szabó Andrea (2017), épp az Aktív Fiatalok kutatás harmadik hullámának eredményeit elemezve jelezték először, hogy az Orbán-kormányzat erősen ideologikus (keresztény-konzervatív) rendszerközpontú politikai szocializációs mechanizmust épít, ami befolyással lehet a fiatalok attitűdjeire.

Az Aktív Fiatalok ötödik hullámának eredményei azt jelzik, hogy a magyar egyetemisták középiskolás korukban és jelenleg is többet beszélgetnek közéleti kérdésekről, politikáról otthon családi körben, valamint barátaikkal, ismerőseikkel a politikáról, mint bármikor ezt megelőzően. A rendszeres baráti beszélgetések gyakorisága 10 százalékponttal emelkedett, de a családok vonatkozásában is hibahatáron túli növekedésről beszélhetünk.

Van azonban az adatokban egy további nagyon érdekes változás, amire érdemes felhívni a figyelmet. Arra a kérdésre, hogy „középiskolás korodban, az iskolában, pl. történelem, osztályfőnöki órákon, szünetben milyen gyakran beszélgettetek közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról” 7 százalékponttal többen mondták, hogy soha nem beszéltek ilyen kérdésekről, mint 2019-ben. Ennek megfelelően növekedett a témával egyáltalán, vagy csak alkalmanként találkozők aránya.

Valamivel emelkedett azok aránya is, akik életében történt olyan esemény, történés, személyes tapasztalat, ami alapvetően határozta meg politikai nézeteit. Ezek közül is kiemelendő a tanártüntető hullám, valamint a 2024 februárjában kibontakozó ún. pedofil botrány. Ennek ellenére a nappali tagozatos egyetemisták politikai érdeklődése valamelyest csökkent 2019-hez képest.

Hallgatók értékpreferenciája

Ha valahol, akkor az értékpreferenciák esetében érzékelhetőnek kellene lennie a rezsim szocializációs törekvései eredményének. Klasszikus, ötfokú Likert-skálán hét provokatív állítással való egyetértést mért a kutatás 2019-ben és 2024-ben is. Az eredmények alapján érdemi konzervatív, jobboldali, keresztény ideológiai áttörésről nem beszélhetünk. Emellett a tekintélyelvűség sem emelkedett, sőt enyhén csökkent 2019 óta. Az azonos neműek házasságát a hallgatók 72 százaléka támogatja, ezzel szemben a konzervatív anya-apa szerepfelfogást 6 százaléuk fogadja el. 23 százaléuk vélekedik úgy, hogy nem politikai programokra, hanem erős kezű vezetőre van szükség, míg a migrációs politika szigorítását egynegyedük támogatja. Ez utóbbi esetben különösen nagy az attitűdök eltérése a baloldali és a jobboldali gondolkodású egyetemisták között. Míg az önmagukat jobbra sorolók 44, a baloldaliak 12 százaléka ért inkább vagy nagyon egyet az állítással. 2019-hez képest nem emelkedett az egyházasan vallásosok aránya (8–8%), és az ateisták aránya is megegyezik a két adatfelvétel során (9–9%).

Társadalmi, politikai részvétel

A formális szervezetekhez való kötődés aránya csökkent a hallgatói rétegben: 2013-ban és 2019 között a magyar egyetemisták mintegy 60–62 százaléka kapcsolódott szervezethez, 2024-ben viszont 54 százalék. Jelentősen csökkent a sportszervezetekhez, a szakmai

tudományos, valamint a kulturális, hagyományőrző organizációkhoz kapcsolódó hallgatók aránya. Egyetlen szervezeti típusnál, a betegekkel foglalkozó civil szervezeteknél érzékelhető érdemi emelkedés.

A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája (HÖÖK) ismertsége kétharmados, míg a Nemzeti Ifjúsági Tanácsról (NIT) egynegyedük hallott. Ez érthető is, mivel a NIT a teljes magyar ifjúság ernyőszervezete, míg a HÖÖK kifejezetten a hallgatói réteget szólítja meg. Mind a két szervezet munkájával viszonylag nagy, 50 százalékot meghaladó az elégedettség.

A hallgatók politikai részvételében igen jelentős a növekedés rögzíthető az előző vizsgálathoz képest. Míg 2019-ben a hallgatók 43 százalékának nem volt semmilyen részvétele, 2024-re ez az arány 30 százalékra csökkent. Különösen érdemi az emelkedés a tiltakozó petíciók, a pénzadományozás, a tüntetés és a bojkott esetében. A 2024-es aktivizmus a 2010-es évek elején mérthez hasonlatos.

A NAPPALI TAGOZATOS HALLGATÓK TÁRSADALMI ÖSSZETÉTELE

Kibocsátó család⁸

„...a társadalmi struktúra különböző... pontjain mért anyagi-megélhetési paraméterek egyenlőtlenségei különálló, egymástól nagyon távoli világokat/milliókat reprezentálnak az anyagi életkörülmények kapcsán is, az újabb generációk szintjén is újratelemelve az ösztársadalmi különbségek többségét.”

CSIZMADIA, év.n., 160.

A korábbi kutatási hullámaink adataihoz hasonlóan a 2024. február–március folyamán lezajlott kutatásban is azt tapasztaltuk, hogy igen szerény a hallgatók társadalmi mobilitása: a magyar felsőoktatási alrendszer számos komoly törésvonala, egyenlőtlensége érhető tetten a vizsgált hallgatói csoportokban. Ezek közül kettőre érdemes az elemzés elején felhívni a figyelmet. Az első a kibocsátó család társadalmi és kulturális hátterének eltéréseiből, a második a földrajzi szegmentációból fakad. Az egyes képzési szintek ugyanis nem azonos mértékben nyitottak a különböző családi háttérrel, illetve a különböző településeken élő hallgatók számára. Sokkal nagyobb arányban számíthatnak a szüleik anyagi támogatására azok, akik diplomás családban

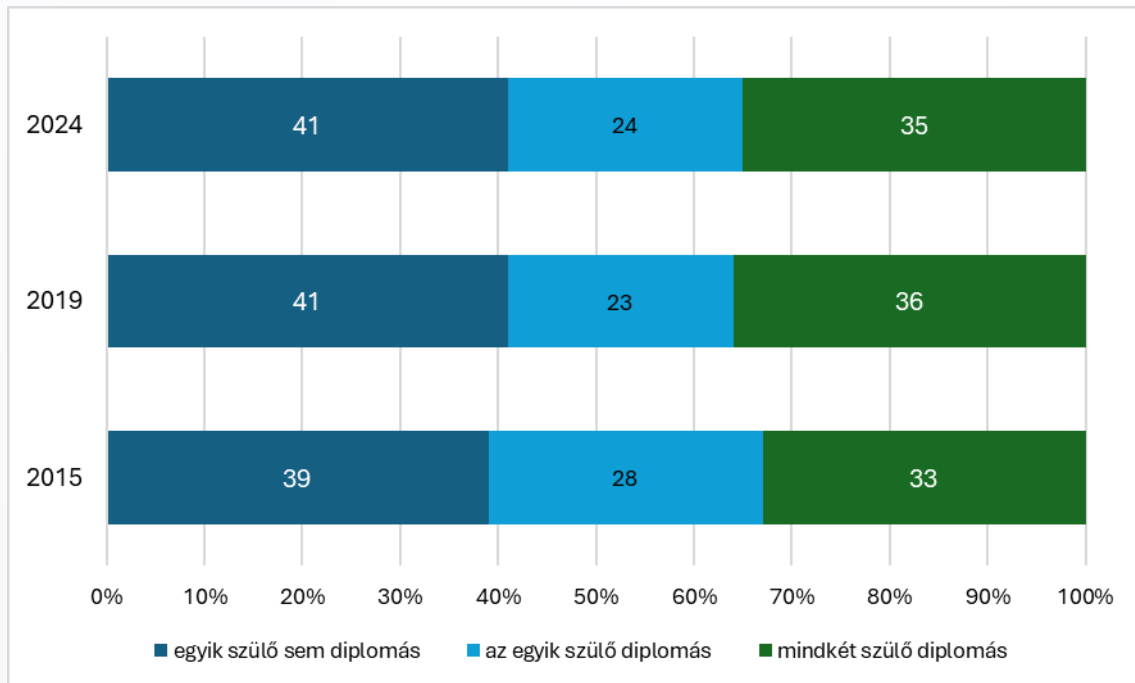
és – legalábbis korábbi adatfelvétele során – a fővárosi agglomerációban nőttek fel.

Ahogy az előző adatfelvételi hullámok esetében (SZABÓ 2013; SZABÓ 2015; SZABÓ 2019), így 2024 tavaszán is mindössze 3 százalék azon fiatalok aránya, akiknek édesapja legfeljebb 8 osztályt végzett, további 17 százalékuk édesapja szakmunkás végzettségű. Az apa és az anya iskolai végzettségének együttes vizsgálata alapján a mintában szereplő hallgatók 59 százalékának van diplomás felmenője, az első generációs értelmiségiek aránya tehát 41 százalék. A magyar felsőoktatás társadalmi mobilitási szempontból zárt rendszernek tekinthető, vagyis az utóbbi évtizedekben elsősorban a középosztály társadalmi újratelemeléséhez járulhatott hozzá, míg az alsó társadalmi rétegek hosszú távú felfelé mobilitását kevésbé támogatta. (iskolai mobilitásról lásd RÓBERT 2018). A társadalmi esélykülönbségekben több évtizede tapasztalható eltérés már csak azért is érdekes, mert a 2023/2024-as tanévben 126 ezer fiatal jelentkezett a hazai felsőoktatásba, ami 27 százalékos növekedés volt az előző évekhez képest. Annak ellenére sem vált nyitottabbá tehát a felsőoktatási rendszer, hogy számos könnyítést vezetett be az oktatási kormányzat a bemeneti és a kimeneteli követelményeken (hogy csak kettőt említsünk: eltörölték a felvételi minimum ponthatárt és eltörölték az általános nyelvvizsga-kötelezettséget is).

A fenti képet árnyalja az Engame Akadémia 2023-as kutatása, mely szerint a 2022/2023-as tanévben legalább 16 233 magyar diák tanult külföldi egyetemen. Ez 2,6 százalékos emelkedés 2021/2022-höz képest, ugyanakkor a korábbi trendekhez viszonyítva lassabb növekedést jelent (2022-ig átlagosan 4 százalékos volt az emelkedés) (JUHÁSZ 2023). Mindez azt jelentheti, hogy a társadalom felső középosztályába és felső osztályába tartozó családok egy része már nem magyarországi felsőoktatási intézményeket választják, az alsó középosztálybeliek és az alsó osztályok gyermekei pedig nehezen tudják előteremteni még a hazai felsőoktatási továbbtanulás költségeit is (JUHÁSZ 2023).

⁸ A 2024. februári–márciusi kutatás az alapképzésre (BA/BSc), az osztatlan képzésre, a mesterképzésre (MA/MSc) valamint a doktori/DLA-képzésre járó, magyar nappali tagozatos hallgatókat vizsgálta. A felsőfokú szakképzés, mint diplomát nem adó képzési szint, nem tárgya vizsgálatunknak.

2. ábra
A kibocsátó család iskolázottsága, 2015, 2019, 2024
(kérdésre választ adók százaléka)

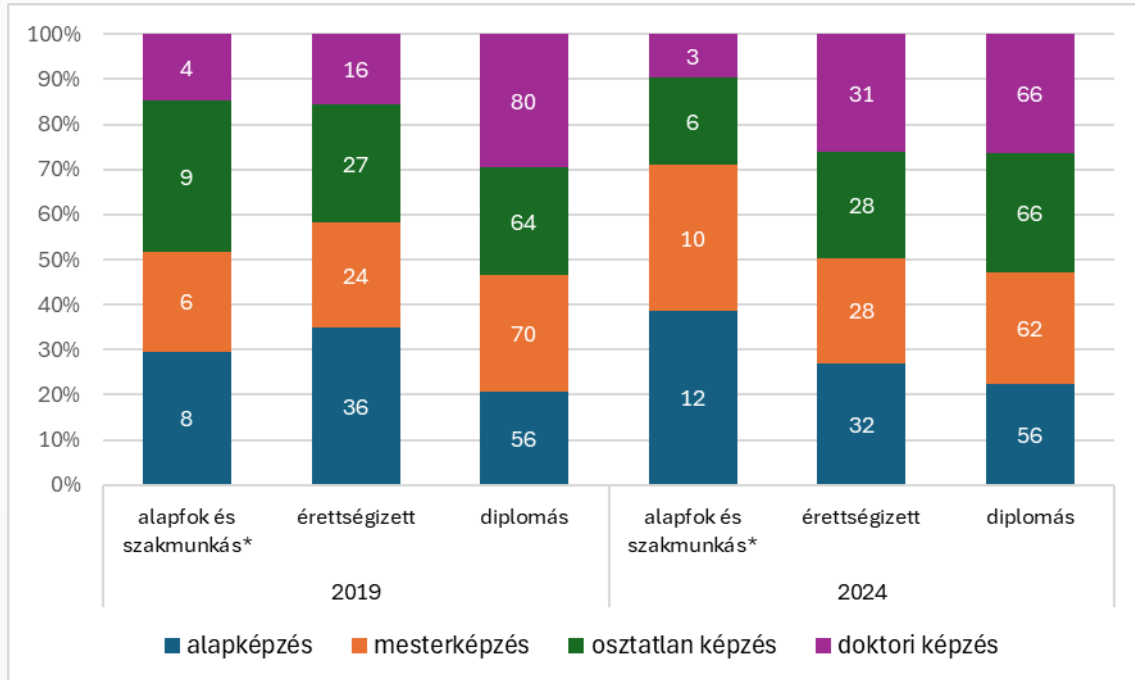
Forrás: Aktív Fiatalok, 2015, 2019, 2024. N=800; N=800; N=805. 2013 apa iskolai végzettsége: 2% legfeljebb 8 osztály, 22% szakmunkás, 35% érettségizett és 41% diplomás.

Az apa iskolai végzettsége alapján az első generációs értelmiségi hallgatók legnagyobb arányban az alapképzési szinten jelennek meg (41%). A képzési szint emelkedésével ugyanakkor növekszik a diplomás apák gyermekeinek aránya, 48–49 százalékra. Még egyértelműbb a kapcsolat az anya iskola végzettsége alapján. A BA/BsC-képzési szinten tanulók körében még többségben vannak az anya iskolázottsága alapján első generációs értelmiséginek tekinthető fiatalok, az osztatlan képzésre, az MA/MSc, valamint a PhD/DLa⁹ képzési szinten tanulók körében viszont jelentős többségbe kerülnek a diplomás anyák gyermekei. Fontos látni, hogy a kibocsátó család társadalmi összetételét tekintve a legzártabb a doktori képzés mellett az osztatlan képzési szint (ilyenek többek között a jogász, az építész, vagy a különböző orvosi képzések).

Ha mindkét szülő iskolázottságát figyelembe vesszük, 5 év alatt érdekes változások történtek. A legszembetűnőbb átalakulás, hogy szinte képzettségi szinttől függetlenül hasonlóan alakul az iskolázottság megoszlása. Minden képzési szinten többségben vagy túlnyomó arányban vannak azok a hallgatók, akiknek legalább az egyik szülője diplomás, ugyanakkor az érettségizettek aránya 30 százalék körül mozog. Jól látszik, hogy összességében az alapképzési szint nyújt a leginkább lehetőséget a nem diplomás szülők gyermekei továbbtanulására. Különösen igaz ez a nem fővárosi székhelyű egyetemekenél, ahol az alapképzésre járók többségének nem diplomás egyik szülője sem.

⁹ A doktori iskolában tanulók aránya ugyanakkor annyira alacsony, hogy az eredmények tájékoztató jellegűek. A mintába 29 PhD-s hallgató került.

3. ábra
A képzési szint megoszlása az apa és az anya együttes iskolai végzettsége szerint,
2019 és 2024
(kérdésre választ adók százaléka)

*az alacsony elemszám miatt a 8 általános és a szakmunkás végzettségű apákat egybe számoljuk.

Forrás: Aktív Fiatalok, 2019, 2024. N=800, N=805 fő.

Az egyik új fejleménye a kutatásnak, hogy az állandó lakhely település típusa kevésbé szegmentálja a hallgatókat, mint az elmúlt vizsgálatok során bármikor. Érdeemes megjegyezni, hogy különösen a főváros és az agglomeráció viszonylatában jelentősen mozgásokat rögzített a Központi Statisztikai Hivatal. Míg a főváros lakossága folyamatosan csökken, Pest megyéé folyamatosan emelkedik (lásd KSH Fókuszban a megyék, 2023. I-VI.), így az állandó lakhely település típusának hatását sokkal bonyolultabb megítélni, mint korábban. A főváros és az agglomeráció közötti korábbi társadalmi-gazdasági különbségek kiegyenlítődhettek.

Mindenesetre az adatok arra utalnak, hogy mérséklődött a különbség a fővárosban és általában a községekben állandó lakhellyel rendelkezők képzési szintbeli megoszlásában. Ha ezt a változást más adatfelvételek is tudják bizonyítani, akkor ezen a téren öröndetes előrelépés rögzíthető. Míg az egyetemek székhelye minden kilencből hatnak fővárosi illetékességű, addig a hallgatók kevesebb mint negyed budapesti állandó lakos. Ez persze azt is jelenti, hogy akik Budapestre járnak egyetemre és nem napi ingázók, azoknak szállásra, kollégiumra vagy albérletre van szüksége. Ez viszont komoly anyagi áldozatot kíván a szülőktől.

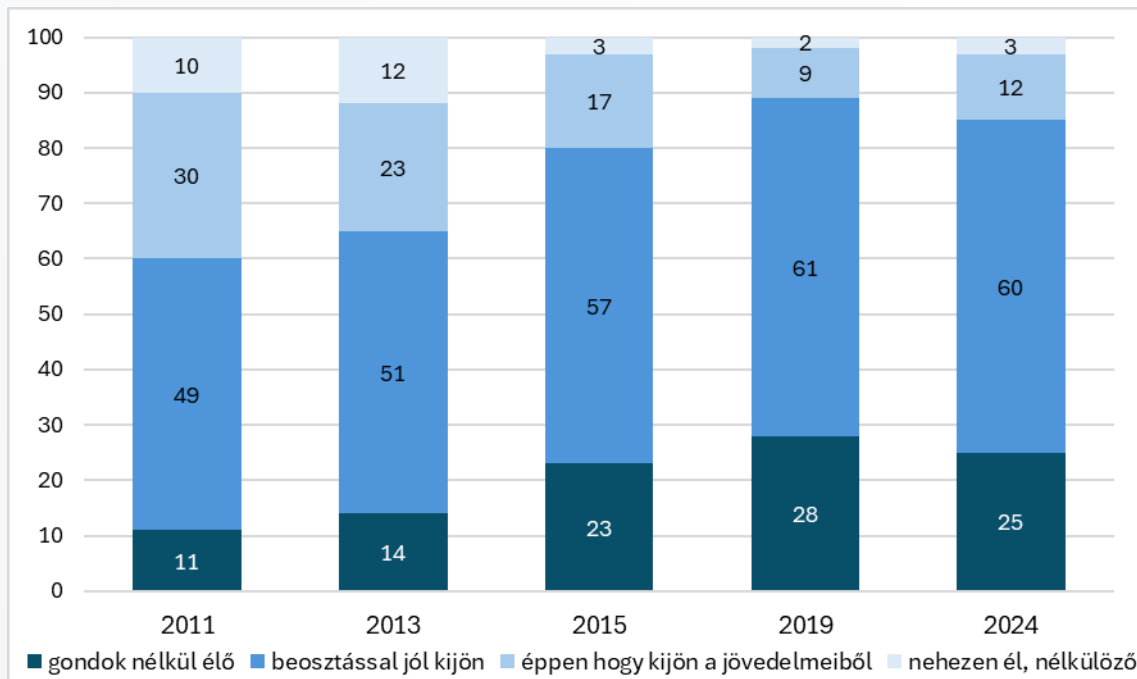
Anyagi háttér

Az Aktív Fiatalok kutatás kezdetektől méri a hallgatók szubjektív jólétét: azt, hogy maguk a kérdezettek milyenek ítélik meg saját anyagi helyzetüket. 2019-ben azt tapasztaltuk, hogy a korábbi felvételekhez képest érdemben javult a hallgatók szubjektív jövedelemérzete, anyagi értelemben jobb helyzetbe kerültek. Az akkori egyetemisták és főiskolások 28

százaléka jelezte, hogy gondok nélkül él, 61 százaléká pedig pénze okos beosztásával tulajdonképpen jól kijött.

2024-ben nem folytatódott tovább az anyagi helyzet érzékelésének pozitív fordulata, inkább egyfajta stagnálásról, enyhe visszafordulásról beszélhetünk (lásd 4. ábra). 2024 tavaszán a hallgatók egynegyede gondok nélkül él (-3%), 60 százalékának elég a pénze, 12 százalékuk pedig éppen hogy kijön a jövedelmeiből. A legrosszabb helyzetben lévők aránya alig változott a 4-8 évvel korábbihoz képest. A hallgatói réteg 2-3 százaléka folyamatos anyagi nehézséggel küzd a többiek viszont alapvetően jónak érzik anyagi helyzetüket. 2015-höz képest azonban kettő, 2011-hez képest viszont 14 százalékponttal többen vannak, akik gondok nélkül élnek, ami kétségtelenül figyelemre méltó változás. A 2011 óta folyó vizsgálataink bizonyítják magyar felsőoktatás társadalmilag zárt struktúráját, a belépés szempontjából erősen szelektív jellegét. Azon családok gyermekei, akik nehezebb anyagi helyzetből indulnak, akik esetében a kibocsátó család anyagi és – mint bizonyítottuk – kulturális tőkéje korlátozott, szűkös lehetőségekkel rendelkeznek a bejutásra.

4. ábra
Hogyan jellemeznéd anyagi helyzeted 2011–2024?¹⁰
(kérdésre választ adók százaléka)

Pontos válaszkategóriák:

Gondok nélkül élek; a pénzem okos beosztásával jól kijövök; éppen, hogy kijövök a jövedelmeimből; hónapról hónapra anyagi gondjaim vannak; nélkülözések között élek. Az elemzésben az utóbbi két kategóriát összevontuk.

Forrás: Aktív Fiatalok, 2011, 2013, 2015, 2019 és 2024. Aktív Fiatalok, 2011: N=1700; Aktív Fiatalok, 2013: N=1300; Aktív Fiatalok, 2015–2019: N=800; Aktív Fiatalok 2024: N=805.

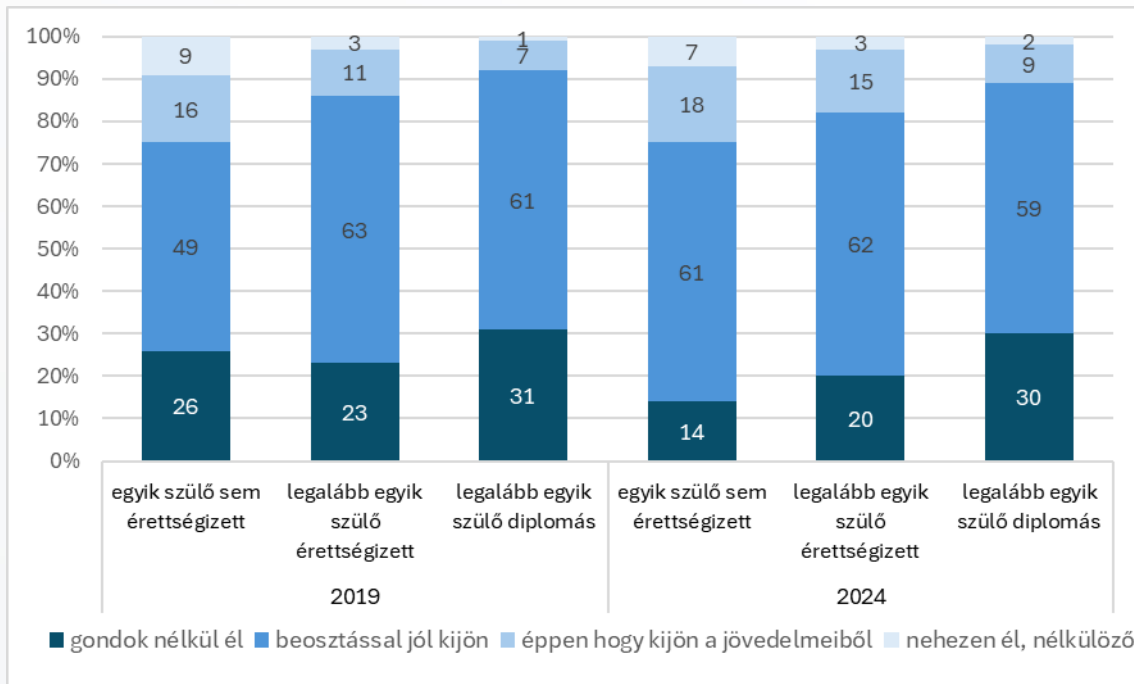
Az anyagi helyzet szoros összefüggésben áll a kibocsátó család kulturális hátterével. A diplomás felmenőkkel rendelkező hallgatóknál elvétve fordul elő, hogy hónapról hónapra éljenek, illetve hogy kijöjjenek a jövedelmeikből (9%), míg a legfeljebb szakmunkásoknál¹¹ a két kategória meghaladja a 25 százalékot. A másik oldalon is hasonló különbségek

¹⁰ A kérdések tegező formában lettek feltéve, mert hallgatók kérdeztek hallgatókat.

¹¹ Az alacsony elemszám miatt az alapfokú és a szakmunkásvégzettségű szülőket összevontuk.

mutathatók ki, igaz, éppen fordítva. Míg a diplomás szülők egyetemista gyermekeinek bő harmada gondok nélkül él, az alapfokú és szakmunkásvégzettségűek esetében ez az arány csupán 14 százalék. A diplomás kibocsátó család tehát komoly szociális védőhálót igyekszik segíteni az egyébként is versenyelőnyökkel érkező második/harmadik generációs fiatal.

5. ábra
Összességében, hogy érzed anyagilag...?
(Az apa és az anya együttes iskolai végzettsége szerint, százalékos megoszlás)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2019, 2024 N=800 és 805 fő.

A fővárosi állandó lakhellyel rendelkezőknél a legmagasabb a gondok nélkül élők aránya (36%), a községben lakóknál 17 százalék ez az arány. Éppen, hogy kijön a jövedelmeiből vagy ennél rosszabb körülmények között él a budapesti hallgatók 16, a községben állandó lakhellyel rendelkezők 22 százaléka.

Ahogy fentebb jeleztük, hacsak nem napi ingázókról beszélünk, akkor a kistelepülésen élőknek kollégiumba kell költözniük vagy kollégium hiányában albérletet kell bérelniük. Ez pedig jelentősen befolyásolhatja / ronthatja anyagi körülményeiket.

A hallgatók 38 százaléka tanulmányi időszak alatt szüleinél lakik, 21 százalékuknak (-3%) van lehetőségük diákszálláson, kollégiumban élni. Adataink szerint a hallgatók 29 százaléka jelenleg albérletben lakik. Az albérletben élők aránya lényegesen, 5 százalékponttal emelkedett az elmúlt 5 évben. Akik albérletbe szorulnak, anyagi értelemben is kiszolgáltatottabbá válnak, hiszen az albérletüket másokkal megosztók 22 százaléka anyagi problémákkal küzd. Gondok nélkül leginkább azok a fiatalok élnek, akik a szüleinél laknak szorgalmi időszakban, illetve saját vagy családi tulajdonú lakással rendelkeznek.

A fővárosi fiatalok 62 százaléka él a szorgalmi időszak alatt szüleinél, ami közel kétszer több, mint amit a megyei jogú városokban élő hallgatóknál rögzítettünk. Jellemző adat, hogy a saját lakástulajdon is a budapesti egyetemistáknál és főiskolásoknál a legmagasabb (18%). A megyei jogú városokban állandó lakcímmel rendelkező hallgatók egyharmada lakik szüleinél, egyötöde a szorgalmi időszakban kollégiumban, diákszálláson, további 29 százaléka albérletben más egyetemistákkal együtt él. Fontos megjegyezni, hogy nem

minden megyei jogú városban van felsőoktatási intézmény, vagy ha van is, nem mindegyik több tudományterületre kiterjedő, változatos szakkínálatú egyetem.

A kisebb városokban, valamint a községekben állandó lakcímmel rendelkező diákok helyzete lényegesen kedvezőtlenebb, hiszen saját, nagyvárosi lakás híján, túlnyomó többségüknek szüksége van valamilyen külön fizetendő szállásra a szorgalmi időszak 10 hónapja alatt. Ez pedig nyilvánvalóan extra kiadás a valószínűleg egyébként is nehezebb helyzetben lévő kibocsátó családok számára. A kisebb településeken élő hallgatók mintegy 28–29 százaléka él kollégiumban, további mintegy háromtizedük albérletben másokkal együtt. Fontos jelezni, hogy a kollégiumokban lakó kisebb, belföldi településről érkező hallgatók aránya statisztikailag szignifikáns módon csökkent az elmúlt öt év alatt (-5%). Ez pedig arra utal, hogy a magyar hallgatók számára rendelkezésre álló kollégiumi férőhelyszám legalábbis nem növekedett, hanem csökkent 2019 óta.¹²

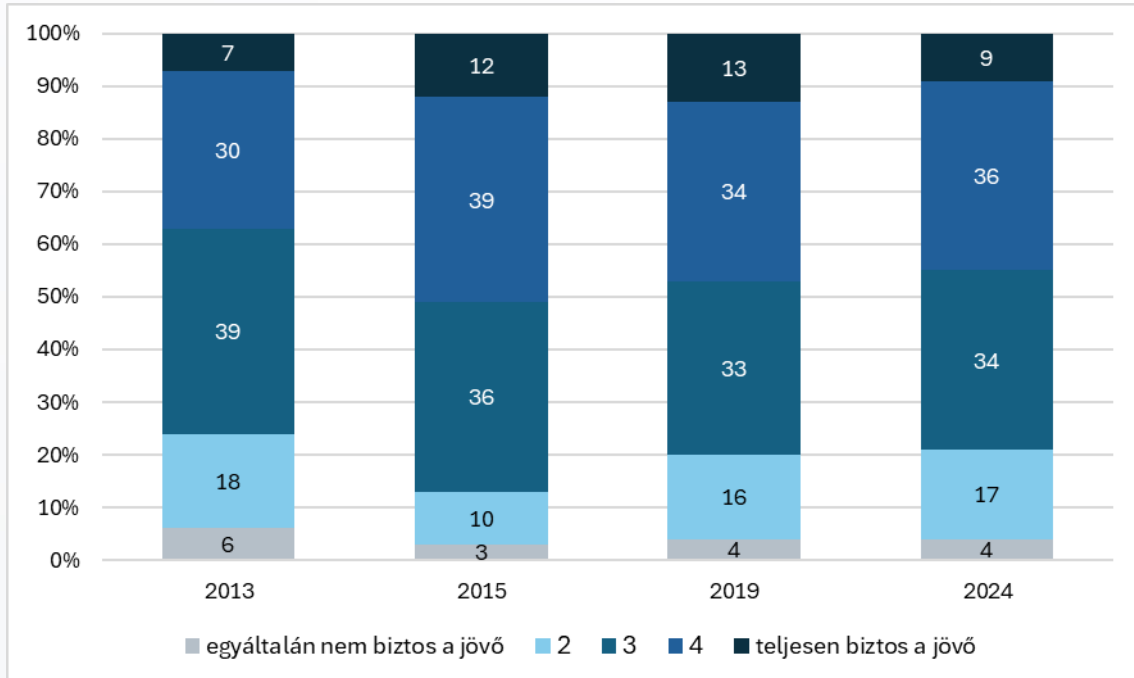
Jövőkép

2015-ben jeleztük, hogy a magyar egyetemisták és főiskolások jövőképe optimista, hiszen minden második fiatal valamilyen mértékben biztosnak tartotta jövőbeli lehetőségeit (1-től 5-ig terjedő skálán az átlag 3,5 pont volt). Ráadásul az anyagi helyzethez hasonlóan javuló tendenciát mutattak az adatok. 2019-ben már nem volt ennyire kiemelkedően kedvező a hallgatók közhangulata, és egy évvel a koronavírus-járvány kitörése előtt polarizáltabb a jövőorientációkról számoltunk be.

Az elmúlt 5 év váratlanul sok nehézséggel szembesítette a hallgatókat (lásd pandémia, orosz-ukrán háború kitörése, energiaválság, inflációs és gazdasági válság, legújabban pedig az izraeli-palesztin konfliktus). Ezért nem meglepő, hogy a hallgatók biztonságérzete, jövőjükkel kapcsolatos bizakodásuk lényegesen nem javult a korábbi méréshez képest. A hallgatók 47 százaléka látja biztosnak vagy nagyon biztosnak jövőjét, egyharmaduk közepes értékelést adott, míg jelenleg negatív jövőképe minden ötödik egyetemistának van. Különösen érdekes az ötös értékelés 4 százalékpontnyi csökkenése, ami már túl van a két keresztmetszeti kutatás adatfelvételi hibájából eredeztethető eltérésen. Összességében 2015-ben 3,5, 2019-ben 3,4, 2024-ben pedig 3,3 átlagpont volt az 1–5 terjedő skála átlaga, ami közepesnél némileg jobb, tehát nem kiemelkedően kedvező, de nem is kedvezőtlen jövőképet mutat.

¹² A kollégiumok által nyújtott szolgáltatásokkal egyébként alapvetően nem elégedetlenek a hallgatók. Egy 1-től 5-ig terjedő skálán értékelték a szobák felszereltségét, a kollégium egészének felszereltségét, a kollégiumi közösséget és általában a kollégiumi szolgáltatásokat. A legkedvezőtlenebb áltageredmény (3,67 átlagpont) a kollégium felszereltségével kapcsolatban rögzíthető, ezt követi 3,69 ponttal a kollégiumi szolgáltatások megítélése. Ennél is kedvezőbb a szobák felszereltségének megítélése (3,77), míg a legjobb értékelést a közösség kapta 3,87 átlagponttal.

6. ábra
Mennyire érzed biztosnak a jövődet, mennyire érzed magad biztonságban a jövővel kapcsolatban?
(a kérdésre választ adók százalékos megoszlása)

Forrás: Aktív Fialatok, 2013, 2015, 2019, 2024. Aktív Fialatok, 2013 N=1300; 205–2019: N=800; 2024 N=805.

Általánosságban elmondható, hogy azoknak pozitívabb a jövőképe, akik jelenleg jobb anyagi helyzetben élnek. A jelenlegi viszonyok tehát erősen kihatnak a jövőbeli lehetőségekre (a kapcsolat lineáris jellegű). Míg a hónapról hónapra élők körében az ötfokú skála átlaga 2,2 átlagpont, ez a gondok nélkül élők körében több mint egy teljes átlagponttal magasabb (3,6 átlagpont). A jövőkép megítélése összességében a 2013-ban mérthez nagyon hasonló átlageredményeket mutat: minél kedvezőbb a szubjektív anyagi helyzet, annál kedvezőbb a jövőkép is.

Az anyagi helyzet szubjektív megítélésével összhangban, a szülők befejezett iskolai végzettsége is érdemi kapcsolatban áll a jövőképpel való elégedettséggel. A legnegatívabb jövőképpel azok a hallgatók rendelkeznek, akiknek egyik felmenője sem érettségizett (közel harmaduk egyes vagy kettes értéket választott), míg a hallgatói társadalmon belül a diplomás családok gyermekei érzik a legbiztosabbnak jövőjüket, 48 százalékuk négyes vagy ötös értékelést adott.

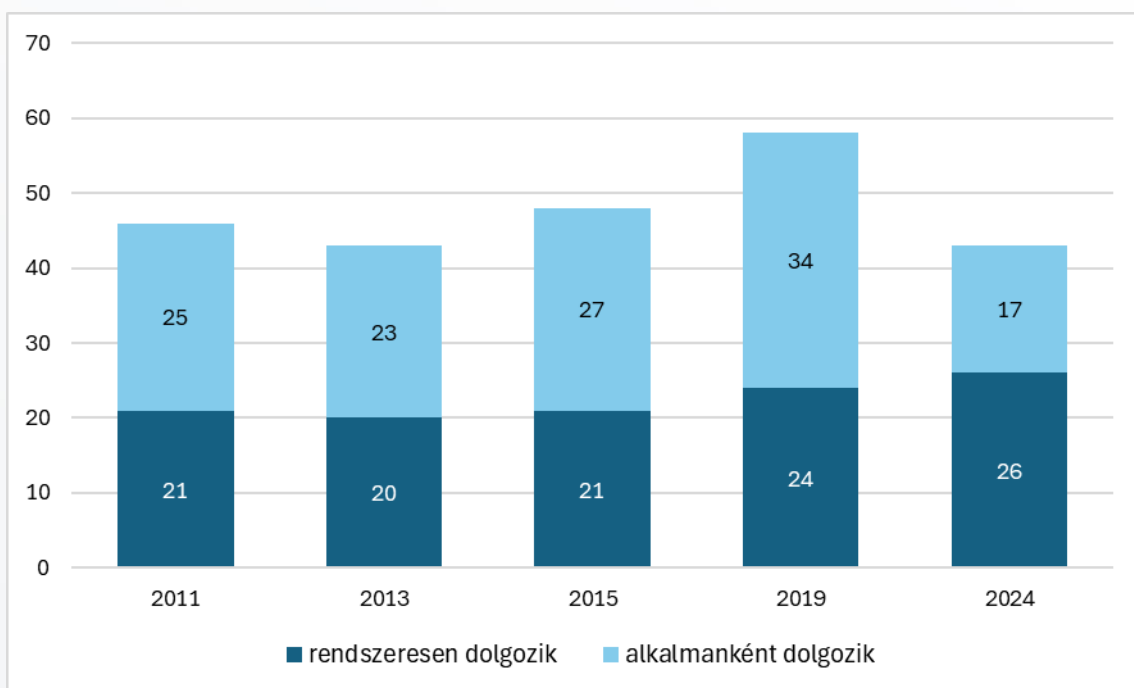
Végül a biztos vagy bizonytalan jövőkép kapcsolatban áll a fiatalok politikai orientációival, preferenciáival. Ezzel kapcsolatban egyetlen szempontra hívjuk fel a figyelmet. A magyar egyetemisták közül a Fidesz–KDNP-szavazók rendelkeznek a legpozitívabb jövőképpel (3,83 átlagpont), 71 százalékuk teljesen vagy inkább biztosnak érzi jövőjét, ami ugyanakkor jelentős, 6 százalékpontos romlás az 5 évvel ezelőtti méréshez képest.

Magyarországi munkavállalás

Az Aktív Fialatok kutatás eredményei szerint 2011 és 2015 között szinte állandó méretű volt a rendszeresen munkát vállaló hallgatók aránya. Minden negyedik hallgató vagy

kényszerből, vagy valamilyen más okból – például szakmai gyakorlat – munkát vállalt főiskolai, egyetemi éve alatt. 2019-ben a magyarországi munkavállalás terén jelentősebb elmozdulás következett be. Növekedett a rendszeresen dolgozók, és még inkább növekedett az alkalmankénti munkavállalók aránya. Ehhez képest 2024-ben érdekes, kevésbé magyarázható változások következtek be. Egyrészt tovább emelkedett a rendszeresen munkát vállalók aránya, másrészt viszont – és ez némileg ellentmond az intuitív várakozásoknak – csökkent az alkalmi jellegű munkavállalás. Ennek okait nem ismerjük és abból a szempontból különösen érdekes, hogy a 2022-es országgyűlési választási kampányban elfogadott jogszabályváltoztatás értelmében 25 év alatt adómentes a jövedelem.

7. ábra
Jelenlegi magyarországi munkavállalás, 2011–2024
(a valamilyen gyakorisággal dolgozók százalékos megoszlása)

Forrás: Aktív Fialatok, 2011, 2013, 2015, 2019, 2024. Aktív Fialatok, 2011: N=1700; Aktív Fialatok, 2013: N=1300; Aktív Fialatok, 2015–2019: N=800; Aktív Fialatok 2024: N=805.

A képzési területek közül – az alacsony elemszám miatt ezek az adatok inkább csak érdekességek – az agrártudományi, az egészségtudományi és az orvostudományi képzésben résztvevők között találunk a legkisebb arányban rendszeresen munkát vállalókat. Az átlagosnál magasabb (30%-ot meghaladó) a rendszeresen munkát vállalók aránya a pedagógus hallgatók, a gazdaságtudományi, valamint a társadalomtudományi szakos hallgatók körében.

Az is kitűnik az adatokból, hogy minél magasabb képzési szinten tanul a hallgató, annál valószínűbb, hogy rendszeresen dolgozik, a doktori képzésben résztvevők körében meghaladja az 50 százalékos arányt, ugyanakkor az osztatlan képzésre járóknál (orvos, építész, jogász) nem éri el a 20 százalékot sem. A jövedelmi helyzet szubjektív értelmezése alapján megállapítható, hogy minél negatívabb a saját jövedelmi környezet érzékelése, annál valószínűbb a rendszeres munkavállalás. A gondok nélkül élők 25, a jövedelmeiből éppen csak kijövők 36, míg a nehezen élők 44 százaléka dolgozik. A munkavállalást tehát anyagi okok motiválják, amit árnyal a napirend, az általános oktatási leterheltség, valamint a munkavállalási lehetőségek struktúrája.

A munkavállalás motívumai – összhangban a fentiekkel – teljesen világos képet mutatnak. A munkát vállaló nappali tagozatos hallgatók több mint hattizede anyagi okok miatt dolgozik, mintegy negyedüknek pedig tapasztalatszerzési szempontjai vannak. Ezt támasztja alá az az adat is, miszerint a munkavállaló fiatalok harmadának kötődik a munkája ahhoz a képzési területhez, amin tanul, közel felük (47%) viszont teljesen más területen dolgozik, mint ahová egyetemre jár. Az ő esetükben talán nem túlzó kényszer-munkavállalásról beszélni.

MAGYARORSZÁGON KÍVÜLI TANULÁSI, MUNKAVÁLLALÁSI ÉS LETELEPEDÉSI SZÁNDÉKOK

Az elvándorlás Magyarországon természetes folyamattá, a mindennapok részévé vált. A negatív hatások maguktól értetődőnek tűnnek, elvitathatatlanok a családi, társadalmi veszteségek, a fokozódó munkaerőhiány. Az elvándorlók hazatérése bizonytalan remény, helyüket jobb híján a gyorsan növekvő számú külföldi vendégmunkással kell pótolni. (HÁRS 2020, 115.)

Az Aktív Fiatalok kutatás 2013-as hullámának egyik legnagyobb újdonsága volt, hogy részletesen megvizsgáltuk a magyar egyetemisták Magyarországon kívüli tanulással, külföldi munkavállalással és külföldi letelepedéssel kapcsolatos attitűdjeit. A kivándorlás témája azóta is folyamatosan a tudomány, a média és a politika napirendjén van.

Érdekes felhívni a figyelmet arra, hogy 20 évvel az uniós csatlakozás után a nappali tagozatos hallgatók számára a tagság teljesen természetes módon képezi az életük részét, a „belföld–külföld” viszonylat nyilvánvalóan megváltozott az utóbbi évtizedekben. A hallgatók egységes európai munkaerő-piaci térben mozoghatnak, azonban az utóbbi időben több váratlan fejlemény szűkítette az oktatási lehetőségeiket. A Brexit, azaz az Egyesült Királyság unióból történő távozása után

jelentősen megnehezült az ottani főiskolai és egyetemi továbbtanulás, és a Covid-19 időszakában jóval kisebb volt az utazási lehetőség az Európai Unión belül. Legújabbban pedig az Európai Bizottság javaslatára az Európai Unió Tanácsa kizárta¹³ a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványokba (KEKVA) szervezett egyetemeket az Erasmus+¹⁴ és a Horizon Europe¹⁵ programokból. Az ezeken az egyetemeken hallgató diákok nem mehetnek uniós finanszírozás keretében társegyetemekre tanulni, az egyetemi oktatók pedig nem pályázhatnak a Horizon tudományos kutatási forrásokra.

A kérdésblokkban ugyanakkor nemcsak a Magyarországon kívüli munkavállalási szándékokat, hanem tanulási és letelepedési potenciált is vizsgálunk. Érdekes megjegyezni, hogy a téma legjelentősebb kutatói (Sík Endre, Simonovits Bori) többször is felhívták a figyelmet arra, hogy a munkavállalási, letelepedési szándék sohasem egyezik meg a valós munkavállalással, letelepedéssel (SIMONOVITS 2014; HÁRS 2020). A külföldi tartós munkavállalási és letelepedési hajlandóságot tehát egyfajta közhangulati indikátorként érdemes kezelni, ami azt mutatja meg, hogy a fiatalok hogyan érzik magukat egy adott országban, mennyire érzik tehát a társadalmi szintű megbecsültséget és presztízst.

Nem magyarországi tanulási szándék

2015-ben, az akkor főiskolára és egyetemre járó hallgatók 18 százaléka tervezte, hogy a közeljövőben hosszabb ideig külföldön szeretné tanulmányait végezni.¹⁶ Fontos hangsúlyozni, hogy egy vagy több éves képzésre, azaz tartós távolmaradásra kérdeztünk rá. 2019-ben két százalékponttal növekedett a külföldi tanulási szándék: azaz öt évvel ezelőtt a

¹³ 2022. december 15-én kelt [határozat](#) szerint: „Nem tehető jogi kötelezettségvállalás semmilyen, a 2021. évi IX. magyar törvény alapján létrehozott közérdekű vagyonkezelő alapítvánnyal, illetve semmilyen, az ilyen közérdekű vagyonkezelő alapítvány [kekva] által fenntartott jogi személlyel.”

¹⁴ Lásd: <https://erasmusplusz.hu/>

¹⁵ Lásd: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

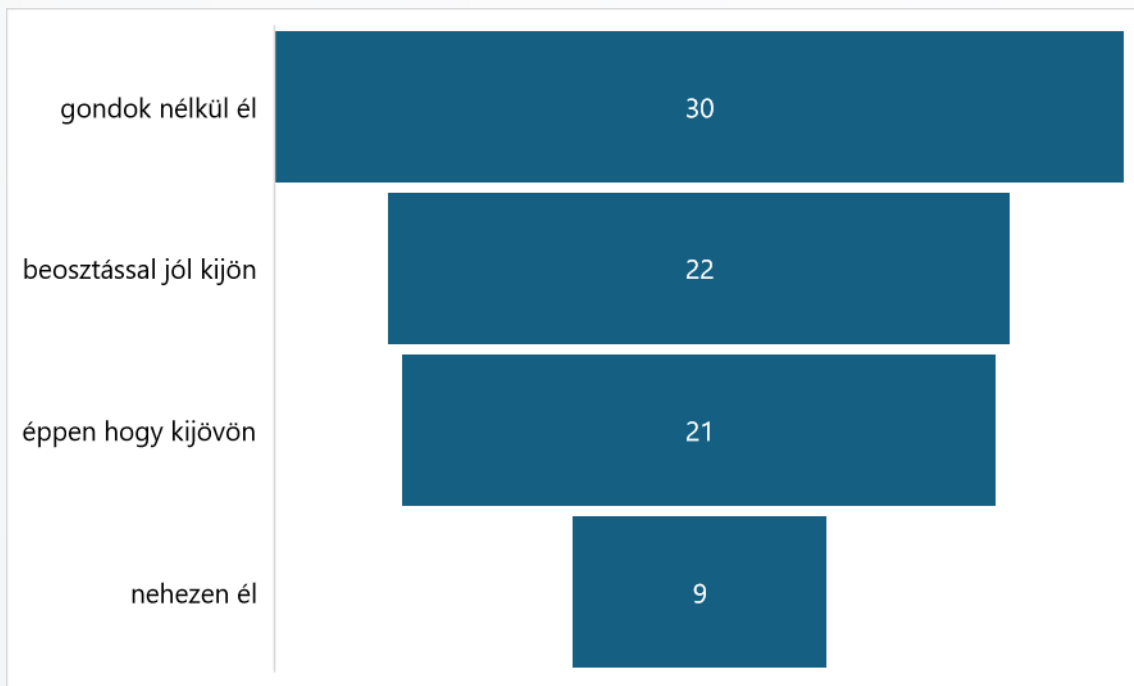
¹⁶ A 2013-as adatokkal az összehasonlítás módszertani okok miatt nem lehetséges. A külföldi tanulást és munkavállalást ugyanis négyfokú verbális skálán kérdezte a kutatócsoport (szinte biztosan igen, valószínűleg igen, valószínűtlen és szinte biztosan nem. Külföldi tanulást 44 százalékuk tervezett biztosan vagy valószínűleg.

hallgatók egyötöde szeretett volna Magyarországon kívül tanulni. 2024-ben valamivel több mint minden ötödik hallgatója jelezte, hogy szívesen tanulna külföldön (23%).

A társadalmi előnyök, illetve hátrányok ezen a téren is egyértelműen kimutathatók. Az átlaghoz képest nagyobb arányban azok tervezik, hogy hosszabb ideig Magyarországon kívül tanuljanak, akik a kibocsátó családjuk révén jelentős kulturális és anyagi tőkét birtokolnak, és akik személyesen is nagyobb előnnyel rendelkeznek. Hogy csak a két legjellemzőbb adatot említsük: a budapesti állandó lakhellyel rendelkező hallgatók 32 százaléka tervez külföldi tanulást, míg a községben élők körében ez az arány 18 százalék. Hasonló különbségek vázolhatók fel a szülők iskolai végzettsége alapján is. Ahol egyik szülő sem rendelkezik érettségivel, ott a külföldi tanulási szándék 16 százalék, míg a diplomás felmenőkkel rendelkező hallgatóknál 28%. De talán a legplasztikusabb eltérés az anyagi helyzet szubjektív megítélése kapcsán rögzíthető. A gondok nélkül élő nappali tagozatos magyar egyetemisták háromtizede, a hónapról-hónapra anyagi gondokkal küzdő, esetleg nélkülöző fiataloknál 10 százalék alatti a Magyarországon kívüli továbbtanulási szándék.

A hozott, „örökölt” előnyök tehát halmozódnak, egymásra rakódnak, és további szerzett előnyökké válnak a felsőoktatásban eltöltött évek során.

8. ábra
Tervezed-e, hogy a közeljövőben külföldön végezd az egyetemet, főiskolát, 2024?
(az anyagi helyzet megítélése alapján, százalék)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2024. N=805.

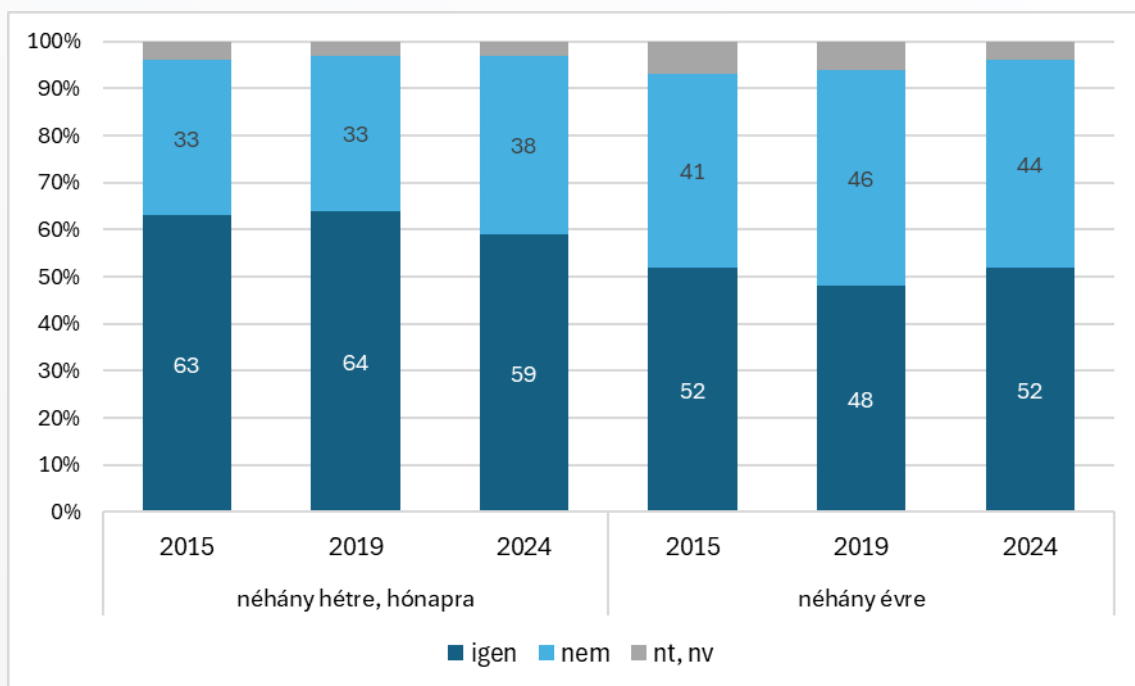
Magyarországon kívüli munkavállalási tervek

Kétségtelenül a kutatás egyik leginkább hivatkozott témaköre, hogy a magyarországi, nappali tagozatos egyetemisták hogyan viszonyulnak a jövőbeli másik országban történő munkavállaláshoz és letelepedéshez. A magyar egyetemeken megszerzett tudásukat valóban itthon szeretnék-e kamatoztatni, vagy az egyéni és társadalmi befektetés Magyarországon kívül térül-e meg? A témát három szinten vizsgáltuk: rövid távú munkavállalás (pár hét vagy hónap, beleértve az ingázást is), és hosszú távú munkavállalás

(pár év). Ezt egészíti ki a kivándorlás, azaz a külföldön való letelepedés szándékának vizsgálata.¹⁷

Az Aktív Fiatalok kutatócsoport kutatásai szerint 2015-ben és 2019-ben is a hallgatók mintegy kétharmada jelezte, hogy elgondolkodott rövidtávú, azaz néhány hétre, vagy hónapra szóló külföldi munkavállaláson. Tipikusan ilyenek a szezonális munkák többek között Ausztriában a síszezonra, vagy Horvátországban a nyári szezonra. A rövidtávú munkavállalás terén azonban 2024-re mérséklődés következett be, 60 százalék alá csökkent az ezt fontolgatók aránya és a hallgatók 38 százaléka egyértelműen jelezte, nem kíván külföldön pár hétig vagy hónapig dolgozni.

9. ábra
Tervezed-e, hogy egy pár hétre, pár hónapra külföldre menj dolgozni, illetve, hogy külföldön élj?
(százalékos megoszlás)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2015, 2019, 2024. Aktív Fiatalok 2015, 2019: N=800. Aktív Fiatalok 2024: N=805.

2015-ben hosszabb, azaz néhány évre szóló munkavállalást az egyetemisták és főiskolások 52, 2019-ben pedig 48 százaléka tervezett Magyarországon kívül. 2024-re visszarendeződtek az adatok, de maradt a nagyságrend, azaz minden második hallgató fejében megfordult, hogy egy évre vagy akár azon is túl más országban dolgozzon. Hangsúlyozzuk ebben az esetben is, hogy itt nem közvetlen tervekről, hanem inkább elgondolásokról, attitűdökről beszélhetünk, amelyek a különböző egyéni- és társadalmi folyamatok mentén változhatnak.

A hosszabb távú munkavállalási potenciál nem mutat statisztikai összefüggést a jövedelmi helyzet szubjektív megítélésével, a kibocsátó család kulturális tőkéjével, de az állandó lakhellyel sem.

Nagyon érdekes képet mutat a hosszabb távú, Magyarországon kívüli munkavállalási hajlandóság képzési terület szerint. Ahogy arra többször utaltunk, a képzési terület nem

¹⁷ 2013-ban a hallgatók 19 százaléka biztosan állította, további 48 százaléka pedig valószínűsítette, hogy külföldön kíván dolgozni. Egyáltalán nem volt ilyen szándéka a hallgatók 9 százalékának.

reprezentativitási szempont, a kapott adatok inkább tájékoztató jellegűek. Annyi mindenesetre kiolvasható az eredményekből, hogy az orvostanhallgatók és egyéb egészségügyi képzésben, a műszaki képzésben részt vevő, valamint a gazdaság- és társadalomtudományi szakos hallgatók körében a legmagasabb a több éves külföldi munkavállalást tervezők aránya. Legalacsonyabb az agrár, a jogász, illetve a pedagógushallgatók körében.

Magyarországon kívüli letelepedési szándék

Végül az utolsó, témával foglalkozó kérdés azt kutatta, hogy tervezi-e a hallgató, hogy tartósan Magyarországon kívül telepszik le. Nyilvánvalóan ez a hazától való elszakadás legegységesebb formája. Ha valaki tartósan letelepszik egy adott országban, kiépíti egzisztenciáját, családot alapít, kevésbé valószínű, hogy visszajöjjön, és a megszerzett tudását, munkatapasztalatát Magyarországon kamatoztatja. Érdekes azonban visszautalni a bevezetőben jelzettekhez. Ebben az esetben sem ténylegesen manifesztálódó külföldön való tartós életről van szó, hanem arról, hogy a hallgató miként érzi magát a magyar társadalomban. Ahogy jeleztük, sokkal inkább közhangulati indikátorként, mint tényleges letelepedésként kell az eredményekre tekinteni.

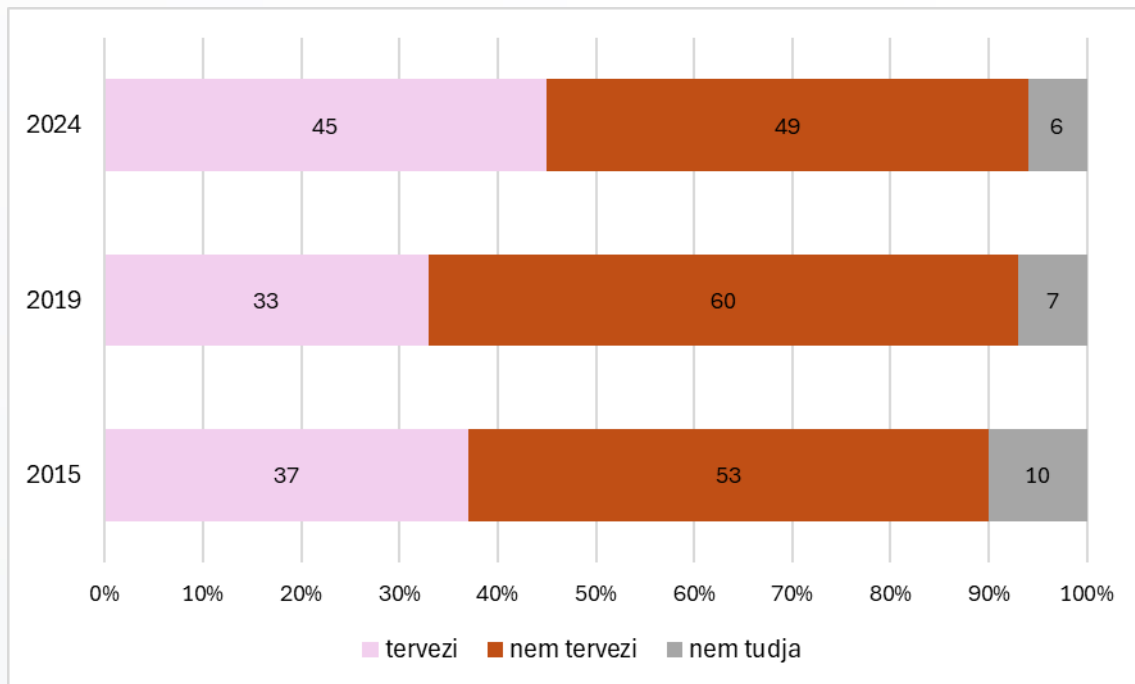
Míg 2013-as vizsgálatban a nappali tagozatos egyetemi és főiskolai hallgatók 7 százaléka tervezte, hogy biztosan külföldön telepszik le, további 25 százaléka pedig valószínűsítette ezt, 2015-ben egy másik, a jelenlegivel megegyező kérdés esetében a migráció gondolatát megfogalmazók aránya, 37 százalék volt. 4 évvel később, 2019-ben a hallgatók pontosan egyharmada tervezte, hogy külföldön éljen.

2024 kora tavaszán minden korábbi eredményt meghaladott azok aránya, akik tervezik, hogy külföldön éljenek. A kérdezettek 45 százaléka nyilatkozott így, ami érdemi, statisztikailag szignifikáns növekedést jelent a korábbi mérésekhez képest. Az adatok azonban összhangban állnak a Böcskei Balázs, Fekete Mariann, Nagy Ádám és Szabó Andrea (MTA post-Covid kutatócsoport) 2023 májusában, a 16–29 évesek körében végzett kutatás eredményeivel, miszerint az egész korosztály egyharmadának vannak külföldi letelepedési attitűdjei.¹⁸

A külföldi élet leginkább a hosszabb távú külföldi munkavállalási szándékokkal áll összefüggésben (Pearson korrelációs együttható=0,559). Ehhez képest a rövidebb távú munkavállalás és a külföldi tanulás kapcsolata ennél lényegesebb alacsonyabb ($r < 0,3$).

¹⁸ „Minden harmadik 16–29 éves eljátszott már a gondolattal, hogy külföldön éljen.” <https://politikatudomany.tk.hu/blog/2023/06/poszt-covid-ifjusagi-tukor-2>

10. ábra
Tervezed-e, hogy külföldön élj?
(százalékos megoszlás)

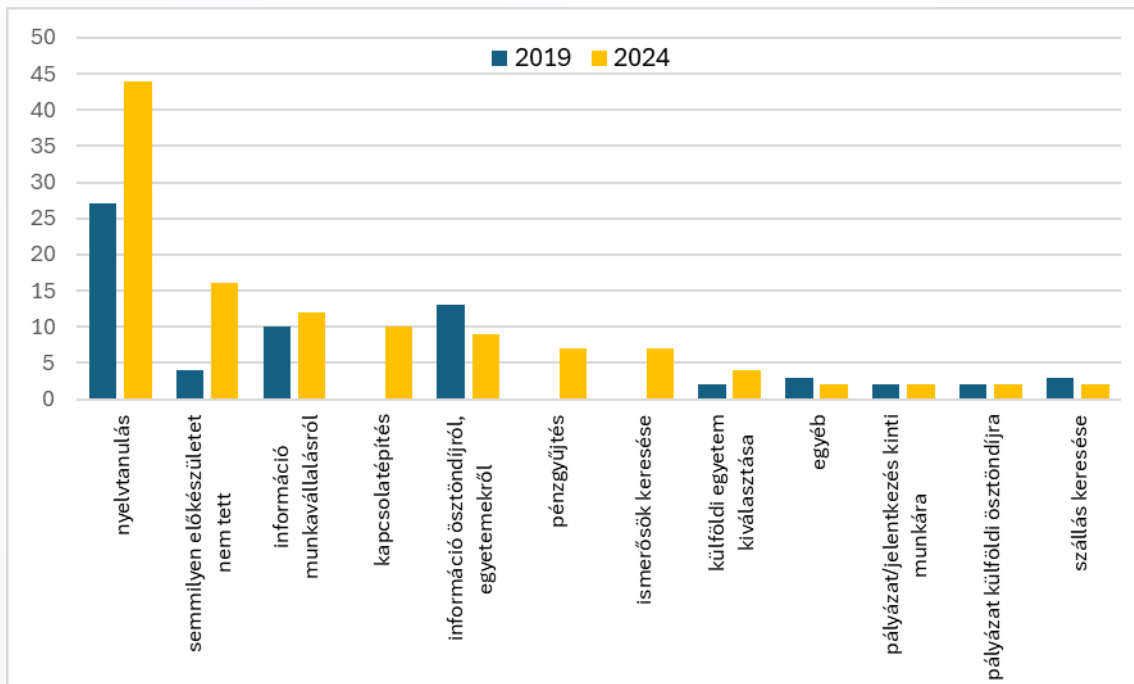

Forrás: Aktív Fiatalok, 2015, 2019, 2024. Aktív Fiatalok, 2015, 2019. N=800. Aktív Fiatalok, 2024: N=805.

Nem alaptalan „hangulati indikátornak” nevezni az elvándorlás kérdőíves tesztelését, ugyanakkor nyilvánvalóan nem lehet egy adatsorból tényleges cselekvésre következtetni. Annak érdekében, hogy megvilágítsuk, mennyire komoly szándék húzódik meg az „elvágyódó” válaszok mögött, külön kérdést tettünk fel arra vonatkozóan, hogy a válaszadó milyen előkészületeket tett a külföldi tartózkodásra.

Noha ezeket a válaszokat is óvatosan kell kezelni – hiszen nem tudni, hogy az egyes előkészületekből tartós, vagy csak átmeneti nem magyarországi tartózkodás lesz –, annyit valószínűsíthetünk, hogy a hallgatók nem jelentéktelen része komolyan gondolja a terveit. Már a – gyakran időigényes – információ-gyűjtés is utal az elhatározás komolyságára, de a szálláskeresést és a jelentkezést megjelölők aránya jelzi csak igazán, hogy nincsenek kevesen azok, akik a közeljövőben szinte biztosan elhagyják Magyarországot.

11. ábra
Milyen előkészületet tettél külföldi terveid megvalósítása érdekében?
(az említések százalékos aránya. Több opciót is meg lehetett jelölni.)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2019, 2024. Aktív Fiatalok, 2019. N=800. Aktív Fiatalok, 2024: N=805.

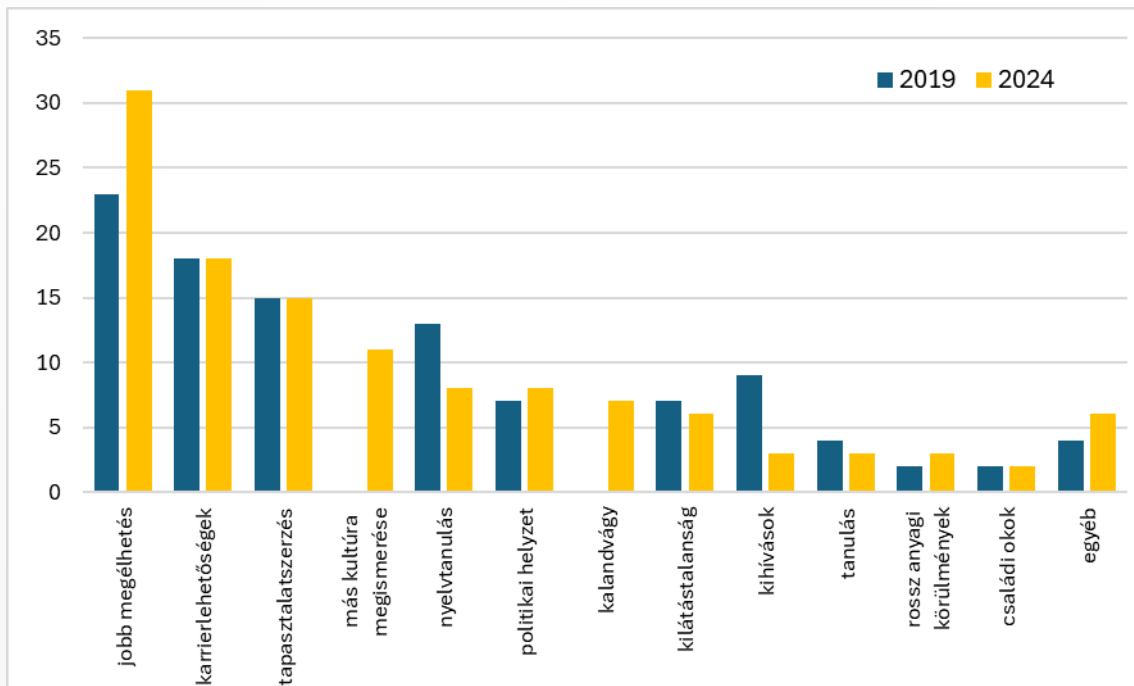
A legmagasabb migrációs potenciálja azon hallgatónak van, akik elégedetlenek a jelenlegi politikai rendszerrel, akik a baloldali-jobboldali, illetve a liberális-konzervatív ideológiai skála bal vagy liberális oldalán helyezkednek el. A külföldi letelepedéssel kapcsolatos politikai polarizációról lásd (BÍRÓ-NAGY-SZABÓ 2021).

Tévedés lenne azonban azt gondolni, hogy ők csak az ellenzéki pártok szavazói közül kerülnek ki: a baloldali, momentumos és kutyapárti hallgatók esetében 50 százalékot meghaladó a kivándorlási hajlandóság.

A kormánypártra voksoló hallgatók esetében karakteres eltérést tapasztalhatunk: a Fideszre szavazó hallgatók egynegyede gondolkodott a külföldi életen, míg a Mi Hazánkoslaknál 40 százalék ez az aránya. A Fideszes hallgatók kisebb elvándorlási hajlandósága azzal függhet össze, hogy – ahogy ezt már az 5 évvel ezelőtti kutatásunk is mutatta – ők sokkal optimistábban látják a karrierperspektívájukat itthon, magabiztosabbak a jövőjükkel kapcsolatban. Márpedig logikusan azok, akik kedvezőtlenebb anyagi helyzetben vannak, kedvezőtlennek ítélik az elhelyezkedési lehetőségeiket és reménytelennek gondolják a jövőjüket, érdemben nagyobb valószínűséggel jelezték távozási szándékukat.

A Magyarországon kívüli letelepedés indoka alapvetően anyagi jellegű: külföldön könnyebb megélni, magasabb az életszínvonal, sokkal több pénzt lehet megtakarítani. Ehhez képest alacsonyabb minden más motiváció, mint, sorrendben, a karrierlehetőség, a tapasztalatszerzés vagy a nyelvtanulás. Érdekes megemlíteni, hogy a politikai helyzet, valamint a magyarországi kilátástalanság nem elsődleges, de nem is teljesen elhanyagolható szempontja a külföldi letelepedésnek.

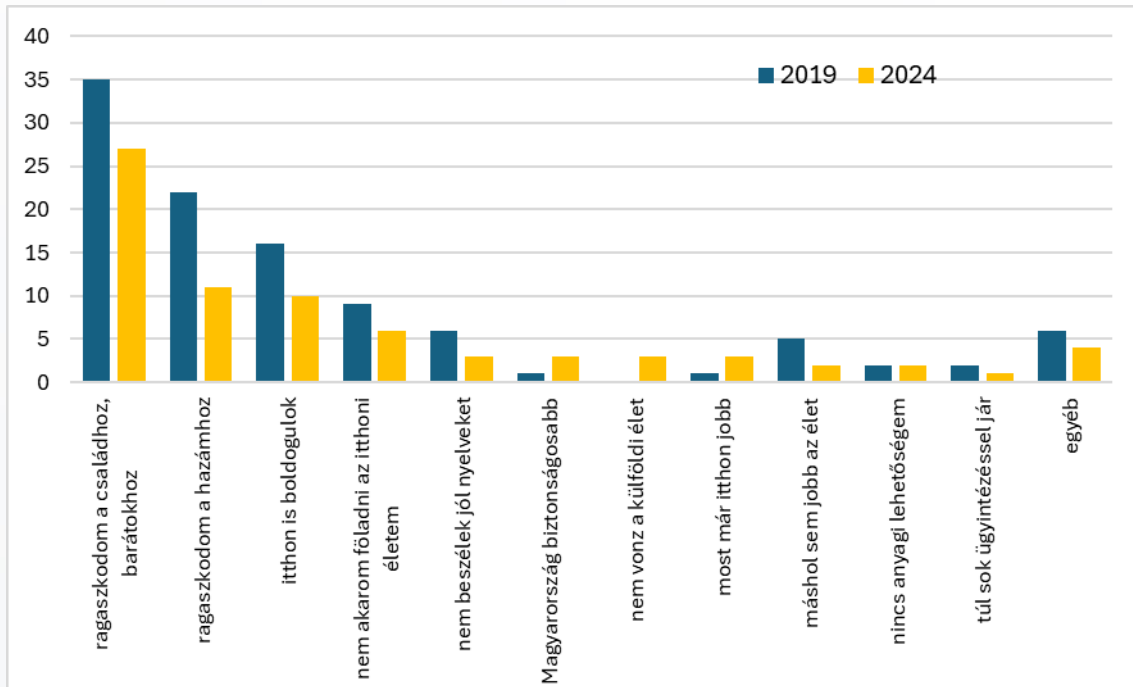
12. ábra
Miért szeretnél külföldön élni?
 (az említések százalékos aránya. Több opciót is meg lehetett jelölni.)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2019, 2024. Aktív Fiatalok, 2019. N=800. Aktív Fiatalok, 2024: N=805. Saját számítás.

Azok, akik határozottan kijelentik, hogy nem telepednének le Magyarországon kívül, alapvetően két indokra hivatkoznak. Egyrészt leginkább a családra, szülőkre, barátokra/barátnőre, másrészt a nemzeti érzésre: „ragaszkodom a hazámhoz, a szülőföldemhez”. Különösen magas e magyarázat aránya a Mi Hazánk, a Fidesz–KDNP és a Második Reformkor Párt egyetemista szavazói körében. Az is határozottan kiolvasható a 2024-es adatokból, hogy nagyon kevesen vannak azok, akik valamilyen praktikus megfontolás miatt maradnának itthon, például saját anyagi lehetőségek vagy ügyintézési problémák miatt. Elhanyagolható azon válaszok aránya is, amelyek a jelenlegi kormány narratívájához kötődnek: 2–3 százaléknál kevesebbet jeleztek, hogy „veszélyes külföldön, vagy Magyarország biztonságosabb, mint a külföld”, illetve „most már itthon jobb”. Kétségtelenül azonban az itthon maradás harmadik legfontosabb motivációja az itthoni boldogulás, aminek jelentősége növekedett az elmúlt években. Ezt az indítékot mindenekelőtt a Mi Hazánk és a Fidesz egyetemista szavazói jelzik.

13. ábra
Mi tart itthon?
 (az említések százalékos aránya. Több opciót is meg lehetett jelölni.)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2019, 2024. Aktív Fiatalok, 2019. N=800. Aktív Fiatalok, 2024: N=805.

Összességében a kapott eredmények nem adnak okot különösebb optimizmusra, akár a hosszú távú munkavállalást, akár a Magyarországon kívüli letelepedést vizsgáljuk. A rövid távú munkavállalással szemben a hosszabb távú munkavégzés emelkedett, és ami még aggasztóbb, hogy – más vizsgálatokkal összhangban – a külföldi élet iránti vágy érdemben növekedett az elmúlt 5 évben.

A külföldi kivándorlást támogató faktorok többrétegűek. Magasabb az elvándorlás készsége a diplomás szülők gyerekeinél. E csoport tagjai rendelkeznek azokkal a képességekkel, amelyek a sikeres külföldi munkavállaláshoz, illetve sikeres élethez szükségesek. Magasabb az elvándorlási készsége azoknak is, akik nem magabiztosak a jövőjükkel kapcsolatban. Feltehetően, akik kedvezőtlennek ítélik meg itthoni lehetőségeiket, ők távoznak elsősorban. Bár elsőre ellentmondás látszik a két tényező között, a kettő nem feltétlenül zárja ki egymást. Arról lehet szó, hogy a diplomás kibocsátó családokból érkező hallgatóknál kialakulhat egy relatív depriváció a jelenlegi helyzetükkel és jövőbeli kilátásaikkal kapcsolatban. Lehetnek természetesen olyan szempontok, amelyekre bár a kutatás külön nem kérdezett rá, de növelhetik a kivándorlási potenciált. Ilyenek lehetnek többek között a párkapcsolati vagy családi problémák, a szexuális kirekesztettség, vagy más az identitás zavarait eredményező kérdések.

POLITIKAI SZOCIALIZÁCIÓS MECHANIZMUSOK

... a politikai érdeklődés döntő fontosságú tényező a közéleti, társadalmi kérdések iránti tájékozódás, a politikai alrendszeren belüli mozgás, és a politikai alrendszer működésébe való bekapcsolódás szempontjából...

SZABÓ–OROSS, 2021, 212.

A politikai érdeklődés

Az Aktív Fiatalok kutatás kezdetektől vizsgálja a magyar nappali tagozatos egyetemisták politikai érdeklődését és 2015 óta több kérdés erejéig a politikai szocializációs mechanizmusok működését is. Ez a kérdéskör azért is különösen fontos, mert a most egyetemen tanuló fiatalok mindegyikének a politikai szocializációja az Orbán-rezsim időszakára esett. 2011-ben még voltak olyan hallgatók, akik az államszocializmusban születtek,

így a szocializációjuk a posztszocializmus időszakára esett, 2024-re azonban ezek a hallgatók „kinőttek” a felsőoktatásból. Álláspontunk szerint a vizsgált hallgatói réteg értékrendszere, ideológiai hovatartozása és politikai szocializációs struktúrája pontosan jelzi az Orbán-rezsimben uralkodó ún. ideológikus rendszerközpontú szocializáció (BOGNÁR–SZABÓ 2017) eredményeit, vagy az arra adott (ellen)reakciókat.

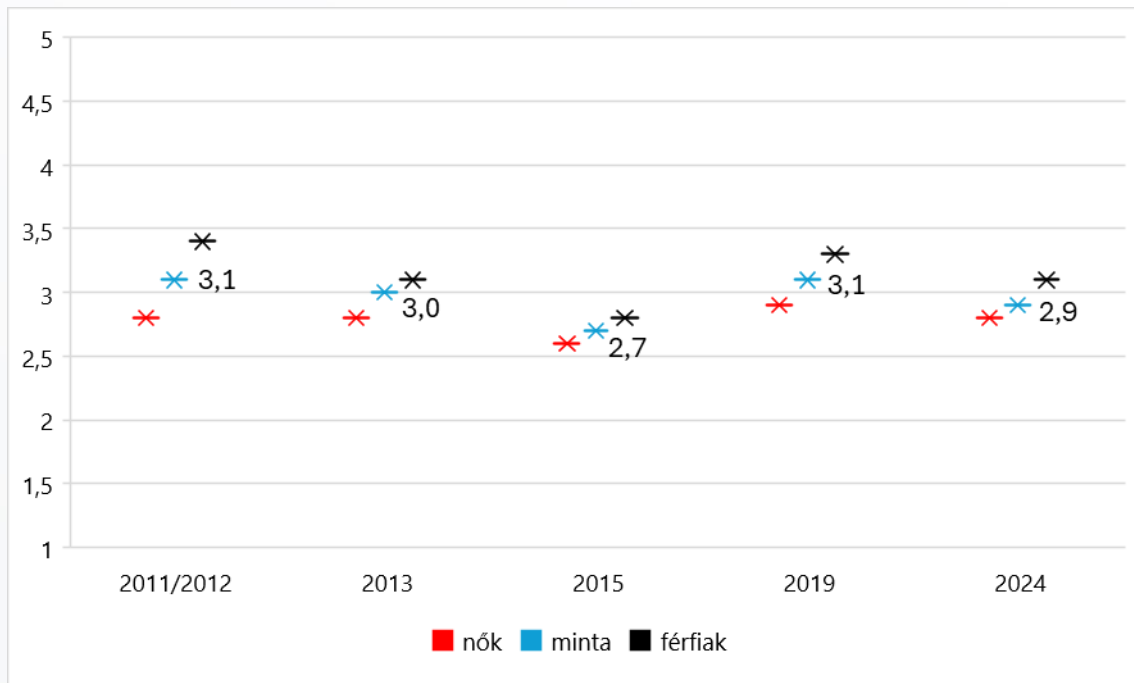
A politika iránti érdeklődés a politikához való viszony egyik, ha nem a legfontosabb indikátora. A szocializációs szakirodalom szerint a politikai cselekvés alapja, hogy a társadalom tagjai rendelkeznek egy minimális – mások szerint nem is olyan minimális – politikai érdeklődéssel. 2011–2019 között kettős folyamatot regisztrált az Aktív Fiatalok kutatás ebből a szempontból. 2011/2012 és 2015 között inkább csökkent az érdeklődés, azonban – némileg váratlanul – 2019-ben jelentős emelkedés következett be. Míg 2015-ben 27 százaléknyi érdeklődő állt 45 százaléknyi nem érdeklődővel szemben, addig 2019-ben kétötödnyi érdeklődőt regisztrált a kutatás szemben az egyharmadnyi nem érdeklődővel.

2024-re visszarendeződtek az eredmények és némileg csökkent a hallgatói réteg politikai érdeklődése. A fiatalok 34–35 százalékát érdekli, illetve nem érdekli a politika, azaz mind a két oldalon azonos arányban találhatók hallgatók. Középső értéket mintegy háromtizedük választott. 5 év alatt tehát kissé csökkent az érdeklődők, de nagyságrendileg nem emelkedett a politikát teljesen elutasítók aránya. Az ötfokú nonverbális skála átlaga 2024-ben 2,9 átlagpont, ami 0,2 átlagpontos csökkenést jelent.

Azért, hogy elhelyezzük és érzékeltessük az egyetemi réteg politikai érdeklődésének szintjét az ifjúsági társadalmon belül, érdemes jelezni, hogy Bíró-Nagy András és Szabó Andrea (2021) eredményei szerint Közép-Európában és Magyarországon az egyik legalacsonyabb a fiatalok politikai érdeklődése. A Friedrich Ebert Stiftung által finanszírozott, hét közép-, és kelet-európai országra kiterjedő vizsgálat szerint az 1-től 5-ig terjedő skálán 2,47 átlagpont volt a magyar 15–29 évesek politikai érdeklődése. Közép-európai összehasonlításban a magyarországi fiatalok érdeklődési mutatói leginkább abban tértek el a többi országétól, hogy körükben extrém magas volt az egyes értéket, tehát az „egyáltalán nem érdeklődik” kategóriát választók aránya (27%). A nem érdeklődő kategóriával együtt minden második magyar fiatal elutasította a politikát. Ehhez képest a hallgatói hozzáállás lényegesen szenzitívebb és erőteljesebb.

A magyar egyetemisták politikai érdeklődése – Közép-Európában – kiemelkedő tehát még akkor is, ha 2019-hez képest csökkent az érdeklődők aránya.

14. ábra
Mennyire érdekel a politika nekem szerint?
1-től 5-ig terjedő skála átlagai (1=egyáltalán nem érdekel, 5=nagyon érdekel)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2011/2012, 2013, 2015, 2019 és 2024. Aktív Fiatalok, 2011: N=1700; Aktív Fiatalok, 2013: N=1300; Aktív Fiatalok, 2015–2019: N=800; Aktív Fiatalok 2024: N=805.

A politikai érdeklődés különböző szociodemográfiai és szociokulturális tényezőkkel áll kapcsolatban, mint az apa iskolai végzettsége (a diplomás apák gyermekei a lényegesen érdeklődőbbek a politikai kérdések iránt, ugyanakkor megjegyzendő, hogy az anya iskolai végzettsége kapcsán nincs ilyen statisztikai összefüggés). Az átlagos érdeklődési értékhez képest azoknál a hallgatóknál regisztrálható lényegesen magasabb érdeklődés (3,4 átlagpont), akik nem állami, hanem egyetemi fenntartású középiskolába jártak, ugyanakkor a vallásosság érdemben nem kapcsolódik a politikai érdeklődés szintjéhez.

A politikai érdeklődés eltérő a különböző képzési szinteken. Legalacsonyabb az alapképzésben résztvevők között (2,86 átlagpont), legmagasabb pedig a doktorandusz hallgatóknál (3,48 átlagpont). Itt is érvényesül az a korábban már jelzett összefüggés, hogy nem az MA-képzésre járók, hanem az osztatlan szinten tanulók állnak közelebb a doktoranduszok véleményéhez. Az egyes képzési területek szerint vizsgálva a kérdést megállapítható, hogy a társadalomtudományi, a bölcsészettudományi, illetve az állam- és jogtudományi szakos hallgatók körében az átlagot lényegesen meghaladja a politikai kérdések iránti affinitás.

Politikai szocializációs mechanizmusok

Az elsődleges elemzések arra utalnak, hogy a politikai érdeklődés kialakulásának hátterében leginkább szocializációs tényezők húzódnak meg. A szakirodalom a politikáról szóló beszélgetést tartja a kulcstényezőnek (PRIOR 2019): minél többet beszélgetnek a fiatalok otthon a családban és/vagy a barátaikkal, ismerőseikkel a közéletéről, illetve a politikáról, annál valószínűbb, hogy a politikai érdeklődésük átlagosnál magasabb szintű lesz.

Nincs ez másként Magyarországon sem (OROSS-SZABÓ 2019; BÍRÓ-NAGY-SZABÓ 2021). Adataink szerint, ha a hallgatók középiskolás korukban gyakran beszélgettek az elsődleges referencia csoportjaikban a politikáról, mostani politikai érdeklődésük annál magasabb lesz. Ráadásul kevésbé a beszélgetés kontextusa (pozitívan vagy negatívan beszélnek a politikáról) hat a politikai érdeklődés kialakulására, sokkal inkább maga a tény, van-e vagy nincs otthoni, illetve baráti beszélgetés a fiatal legfogékonyabb, szocializációs szempontból kitüntetett korszakában, a középiskolás korban. A rendszeres középiskolai családi beszélgetés esetében a politikai érdeklődés átlaga 3,59, rendszeres baráti beszélgetés esetén pedig 3,60 átlagpontra emelkedik, míg, ha nem volt otthon semmilyen diskurzus, az átlag kevesebb mint 2,3 átlagpont.

1. táblázat
Politikai érdeklődés alakulása a középiskolás korban folytatott politikai beszélgetés gyakorisága alapján (1-től 5-ig terjedő skála átlagai)

	otthon a családban	az iskolában	a barátaiddal
rendszeresen	3,59	2,99	3,6
alkalmanként	2,9	2,95	2,89
soha	2,29	2,89	2,46

Forrás: Aktív Fiatalok, 2024. N=805.

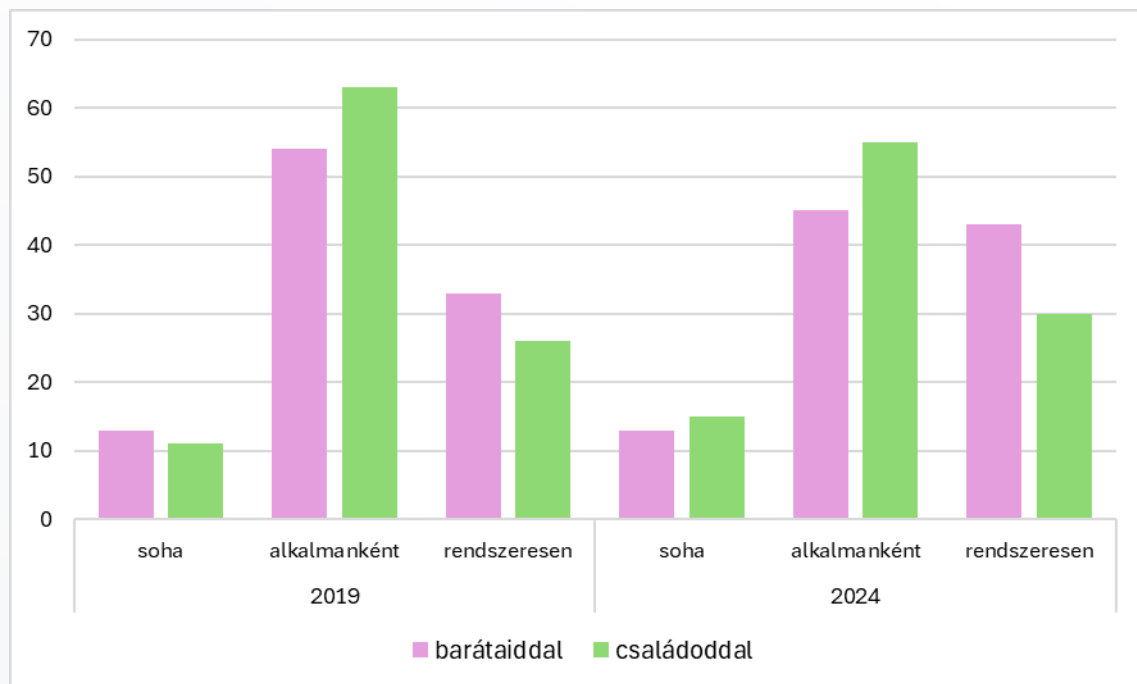
Nagyon érdekes összefüggésre mutat rá az 1. táblázat. Az iskolában zajló beszélgetések szinte semmilyen módon nem változtatják a politikai érdeklődés szintjét. Ennek hátterében az a változás állhat, hogy 2019-hez képest 2024-re statisztikailag szignifikáns módon csökkent a rendszeres középiskolai (pl. történelem, osztályfőnöki órákon) közéleti diskurzusok aránya. Míg 2019-ben a hallgatók 21, addig 2024-ben 17 százaléka jelezte, hogy rendszeresen beszélgetett az órákon közéleti témákról, és ezzel párhuzamosan – és ez különösen érdekes – 30 százalékról 37 százalékra növekedett a témát tabuként kezelők aránya. A középiskola fenntartója alapján egyébként nincs statisztikai eltérés ezen a téren.

Mindez azért figyelemre méltó, mert 2019-cel összehasonlítva érdemben növekedett a középiskolás korokban barátokkal és a családdal rendszeresen beszélgetők aránya (17-ről 23, illetve 19-ről 24 százalékra).

Ahol azonban még jelentősebb a változás, az a jelenlegi politikai beszéd gyakorisága. A hallgatók 43 százaléka jelezte, hogy rendszeresen beszélget közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról barátaival, ismerőseivel, míg 5 éve ez az arány 33 százalékos volt. A családok esetében 4 százalékos emelkedésről beszélhetünk. Megjegyzendő azonban, hogy ezzel párhuzamosan 11-ről 15 százalékra emelkedett azon hallgatók aránya, akik soha nem cserélnek eszmét otthon közéleti kérdésekről, tehát egyfajta polarizálódási folyamat indult be.¹⁹

¹⁹ Fontos azonban megjegyeznünk a kutatás terepmunkájának közéleti kontextusát. 2024. február 2-án robbant ki az ún. kegyelmi botrány: Novák Katalin köztársasági elnök kegyelembe részesítette a bicskei Kossuth Zsuzsa Gyermekeket korábbi igazgatóhelyettesét, akit azért ítélték el, mert segédkezett a felettese pedofil bűncselekményeinek eltussolásában azzal, hogy az egyik sértettet a vallomása visszavonására kényszerítette. Az ügy kapcsán 2024. február 16-án több tízezres ún. influencer tüntetést tartottak a budapesti Hősök terén. Ezek az ügyek nyilvánvalóan megérintették a hallgatói réteget, éppúgy, mint a szüleiket és a barátaikat. A szokatlanul nagy visszhangot keltő botrány – ami a köztársasági elnök és az akkori igazságügyi miniszter, Varga Judit lemondásához vezetett – önmagában növelhette a közéleti diskurzusok számát és intenzitását. A hallgatók önreflexióiban „Mi volt az az esemény, történés, amely alapvetően határozta meg jelenlegi politikai nézeteid,

15. ábra
Milyen gyakran szoktál beszélgetni közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról?
1-től 5-ig terjedő skála átlagai (1=egyáltalán nem érdekel, 5=nagyon érdekel)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2019 és 2024. Aktív Fiatalok, 2019: N=800; Aktív Fiatalok 2024: N=805.

Az elmúlt időszakban tehát a 2010-es évek elején megszokott politikai érdeklődési szint mellett egy élénkülő kommunikációs és interakciós tér alakult ki a magyar egyetemisták körében. A középiskola, mint szocializációs ágens leértékelődött, ugyanakkor a közvetlen, elsődleges referenciacsoportokon belüli diskurzus jelentősége és szerepe jóval erőteljesebbé vált. Ez a jelenség tipikusan az ún. kettős szocializációs modellekben (lásd Szabó Ildikó 2009-es alapművét a témáról) fordul elő.

értékeid, orientációid kialakulását?” a botrány, Novák Katalin lemondása és a hírességek, közéleti személyiségek által megszervezett nagyszabású demonstráció is hangsúlyosan jelent meg.

POLITIKAI PREFERENCIÁK

2000 óta nagyon sokat változott Magyarországon a pártpolitikai erőter. Sok párt megszűnt és sok új párt alakult. Ráadásul Vannak olyan pártok is, amelyek egészen más politikai irányvonalat követnek, mint 22 éve ...
MARIÁN, évsz. n., 251

Az Aktív Fiatalok kutatás első, 2011/2012-es, illetve második, 2013-as hullámának nyilvánosságra hozott eredményei közül talán az egyik legnagyobb médiavisszhangot a nappali tagozatos egyetemi és főiskolás hallgatók pártpreferenciái váltották ki. 2011–2012 fordulóján a felsőoktatási hallgatók 19 százaléka vallotta magát Jobbik-szavazónak, 18 százaléka volt LMP-s, míg 15 százaléka szavazott volna a Fidesz–KDNP-re.

2014-ben, 2018-ban és 2022-ben is országgyűlési választást tartottak Magyarországon, amelyet mindháromszor, egyre nagyobb támogatottság mellett a Fidesz–KDNP nyert meg, úgy, hogy kétharmados mandátumtöbbséget szerzett a parlamentben. Ezek a választások, a választások eredményeként létrejövő hatalmi helyzet és a politikai rendszer lassú, de folytonos átalakulása (lásd de-demokratizálódási folyamat)²⁰ érdemben nem rendezték át a politikai erőteret, az Orbán-rezsim stabilan elfoglalta a vezető politikai erő pozícióját. Volt ugyan olyan periódus, épp a harmadik hullám időszakában, azaz 2015 tavaszán, amikor a Jobbik valóban érdemi kihívóként jelent meg a Fidessel szemben, és Tóka Gábor számításai szerint hibahatáron belül volt a két párt támogatottsága (TÓKA 2018, 89). 2021 augusztus-folyamán, az ellenzéki előválasztás időszakában pedig úgy tűnt, hogy egy hatpárti közös ellenzéki indulás tudja megállítani a domináns kormányzópártot. Ettől a rövid szakasztól eltekintve a Fidesz–KDNP domináns párti pozíciója (TÓTH–SZABÓ 2018; SZABÓ 2022) nem ingott meg a teljes, felnőtt, választókorú népességben.

Jelen elemzésünk elkészítésekor többször is hangsúlyoztuk, hogy a kutatás nem a teljes magyar ifjúságot, azaz nem a 15–29 éves korosztályt reprezentálja, hanem annak egy kitüntetett szegmenséről, a nappali tagozatos egyetemistákról és főiskolásokról szól. A teljes ifjúsági korosztály politikai preferenciáira vonatkozóan két, 2021-ből és 2023-ból származó kutatás eredménye is rendelkezésre áll. Bíró-Nagy András és Szabó Andrea (2021) a Friedrich Ebert Stiftung által finanszírozott közép-európai online kutatás eredményeit elemezte. Ebben az időszakban 15 százalékon állt a Fidesz–KDNP, míg a Jobbiknak 18 százalékos támogatottsága volt a fiatal nemzedéken belül. 2023 májusában, az MTA Post-Covid kutatócsoport által készített 16–29 évesekre reprezentatív online survey eredményei a Fidesz esetében semmiféle elmozdulást nem jeleztek (pontosan 15%-on állt a kormányzópárt a teljes ifjúsági népességben), azonban az ellenzéki oldalon teljes átrendeződés következett be.²¹ Előretört a Magyar Kétfarkú Kutya Párt (14%), a Jobbik és a Momentum 6–6, míg a Mi Hazánk pedig 7 százalékon állt a vizsgálat eredményei szerint. A legérdekesebb felfedezés azonban nem a pártok támogatottsága, hanem a 43 százaléknyi pártoktól távolságot tartó fiatalok aránya volt.

Az előző Aktív Fiatalok hullám pártpreferencia eredményei arra utalnak, hogy az egyetemisták attitűdjei és preferenciái nagyon gyorsan követik a teljes népességben bekövetkező változásokat, a hallgatók kifejezetten politikaérzékenyek tűnnek. A 2024-es eredményeket elemezve az alábbi megállapításokat tehetjük:

(1) Az egyetemisták körében 2024 kora tavaszán a legnépszerűbb párt a Magyar Kétfarkú Kutya Párt, amely 2018-ban mérettette meg először magát országgyűlési választáson. Az MKKP a hallgatói népesség 18 százaléka számára számíthatna. Nem szokatlan a

²⁰ A nemzetközi politikatudomány és az Európai Unió különböző testületei egyöntetűen azt állítják, hogy a magyar politikai rendszer jelentős demokratikus erózió ment keresztül (lásd DELBOS–CORFIELD 2022, V-DEM 2023)

²¹ Forrás: POSZT-COVID IFJÚSÁGI TÜKÖR 4. A 16–29 éves fiatalok 60 százaléka elégedetlen a demokrácia jelenlegi állapotával, de a fiatalok relatív többsége „pártoktól távolságot tartó”.
<https://politikatudomany.tk.hu/blog/2023/08/poszt-covid-ifjusagi-tukor-4>

relatívén új, rendszerellenes politikai erők gyors betörése és térfoglalása a hallgatók körében. Hasonlóra került sor 2019-ben, a Momentummal (16%), vagy 2013-ban, amikor a mérésünk előtt néhány hónappal jelentette be Bajnai Gordon az Együtt indulását a következő, 2014-es választásokon. Az akkori Együtt, szövetségben az LMP-ből nem sokkal korábban kivált PM-mel 14 százalékos támogatottságra számíthatott az egyetemisták és főiskolások körében. Az MKKP magas támogatottságára a már jelzett TK Politikatudományi Intézetben készült, teljes ifjúsági rétegre reprezentatív kutatás is utalt.

(2) Az Aktív Fiatalok vizsgálat-sorozatban – egy hullámtól eltekintve – szinte állandónak számított a kormányzópárt 15–16 százalékos támogatottsága. Az egyetlen kivétel 2015 volt, amikor is az adatfelvétel éppen abban az időszakban készült, amikor a Fidesz a 2014–2018-as ciklus mélypontján volt, néhány hónappal korábban zajlottak az ún. netadós tüntetések, ugyanakkor messze volt még a migrációs válság időszaka.

2024 február – március, hasonlóan 2015-höz, a kormányzópárt támogatottságának mélypontját hozta el majdnem minden közvélemény-kutató intézetnél. Az egyetemisták is erősen reagáltak a kegyelmi botrányra, mert a Fidesz támogatottsága ebben a rétegben 10 százalék alá esett (9%), ami kutatásaink abszolút mélypontja.

(3) Külön érdemes említést tenni a Jobbik Magyarországért Mozgalomról, amely korábbi méréseink többségében a legnépszerűbb párt volt a hallgatók körében. 2015-ben támogatottsága elérte a 20 százalékot, amelyet egyetlen más párt sem tudott sem előtte, sem utána meghaladni. A Jobbik 2019 februárjára elvesztette vezető pozícióját a hallgatói rétegen belül, 2024-re pedig támogatottsága szinte elhanyagolhatóvá vált, törpepárti szintre süllyedt.

(4) A Momentum Mozgalom a Magyar Kétfarkú Kutypárthoz hasonlóan 2018-ban indult először az országgyűlési választásokon. Ennek következtében elsőként 2019-ben vizsgáltuk a támogatottságát, és rögtön a legtámogatottabb erővé lépett elő a magyar nappali tagozatos egyetemisták és főiskolások körében. Érdemes újra jelezni az egyetemisták és főiskolások új politikai erők és mozgalmak iránti fokozott nyitottságát. 2022-ben a Momentum együtt indult a hatpárti szövetséggel – DK, MSZP, P, LMP, Jobbik. A 2022-es választást követően a párt országos, felnőtt népességre vonatkozó támogatottsága 5–8 százalékos sávban mozgott, nem tudott kitörni a kispárti szerepből. Az Aktív Fiatalok kutatás eredményei ugyanakkor ennél jobb támogatottságot mutatnak. Eszerint 2024 február végén, március elején a Momentumra a teljes hallgatói népesség 12 százaléka szavazna, amivel a második legerősebb párt volt ebben az időszakban.

(5) Különös utat járt be 2011 vége óta az LMP a hallgatói populációban. Volt nagyon népszerű, mint 2011/2012 fordulóján (18%), és volt, hogy 8 százalékra csökkent a támogatottsága, mint 2013-ban. Az akkor alakult Együtt2014–PM szövetség elárta előle a politikai teret, és a hallgatók inkább ez utóbbi, friss formáció felé fordultak. 2015-ben visszaállt a korábbi „rend”, az LMP újra a második legnépszerűbb politikai párttá vált a nappali tagozatos hallgatók körében. Úgy tűnik azonban, hogy amikor megjelent egy új, fiatalos erő a nem kormánypárti oldalon, az rögtön megérintette az LMP-szavazótáborát, hiszen a Momentum és a Magyar Kétfarkú Kutya Párt berobbanásával párhuzamosan az LMP választottsága egyre nagyobb ütemben kezdett el csökkenni (2019-ben 9 százalékra). 2024-re az LMP hallgatói támogatottsága szinte eltűnt, ahogy a Jobbik, úgy a Lehet Más a Politika is az 1–2 százalékos szintet éri el.

Ez a változás egyrészt utalhat arra, hogy az LMP mindenkor szavazói racionális motívumok alapján azt a pártot választják, amelyet a leghatékonyabbnak tartanak urbanus, zöld értékeik artikulálására. Másrészt viszont kétségtelen, hogy a szavazók maguk is változnak. A mindig újonnan beérkező, szociokulturális szempontból determinált hallgatók újabb és újabb progresszívnek ható pártot választanak egyetemi éveik alatt.

2. táblázat
Pártpreferenciák az összes hallgató körében az Aktív Fiatalkok kutatási sorozatban
(teljes hallgatói népesség, százalékos megoszlás)

pártok	2011. XII. – 2012. I.	2013. III. – IV.	2015. IV.	2019. II.	2024. II – III.
MKKP	–	–	2	13	18
Momentum Mozgalom	–	–	–	16	12
Fidesz	15	16	12	16	9
Mi Hazánk	–	–	–	–	5
DK	3	1	2	2	3
Jobbik	19	17	20	14	2
Párbeszéd	–	–	–	–	2
2RKP	–	–	–	–	2
LMP	18	8*	14	9	1
Nép Pártján	–	–	–	–	1
Mindenki M. M. P.	–	–	–	–	1
MSZP-PM	5	3	3	3**	2
Együtt, PM	–	14	4**	–	–
Egyéb válasz	1	2	5	1	1
PÁRTVÁLASZTÓ	61	53	58	71	57
semmiképp sem menne el	9	6	9	3	4
nem tudja	25	24	19	10	26
nem válaszol	5	9	13	13	13
PÁRTOKTÓL TÁVOLSÁGOT TARTÓ	39	39	41	26	43

*az LMP-ből épp a mérés idején váltak ki a későbbi PM alapítói, így Jávor Benedek, Karácsony Gergely és Szabó Tímea. A 2013. tavaszi adatfelvétel előtt néhány hónappal jelentette be Bajnai Gordon az Együtt megalakulását, és várható indulását a 2014-es választásokon.

**2015 áprilisában a két pártot külön mértük. A 2018-as választáson a P együtt indult az MSZP-vel, míg az Együtt kiesett a parlamentből és feloszlatta önmagát.

Forrás: Aktív Fiatalkok, 2011/2012, 2013, 2015, 2019 és 2024. Aktív Fiatalkok, 2011: N=1700; Aktív Fiatalkok, 2013: N=1300; Aktív Fiatalkok, 2015–2019: N=800; Aktív Fiatalkok 2024: N=805.

(6) A hagyományos baloldali pártok körül megállt az idő. Az MSZP és a DK támogatottsága külön-külön a teljes hallgatói népességben 5 százalék alatti, hajszállra annyi, mint 4 évvel korábban. Úgy tűnik az adatok alapján, hogy a Párbeszéd csatlakozása nem tudta kibillenteni a MSZP támogatottságát az egyetemisták körében. Adataink szerint mindkét baloldali párt súlyos szavazói utánpótlás-válsággal küzd, pontosan ugyanott tart, mint 5 éve, vagy mint 9 éve.

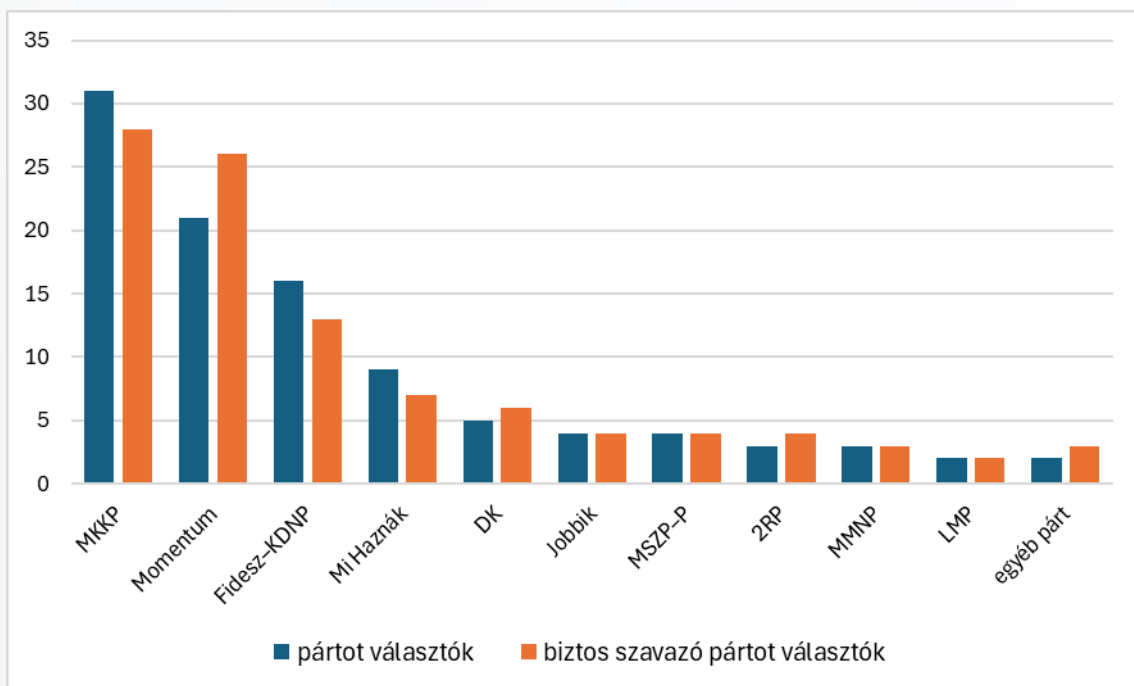
(7) Az előző kutatás óta több, elsősorban jobboldali, jobbközép párt jelent meg a pártstruktúrában, amely szélsőségesen fragmentálttá vált. Ezek közül a Mi Hazánk Mozgalom emelhető ki a maga 5 százalékával, a többi jobboldali ideológiájú párt 1–2 százalékon áll.

(8) Végül az utolsó pont az ismeretlen preferenciájúak arányának változása. 2019-ben a teljes hallgatói népesség 26 százaléka tartozott a pártoktól távolságot tartók rétegébe, ami messze a legalacsonyabb arány volt a méréseink kezdete óta. 2024-ben azonban megfordult a trend, és még a 2015-ös, korábbi legmagasabb szintet is felülmúlta a

pártpreferenciájukat tekintve bizonytalan, az azt eltitkoló, valamint a választástól önmagát távol tartó egyetemisták aránya (43%). Különösen feltűnő a bizonytalanok 26 százalékos mérete. Úgy tűnik, hogy a Fidesz támogatottságának, valamint a politikai érdeklődésnek a csökkenése, a kegyelmi botrány és a kialakult politikai helyzet nem egyszerűen a pártok támogatottságának átrendeződéséhez vezetett, hanem a pártoktól távolságot tartók – különösen a bizonytalanok – arányát növelte meg.

A pártot választók és a biztos szavazó pártot választó hallgatók körében – ahol a hibahatár jóval magasabb, mint a teljes hallgatói népességben, hiszen az elemszámok jóval alacsonyabbak – a sorrend -- kisebb eltérések mellett -- szinte változatlan. A Kétfarkú Kutya Pártnak mindkét kategóriában a legmagasabb, a Momentumnak pedig a második legmagasabb a támogatottsága. A Fidesz szavazóinak elszántsága nem kiemelkedő, ezért a biztos szavazó pártot választó hallgatók körében nem, a pártot választóknál viszont eléri a 15 százalékos határt. A Mi Hazánk a pártot választók és a biztos szavazó pártot választók körében egyaránt meghaladja az 5 százalékos bejutási küszöböt. Erre egyébként még egy pártnak, a Demokratikus Koalíciónak van esélye. A szélsőségesen fragmentált pártrendszer többi pártjának támogatottsága egyetlen választói kategóriában sem éri el az 5 százalékot.

16. ábra
Pártok támogatottsága a különböző hallgatói csoportokban, 2024
(a kérdésre válasz adók, százalékos megoszlás)*

*Az alacsony elemszámok miatt az adatok tájékoztató jellegűek!!!!

Forrás: Aktív Fiatalok, 2024. Pártot választók N=460; biztos szavazó pártot választók N=289.

A pártpreferencia szociológiai háttere

A pártpreferencia több szociodemográfiai típusú változóval is összefüggésben áll.²²

Korábbi kutatásaink egyik érdekessége volt, hogy megállapítottuk a Jobbik sajátosan maskulin, „férfias” jellegét – szemben pl. az LMP-vel, amelyre a női hallgatók jóval nagyobb

²² Elemzésünk során az alacsony elemszám miatt a DK-t, az MSZP-t együttesen kezeljük.

arányban szavaztak (RÓNA 2017). Ebben a hullámban szinte minden kisebb, jobboldali pártnál hasonló választói összetétel írható le. A legkevésbé a Fidesznél, ahol a férfiak aránya 51 százalék. Ugyanez az arány a Mi Hazánknál 54%, a Mindenki Magyarországa Néppártnál 67%, a Második Reformkor Pártnál pedig 75 százalék.

Figyelemre méltó, hogy a Magyar Kétfarkú Kutya Párt szavazótáborában is többen vannak a férfiak, mint a nők.

Ezzel szemben a DK (64%), a megmaradt LMP (80%) és a Momentum (61%) női többségű szavazótáborral rendelkezik. Mint ahogy a pártpreferenciájukat titkolók és a bizonytalanok körében is több a nő, mint a férfi hallgató.

Nagyon fontos szempont a vallásosság. Az Aktív Fiatalkok vizsgálatainak eredményei alapján egyértelműen bizonyítható, hogy a kormányzó Fidesz–KDNP támogatottságának talán az egyik legfőbb ismérve a hallgatók egyházi vallásos jellege (KMETTY–SZABÓ 2021). Az egyház tanítását felvállaló, illetve a maga módján vallásos hallgatók körében a Fidesz relatíve magas, 26 és 13 százalékos támogatottsággal bír. Itt érdemes megjegyezni, hogy az egyházi fenntartású középiskolából érkezők körében 15 százalék a kormánypárt támogatottsága. A Magyar Kétfarkú Kutya Párt és a Momentum a nem vallásos kategóriában ér el az átlagosnál is jobb eredményt.

Végül érdemes a politikai szocializációs szempontokra is felhívni a figyelmet. Kutatássorozatunkban 2019-ben kérdeztünk rá először az apa ideológiai beállítódására, tehát arra, hogy a hallgató szerint édesapja/nevelőapja hol helyezkedik el a baloldali–jobboldali, valamint a liberális–konzervatív és a mérsékelt–radikális skálán. Megjegyzendő, hogy nem ismerjük az apa tényleges ideológiai karakterét, azt tudjuk, amit a hallgatók feltételeznek róla. Ezek szerint a Fideszre szavazó hallgatók édesapja/nevelőapja az egyik legkonzervatívabb, illetve a legjobboldalibb (1–7 skálán, ahol 1 jelenti a liberálist/baloldali és 7 a konzervatívot/jobboldalit az átlagpontok 4,68 és 4,80). A Momentumot választó hallgatók édesapja/nevelőapja a Fideszéhez képest egy teljes átlagponttal közelebb van a liberális, illetve a baloldalhoz. Az MKKP-t választó hallgatók édesapjuk/nevelőapjuk ideológiai megítélésekor középre húznak, a Momentum és a Fidesz között helyezkednek el.

DEMOKRÁCIÁHOZ VALÓ VISZONY

A demokráciához, mint alapvető értékhez való viszonyulást érdemes újra és újra meg- és felülvizsgálunk, hiszen a modern nyugati demokráciák vélt vagy valós hibái folyamatosan kritikák tárgyát képezik, ami különösen igaz lehet az elmúlt évekre is.

SZALÓKI-KERPEL-FRONIUS, évsz.n. 180.

Kutatássorozatunk korábbi szakaszainak másik nagy visszhangot kiváltó eredménye a magyar egyetemisták és főiskolások demokráciáról vallott igen kritikus véleménye volt. 2011/2012 fordulóján a releváns választ adó felsőoktatási hallgatók 78 százaléka elégedetlen vagy nagyon elégedetlen volt a demokrácia működésével, az elégedettek pedig mindössze 22 százaléknian voltak. Emellett pedig a demokráciát a kérdésre választ adók kevesebb mint 40 százaléka ítélte minden más politikai rendszernél jobbnak, egyharmaduk elfogadhatónak tartotta a diktatúrát „bizonyos körülmények” között, majd

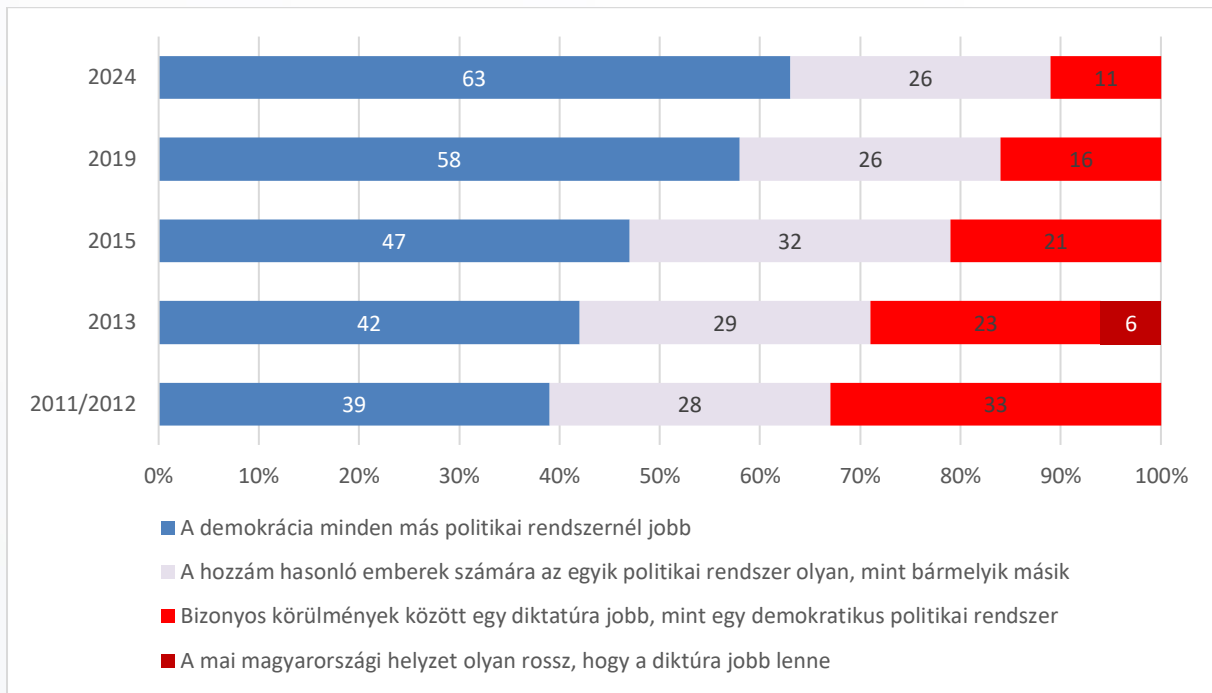
háromtizedük pedig „vállalt vont” és azt mondta, hogy neki tulajdonképpen mindegy, milyen rendszerben él.

2019-re vitathatatlanná vált a hallgatók demokráciapártisága. 57 százalékuk szerint a demokrácia minden más politikai rendszernél jobb, ez 10 százalékpontos növekedés volt 2015-höz képest. 2024-ben az eredmények még világosabb demokráciaelköteleződést jeleznek: a hallgatók 63 százaléka jelezte, hogy a demokráciát tartja minden más politikai rendszerhez képest a legjobbnak. A diktatúrát bizonyos körülmények között elfogadhatónak tartó hallgatók aránya pedig 16 százalékról 11 százalékra csökkent, a rendszerszkeptikusoké pedig nem változott (26 százalék maradt).

A legutolsó, nagymintás ifjúsági vizsgálat (Magyar Ifjúság Kutatás 2020) is jelezte egyébként, hogy a magyar fiatalok demokráciában gondolkodnak, de a demokrácia működésével kapcsolatos véleményük inkább kritikus (lásd erről még BÍRÓ-NAGY-SZABÓ 2021). Hasonló következtetésre jutott a 16–29 éves korcsoportot vizsgáló online vizsgálatában Böcskei Balázs, Fekete Mariann, Nagy Ádám és Szabó Andrea (MTA post-Covid kutatócsoport) 2023 májusában.²³

²³ <https://politikatudomany.tk.hu/blog/2023/08/poszt-covid-ifjusagi-tukor-4>.

17. ábra
A következő kijelentések közül melyik áll közelebb a véleményedhez?
(kérdésre választ adók százalékos megoszlása)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2011/2012, 2013, 2015, 2019 és 2024. Aktív Fiatalok, 2011: N=1700; Aktív Fiatalok, 2013: N=1300; Aktív Fiatalok, 2015–2019: N=800; Aktív Fiatalok 2024: N=805.

Az eredmények alapján kimagaslóan demokráciapártiaknak minősülnek a diplomás felmenőkkel rendelkező, ezen belül is a női hallgatók (akiknek mind a két szülője diplomás, azok 68 százalékban tartják a demokráciát a legjobb politikai rendszernek). A női hallgatók kétharmada demokráciapárti, míg a férfiak körében 58% ez az arány. Még ennél is magasabb a fővárosi hallgatóknál, ahol meghaladja a 70 százalékot a demokráciában gondolkodók aránya.

A demokrácia versus diktatúra problematikáját politikai preferencia szerint vizsgálva megállapítható, hogy a demokrácia feltétlen hívei a bal-balközép pártok támogatói és a Momentum szavazók. Lényegesen kisebb a Fidesz-szavazók demokráciaelköteleződése, kevesebb mint minden második Fideszes gondolja úgy, hogy a demokrácia a legjobb politikai rendszer. A Mi Hazánk szavazói nagyon hasonlóan gondolkodnak, mindamellett több mint egyharmaduk rendszerszkeptikus.

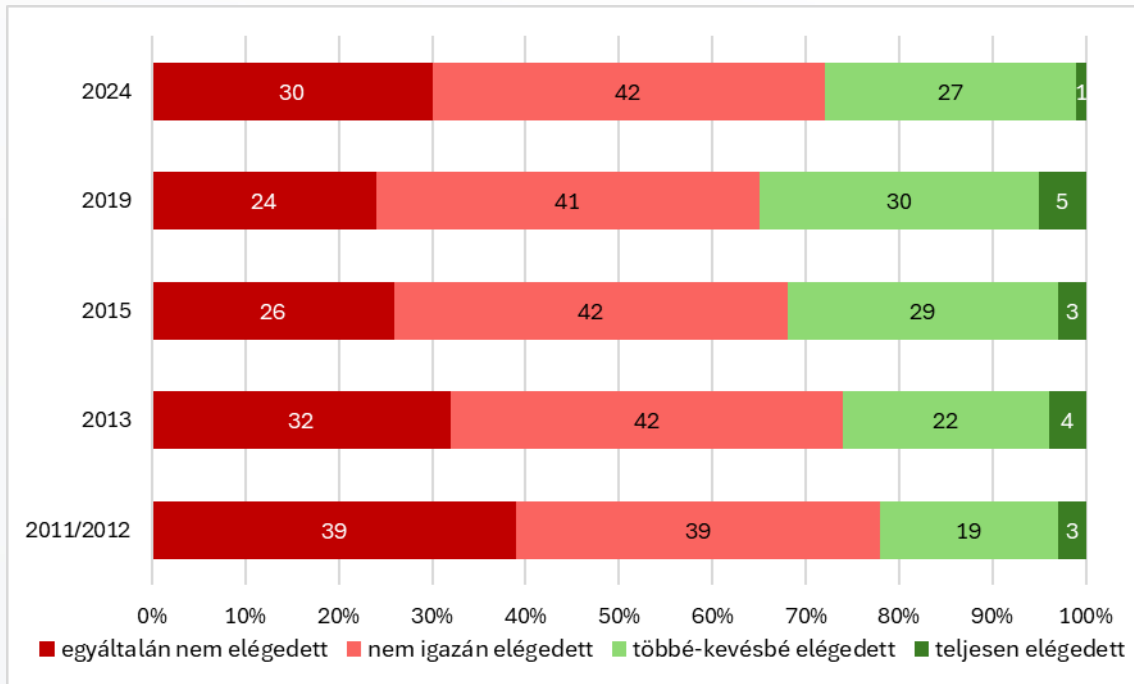
Különösen érdekes a „bizonyos körülmények között a diktatúra jobb, mint egy demokratikus politikai rendszer” álláspontot elfogadók pártpreferenciák szerinti összetétele. Míg a mintában 100-ból 11 hallgató tudja támogatni a diktatúrát, a Fidesz hívei, valamint a Mi Hazánk támogató között ez messze kimagaslik: esetükben 100-ból 18 főről beszélünk. A harmadik legmagasabb a diktatúra bizonyos körülmények közötti elfogadottsága a pártpreferenciájukban bizonytalanok körében (14%).

A létező demokrácia működésével kapcsolatban határozott, negatív attitűd érvényesül az egyetemisták körében. A hallgatók közel háromnegyede vagy egyáltalán, vagy nem igazán elégedett azzal, amit ma Magyarországon demokráciának nevezünk. Érdekes megjegyezni, hogy 2015-höz és 2019-hez képest is lényeges, nagyságrendi elmozdulás történt. Különösen emelkedett az egyáltalán nem elégedett hallgatók aránya 26, illetve 24

százalékos szintről 30 százalékos szintre, és szinte alig-alig található maximálisan elégedett egyetemista.

A 18. ábra jelzi, hogy a létező demokráciával való elégedettség 2019-ben érte el a maximumát, úgy, hogy 2011/2012-től hullámról hullámra volt egy emelkedő trend, ami 2024-ben egyértelműen megtört.

18. ábra
Mennyire vagy elégedett a demokrácia működésével az országban?
(kérdésre választ adók százalékos megoszlása)

Forrás: Aktív Fiatlok, 2011/2012, 2013, 2015, 2019 és 2024. Aktív Fiatlok, 2011: N=1700; Aktív Fiatlok, 2013: N=1300; Aktív Fiatlok, 2015–2019: N=800; Aktív Fiatlok 2024: N=805.

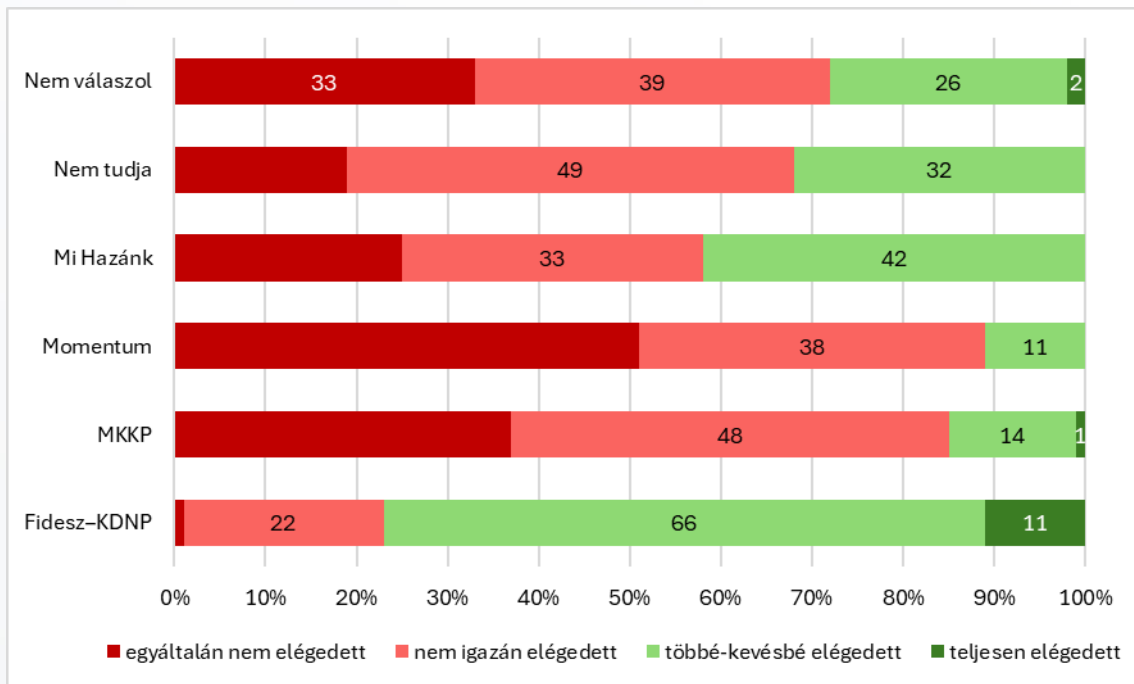
Úgy tűnik, hogy a demokráciával való elégedettségnek a hallgatók körében is van egy gazdasági/szociális aspektusa, hiszen a nehezebb anyagi körülmények között élő hallgatók háromnegyede elégedetlen a demokrácia jelenlegi teljesítményével. Ezzel szemben a „gondok nélkül élők” a demokrácia teljesítményével – a mintabeli átlaghoz képest – inkább vagy teljes mértékben elégedettek.

Külön figyelmet érdemel a demokrácia teljesítményének megítélése politikai preferenciák szerint. A társadalomtudományokban ritkán lehet tapasztalni akkora különbséget különböző – többféle szempontból inkább homogén – rétegek véleményében, mint amit a magyar demokrácia teljesítményével kapcsolatban a nappali tagozatos hallgatók kifejtettek. Talán nem túlzás azt állítani, hogy két külön világot látnak (tapasztalnak) a kormánypárti és az ellenzéki egyetemisták, a polarizáció egyedülállóan magas.

A Fidesz–KDNP jelenlegi egyetemista támogatóinak ugyanis kevesebb mint egynegyede lát problémát a működéssel kapcsolatban, míg több mint háromnegyede többé-kevésbé, vagy teljesen elégedett a helyzettel. Megjegyzendő azonban, hogy 5 év alatt még körükben is csökkent a teljes elégedettség és növekedett a problémát jelzők aránya. A Fideszes szavazók véleményéhez talán a Mi Hazánk támogatói állnak a legközelebb, de még ennek a hallgatói rétegnek is közel a hattizede elégedetlen azzal, ahogy manapság a demokrácia működik Magyarországon. Ezzel szemben a Momentum szavazóinak 89 százaléka inkább nem vagy egyáltalán nem elégedett, az MKKP szavazóinál pedig 85 százalék ez az arány. Kétségtelen tehát a politikai polarizáció működése.

Az ismeretlen preferenciájúak közül a bizonytalanok 68, a preferenciájukat titkolók 72 százaléka elégedetlen a demokráciával, ami azt jelzi, hogy ebben a rétegben, bár lehetnek Fidesz-szimpatizánsok, akik elégedettek, de arányuk nem lehet különösebben kiemelkedő.

19. ábra
Mennyire vagy elégedett a demokrácia működésével az országban?
(politikai preferenciák szerint, kérdésre választ adók százalékos megoszlása)

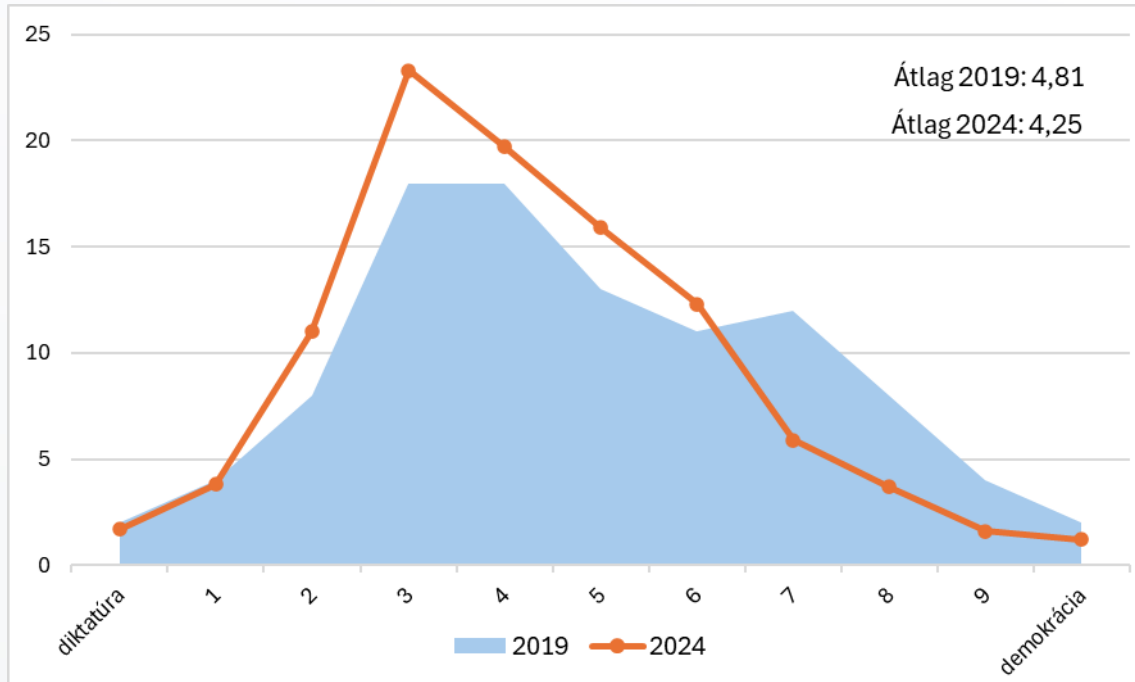
Forrás: Aktív Fiatalok, 2024. N=805.

A demokrácia és a diktatúra megítélését teszteltük egy második, 2019-ben bevezetett kérdéssel is. Miután a magyar ellenzék gyakran vádolja a kormányzópartot diktatórikus hajlammal, megkérdeztük a hallgatókat, hogy egy demokrácia – diktatúra skálán hol helyezné el a jelenlegi Magyarországot. Ennek 0 pontján a diktatúra, a 10-es pontján pedig a demokrácia állt. A skála közepe ezért pontosan az ötös érték. Ettől lefelé közelebb vagyunk a diktatúrához, felfelé pedig inkább a demokráciához. Az alábbi ábra a kapott eredményt rögzíti, úgy, hogy a területdiagram a 2019-es, a vonaldiagram pedig a jelenlegi adatokat jelzi.

A diktatúra – demokrácia skálán egy enyhe diktatúra irányába történő elmozdulás történt öt év alatt. A hallgatók relatív többsége, 23 százaléka a 0–10-es skálán 3-as, 20 százaléka pedig 4-es értékelést adott. Trendszerű csökkenés következett ugyanakkor be a demokrácia oldalán, ahol a 7–10-es osztályzatok megfeleződtek. A skálák átlagértékei is jelzik az elmozdulást: 2019-ben nagyon közel állt az ötös, azaz átlagos értékhez a demokrácia–diktatúra megítélése (4,81 átlagpont), 2024-re viszont 4,25 átlagpontra csökkent, azaz enyhén a diktatúra irányába változott.

20. ábra

Szerinted, ha egy skála egyik szélén a demokrácia, a másikon pedig a diktatúra található, akkor jelenleg Magyarország hol helyezkedik el ezen a skálán? Kérlek, válaszolj egy 10-től 0-ig terjedő skálán úgy, hogy a 10 jelentse azt, hogy demokrácia, a 0 pedig, hogy diktatúra. Természetesen köztes értékeket adhatsz?*(kérdésre választ adók százalékos megoszlása)

*2019 nem tudja: 2%, nem válaszol: 2%. 2024 nem tudja: 1,5%, nem válaszol: 2%, system: 1%.
 Forrás: Aktív Fiatalok, 2019. N=800. Aktív Fiatalok, 2024. N=805.

2024 kora tavaszán az önmagukat balra, balközépre, a liberális oldalra sorolók, a Momentum Mozgalom, de mindenekelőtt a Demokratikus Koalíció egyetemista szavazóinak véleménye a legmarkánsabban kritikus. A jelzett 4,25 átlagponthoz képest a DK-soknál 3,3, a Momentum szavazóinál 3,6, az önmagukat inkább balra sorolóknál 3,7, míg a liberálisoknál 3,8 átlagpont rögzíthető. Ezzel szemben – a pártos polarizáció érvényesülése okán – a jobboldaliak, a konzervatívok, de leginkább a kormánypárti szavazók körében sokkal magasabb átlagértékek rögzíthetők (a Fidesz-szavazóknál például 5,97). Érdekes azonban jelezni, hogy a kormánypárti hallgatók véleménye inkább romlott, mint emelkedett az elmúlt 5 évben.

A HALLGATÓK IDEOLÓGIAI KÖTŐDÉSE

A politikai identitás választott identitás, nem függetleníthető az egyén politikai szocializációjától, az ehhez való hozzáférés pedig nem egyenlően oszlik meg a társadalomban. A fiatalok politikai önazonosságát elsősorban a szülők, család adta minták befolyásolják, azonban ezt jelentős mértékben képesek befolyásolni az adott országban végbemenő társadalmi változások is.

SZALÓKI–KERPEL-FRONIUS ÉVSZ.N. 175.

A hallgatói pártpreferenciák polarizációja nemcsak a demokrácia működésének megítélésekor köszön vissza, hanem akkor is, amikor az ideológiai beállítódásukat elemezzük. 2011 óta minden hullámban lekérdeztük ezt a kérdést, tehát most már 5 adatfelvételre kiterjedő, hosszú távú adatsor áll rendelkezésre a magyar nappali tagozatos egyetemisták és főiskolások ideológiai kötődéseiről. Három ideológiai skálán való önbesorolást elemeztük, ezek a baloldali–jobboldali, a liberális–konzervatív és végül a mérsékelt–radikális.²⁴

Az Aktív Fiatalok kutatás eredményei rámutathatnak azokra a változásokra, amelyek az Orbán-rezsim szocializációs mechanizmusaiból eredhetnek.

Bognár Adrienn és Szabó Andrea (2017) épp az egyetemista vizsgálat harmadik hullámának eredményeit elemezve jelezték először, hogy az Orbán-kormányzat erősen ideologikus (keresztény-konzervatív) rendszerközpontú politikai szocializációs mechanizmust épít, ami befolyással lehet a fiatalok attitűdjeire.

A 2015 tavaszi adatfelvételünk kapcsán jeleztük, hogy a hallgatók inkább jobboldalinak, kifejezetten liberálisnak és határozottan mérsékelt beállítódásúnak mondták magukat. Három hullámnyi adatsor alapján úgy véltük, hogy a hallgatói ideológiai orientáció eléggé beálltnak, szinte konstansnak tűnik.

2019-ben, ha nem is nagyságrendi, de szisztematikus változás történt a hallgatók ideológiai kötődéseiben, mert mind a három skálán elmozdultak az értékek. A hallgatók 2019. februárjában a baloldali–jobboldali skálán pont középen, azaz a 4-es értéken helyezkedtek el, a liberális–konzervatív skálán négy mérés alapján a legliberálisabbak és leginkább mérsékelt beállításúak tűntek. Az ideológiai skálakon való önbesorolás nem okozott korábban különösebb bizonytalanságot, hiszen a nem tudja, nem válaszol kategóriát 2–3 százaléknyan választották.

3. táblázat

A magyar egyetemisták és főiskolások ideológiai önbesorolása a baloldali–jobboldali, a liberális–konzervatív, valamint a mérsékelt–radikális skálán (1-től 7-ig terjedő skála átlagai)

	2011/2012	2013	2015	2019	2024
baloldali–jobboldali	4,4	4,4	4,3	4,0	3,7
liberális–konzervatív	3,6	3,7	3,7	3,5	3,4
mérsékelt–radikális	3,7	3,6	3,5	3,3	3,4

Forrás: Aktív Fiatalok, 2011/2012, 2013, 2015, 2019 és 2024. Aktív Fiatalok, 2011: N=1700; Aktív Fiatalok, 2013: N=1300; Aktív Fiatalok, 2015–2019: N=800; Aktív Fiatalok 2024: N=805.

2024-re vonatkozóan több fontos változásra érdemes felhívni a figyelmet. Ezek közül az első az ideológiai önbesorolás nehézsége. 2019-ben még 3 százaléknyi hallgató nem tudta vagy

²⁴ A módszer klasszikus: egy 1-től 7-ig terjedő ideológiai skálán kellett a megkérdezetteknek elhelyeznie magát úgy, hogy az egyes a baloldalt, a liberálist, illetve a mérsékeltet, a hetes pedig a jobboldalt, a konzervatívot és a radikálist jelenti. A centrum pozíció a 4-es értéket jelenti.

nem akarta elhelyezni magát a skálákon, 2024-re ez az arány – 16 (bal–jobb), 15 (mérsékelt–radikális) és 14% (liberális–konzervatív) – nagyságrendekkel növekedett, ez az egész Aktív Fiatalkok kutatás talán legjelentősebb változása. Bár voltak kisebb-nagyobb eltérések majdnem minden fejezetben, ekkora változásra, négy-ötszörös növekedésre vagy csökkenésre sehol sem láttunk példát.

A másik változás a baloldali–jobboldali skálán látható leginkább. Azon hallgatók, akik mégis választottak valamilyen pozíciót az 1-től 7-ig terjedő skálán elkezdtek eltávolodni a centrum (négyes) pozíciótól baloldali irányba. Ezt jelzi a skála 3,7 átlagpontos értéke. Ellenérvként hozható fel, hogy mindössze 0,3 átlagpontos változás történt, azonban, ha hosszú távon vizsgáljuk az adatokat, sokkal látványosabb és statisztikailag szignifikáns a folyamatos balra tolódás mértéke (4,4 átlagpontról 3,7 átlagpontra).

A liberális–konzervatív kérdésben nincs szisztematikus elmozdulás 2019-hez képest, de ebben az esetben is inkább enyhe csökkenésről, a liberális irányba történő lassú mozgásról beszélhetünk. 2011 óta most a legliberálisabb a hallgatói társadalom.

A mérsékelt–radikális skálán ezzel ellentétes irányú változás történt, amit azonban kár túlínterpretálni. Megállt ugyanis a 2011 óta zajló mérséklődés, de ennek trendszerűségét csak egy következő vizsgálat tudja validálni.

Az Orbán-rezsim új ideologikus rendszerközpontú szocializációjának (BOGNÁR–SZABÓ 2017) nincs a rezsim szándékait messze menően alátámasztó következménye, hacsak az ideológiai elbizonytalanodást nem tekintjük annak.

Az MTA Post-Covid kutatócsoport 2023. májusi adatfelvétele szerint a 16–29 évesek relatíve többsége (14%) a liberális, szabadgondolkodású ideológiai értékcímket fogadta el önmagára nézve igaznak, amit az európai, nyugatos követett (10%). A zöld, környezetvédő már 10 százalék alatti elfogadottságú volt. A zöld, környezetvédő címkét három válasz alapján együttesen 28 százalékuk választja, a liberálist 27, míg az európaiért 22 százalék. A karakteres ideológiai címkék, így jobboldali, baloldali, kereszténydemokrata, konzervatív választottsága ehhez képest sokkal alacsonyabb volt.²⁵

Az adatok arra utalnak, hogy nem a jobbpóluson, valamint a konzervatív póluson (6-os és 7-es értéket választók) lettek lényegesen kevesebben, hanem a többi értéknél történt változás. A baloldali–jobboldali skálán leginkább a középre húzás mérséklődött és ezzel párhuzamosan a baloldali mezőben érdemben emelkedett az önbesorolás aránya.²⁶ A liberális skálán a hármas érték esetében történt a legnagyobb elmozdulás, míg a mérsékelt–radikális ideológiai mezőben a centrum pozíció csökkenése mellett enyhén emelkedett az önmagukat radikális pólusra besorolók aránya. Az okok megfajtására egy leíró jellegű elemzés során nem vállalkozhatunk, de több témakörben is érezhető egy, a rezsim szándékaival kevésbé egybevágó változás.

²⁵ Lásd: *Poszt-Covid ifjúsági tükör 4.* <https://politikatudomany.tk.hu/blog/2023/08/poszt-covid-ifjusagi-tukor-4>

²⁶ Ez a változás azért is érdekes, mert egyes kutatók szerint például az Egyesült Királyságban a 18–22 év közöttiek jobboldali irányba fordulnak, sőt a 18 évesek nagyjából olyan jobboldaliak, mint a 40 évesek. Ezzel szemben az ún. Y-generáció tagjai, 1980 és 1995 között születettek pedig inkább a baloldali eszmék irányába mutatnak nyitottságot. (KAUFMANN, 2020)

4. táblázat
Kérlek, jellemezd önmagad az alábbi tulajdonság-párok segítségével?
(1-től 7-ig terjedő skála megoszlásai)

	baloldali- jobboldali		liberális- konzervatív		mérsékelt- radikális	
	2019	2024	2019	2024	2019	2024
baloldali, liberális, mérsékelt	4	8	10	10	11	10
2	11	15	20	21	20	19
3	14	18	17	21	19	21
4	42	34	28	26	35	31
5	15	14	12	11	11	12
6	10	8	9	8	3	5
jobboldali, konzervatív, radikális	4	3	4	3	1	2

Forrás: Aktív Fiatalok, 2019. Aktív Fiatalok 2024. Aktív Fiatalok 2019 N=800. Aktív Fiatalok 2024 N=805.

Saját számítás.

Statisztikailag nincs különbség a válaszokban az intézmény fenntartója, a képzési szint, a szülő iskolázottsága vagy éppen az állandó lakhely szerint. Szegmentálja azonban az ideológiai önbesorolást a középiskola jellege és a nem is. Következésképpen a leginkább jobboldaliak és a legkonzervatívabbak azok a hallgatók, akik egyházi fenntartású középiskolába jártak. Végül az adatok arra utalnak, hogy 2024-ben a női hallgatók a baloldalibbak (3,5) és ők a liberálisabbak (3,2) és mérsékeltőbbek (3,3) is egyben. Ezzel szemben a férfiak statisztikailag szignifikánsan jobboldalibb (3,8), konzervatívabb (3,6) és radikálisabb (3,5) ideológiai karakterrel rendelkeznek.

A HALLGATÓK ÉRTÉKSTRUKTÚRÁJA

Az egyének társas lényként kapcsolódnak közösségekhez, csoportokhoz. A társadalmi szerepek összetettsége az identitások sokszínűségét eredményezi. Ezek egy része választott identitás, másik részük születésétől fogva adott. ... Az identitásminták vizsgálata azonban nem csak azért fontos, mert egy pillanatnyi metszetet kapunk egy adott generáció értékrendjéről, hanem azért is mert kiemelet szerepet játszik a fiatalok szocializációjának, különösképpen politikai szocializációjának megértésében.

SZALÓKI–KERPEL-FRONIUS, évsz.n., 162.

A felvezetőben jeleztük, hogy a kutatás csupa olyan egyetemistát vizsgált, akiknek a politikai szocializációja az Orbán-rezsim időszakára esett. A vizsgálat eredményei rámutathatnak azokra a változásokra, amelyek a rezsim szocializációs mechanizmusaiból eredhetnek. Bognár Adrienn és Szabó Andrea (2017) épp az Aktív Fiatalok kutatás harmadik hullámának eredményeit elemezve jelezték először, hogy az Orbán-kormányzat erősen ideologikus (keresztény-konzervatív) rendszerközpontú politikai szocializációs mechanizmust épít, ami befolyással lehet a fiatalok attitűdjeire is.

Ha valahol, akkor az értékpreferenciák esetében érzékelhetőnek kellene lennie a rezsim szocializációs törekvései eredményének. Klasszikus, ötfokú Likert-skálán²⁷, hét provokatív állítással való

egyetértést mért az Aktív Fiatalok kutatás 2019-ben és 2024-ben is. Ezek olyan állítások, amelyek jól jelzik a kérdezettek értékpreferenciáit. Többnyire nemzetközi kutatások standard kérdéseiről beszélhetünk, amelyek a nemi sztereotípiákat, a rasszizmust, a xenofóbiát és a tekintélyelvűséget vizsgálják, igaz csak egy-egy kérdéssel. Miután 2015 óta az Orbán-rezsim következetesen menekült/migránsellenes politikát folytat, ezért a kérdések között ilyen jellegű is található. 2024-ben továbbá újként került be a kérdésblokkba az azonos neműek házasságával kapcsolatos állítás.

A vizsgált állítások:

- A gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy a legfontosabb az engedelmesség és a tekintélytisztelet.
- Az országnak nem politikai programokra van szüksége, hanem erőskezű vezetőkre.
- A férfi dolga az, hogy pénzt keressen, a nőnek a háztartással és a gyerekekkel kell foglalkoznia.
- A bűnözési hajlam a cigányok/romák vérében van.
- A lehető legszigorúbb migrációs politikára van szükség.
- A szegények többsége saját maga felelős azért, hogy szegénységben él.
- Az azonos neműeknek is joga legyen házasságot kötni.

Az eredmények alapján érdemi konzervatív, jobboldali, keresztény ideológiai áttörésről nem beszélhetünk. Emellett a tekintélyelvűség sem emelkedett, sőt enyhén csökkent 2019 óta.

Ha a 2024-es adatokat vizsgáljuk, akkor az azonos neműek házasságát a hallgatók 72 százaléka támogatja, ezzel szemben a konzervatív anya-apa szerepfelfogást (misperint 'a férfi dolga az, hogy pénzt keressen, a nőnek a háztartással és a gyerekekkel kell foglalkoznia') 6 százaléka fogadja el teljesen vagy inkább. Szintén erős elutasítás jellemzi a cigánybűnözéssel kapcsolatos állítást, mert a hallgatók héttizede „egyáltalán nem értek egyet” vagy „nem értek egyet” kategóriát választott. Hasonló arányú a szegények hibáztatása azért a helyzetért, amiben éppen élnek.

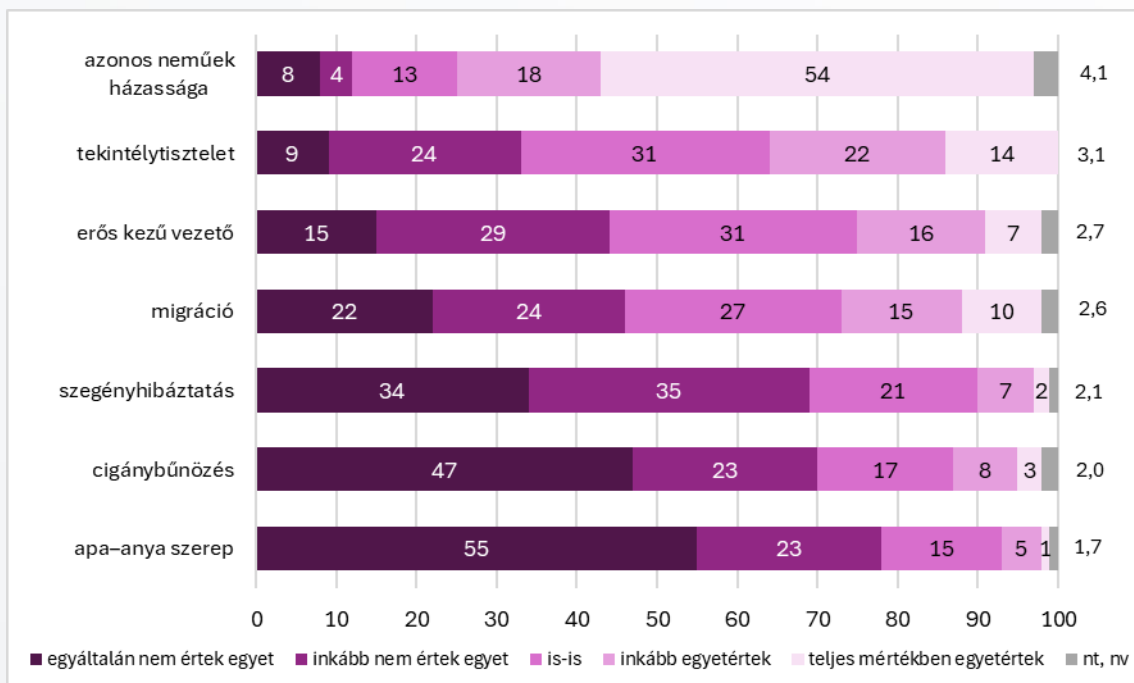
²⁷ A verbális skálán az 1-es érték azt jelenti, hogy egyáltalán nem ért egyet az állítással, az 5-s érték pedig a teljes egyetértést jelenti.

Ahogy jeleztük, 2015 óta a kormányzati politika egyik fő iránya a bevándorlásellenesség. Az előző vizsgálati hullámban két kérdés erejéig foglalkoztunk a témával (lásd SZABÓ 2019 és JELENFI 2019). 2024 február és március folyamán a migrációs politika szigorítását a magyar nappali tagozatos egyetemisták egynegyede támogatja, 46 százaléka viszont ellenzi. Az erős kezű vezető iránti vágy bár jelen van a hallgatói rétegben, hiszen majdnem egynegyedük egyetért vagy teljesen egyetért azzal az állítással, tehát 23 százalékuk vélekedik úgy, hogy nem politikai programokra, hanem erős kezű vezetőre van szükség, több mint négytizedük ellenkező véleményen van. Fontos megjegyezni, hogy a kérdezettek számára – szemben az ideológiai skálákkal – a vizsgált állítások megítélése nem okozott problémát, a bizonytalan, vagy válaszmegtagadók aránya 1–2 százalék, helyenként pedig egyáltalán nincs is ilyen válasz.

Végül a tekintélytisztelet szintén nem idegen az egyetemista rétegtől, azonban ezen a téren sokkal inkább polarizált vélemények rögzíthetők, mint egy egyirányú elköteleződésről. A hallgatók egyharmada elfogadja azt az állítást, hogy „a gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy a legfontosabb az engedelmesség és a tekintélytisztelet”, míg 36 százaléka elutasítja azt. Megjegyzendő, hogy egyetlen másik állításnál sem regisztrálható ez a vélemény-polarizáció.

21. ábra

Mennyire értesz egyet a következő kijelentésekkel? Kérlek, válaszolj úgy, ahogy az iskolában szokás, az 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem értesz egyet, az 5-ös pedig azt, hogy nagyon egyet értesz!?
(százalékos megoszlása)

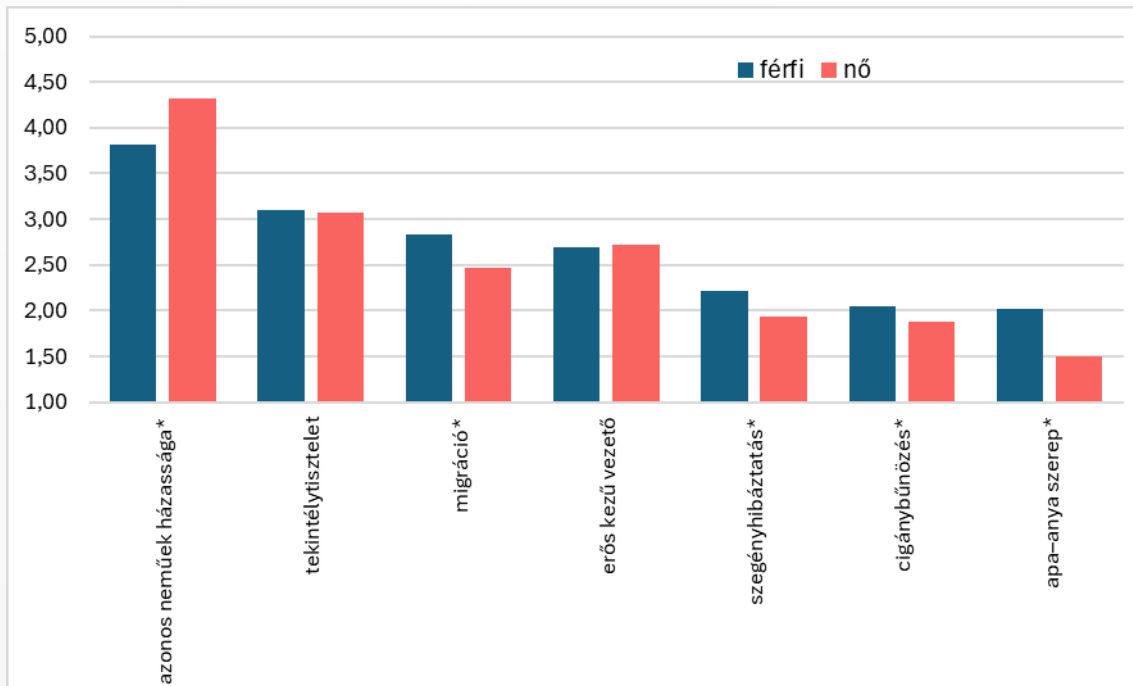
Forrás: Aktív Fiatalok, 2024. N=805.

Két szempontból mutatjuk be a 2024-es eredményeket. Egyrészt nemek szerint, másrészt képzési szint alapján. Ezek szerint úgy tűnik, hogy a nők és a magasabb képzési szintre járók még az átlagos véleményhez képest is toleránsabbak és befogadóbbak. A női és férfi hallgatók véleménye statisztikailag nem különül el a tekintélytisztelet és az erőskezű vezető vonatkozásában, azonban az összes többi esetben érdemi eltérésekről beszélhetünk. Különösen nagy a véleménykülönbség két állításnál: a családszerepeknél és az azonos neműek házasságánál. Azt, hogy – leegyszerűsítve – a nőnek a konyhában a helye, a férfinek pedig pénzkeresőnek kell lennie, inkább a férfiak fogadják el, de az ábrából kitűnik, hogy az

átlagok az ő esetükben is mindössze 2 pont körüliek (az állítással egyetértők aránya a férfiaknál 2, a nőknél 1, míg az inkább egyetértőknél 8, illetve 2 százalék).

22. ábra

Mennyire értesz egyet a következő kijelentésekkel? Kérlek, válaszolj úgy, ahogy az iskolában szokás, az 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem értesz egyet, az 5-ös pedig azt, hogy nagyon egyet értesz! (skálaátlagok nemek szerint)

*: ANOVA statisztika szignifikáns eltérést jelez.

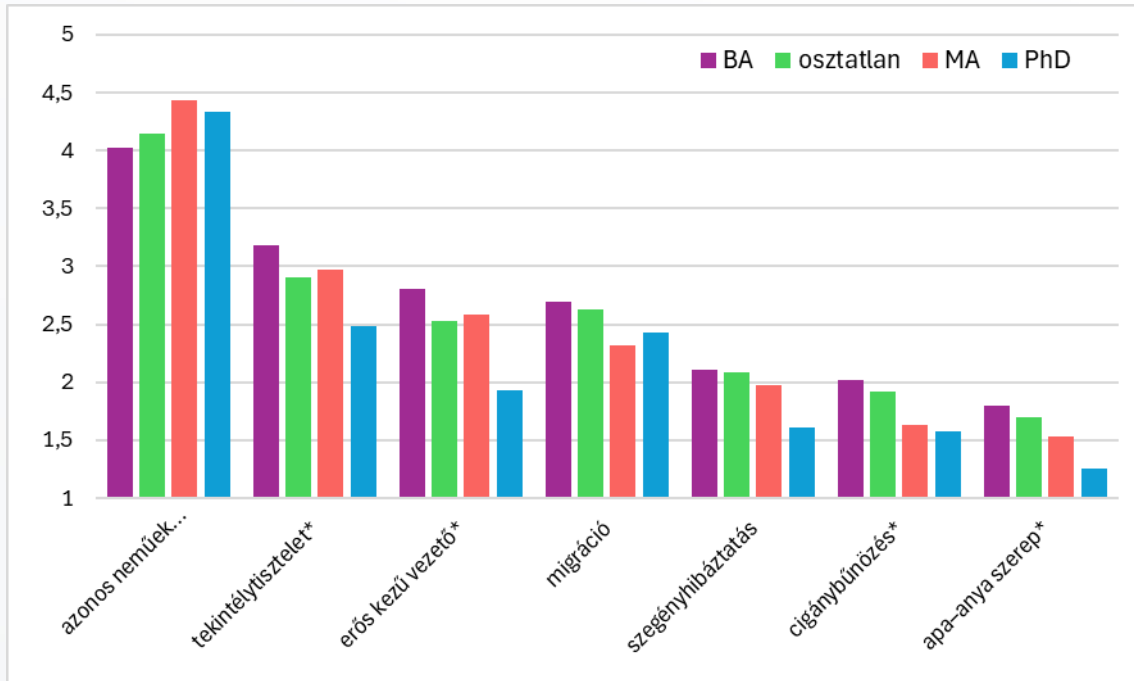
Forrás: Aktív Fiatalok, 2024. N=805.

Képzési szint szerint vizsgálva a hallgatói értékstruktúrát kitűnik, hogy a magasabb képzési szintre járók véleménye következetesen megengedőbb és liberálisabb. Statisztikailag két állításnál nincs véleményeltérés, ezek a migráció megítélése, valamint a szegények hibáztatása önmaguk helyzetéért. A többi öt állításnál érvényesül az átlagértékek közötti eltérés.

A tekintélytisztelet, az erős kezű vezető iránti vágy, a konzervatív családi modell, a cigánybűnözés elfogadottsága a nappali tagozatos alapképzésre járóknál következetesen a legmagasabb és mindig a doktoranduszoknál a legalacsonyabb.²⁸ Minél több időt tölt tehát az egyetemista a felsőoktatásban, annál valószínűbb, hogy a belépési értékei változnak és toleránsabbá válnak. Az egyetemnek, az egyetemi éveknél tehát van politikai szocializációs vagy értékszocializációs hatása, 18 évesen nem fejeződik be a folyamat. Ezért is különösen problémás, ha a fiatalok 16–17 éves korban befejezik iskolai pályafutásukat, mert a középiskolában kialakult értékrendjük még oly árnyalatlan, és a felsőoktatás jelentősebb politikai szocializációs hatása esetükben semmilyen módon nem érvényesülhet. Az iskolarendszertől kiesve még azelőtt befejeződik a politikai szocializációjuk, hogy az érdeken elkezddne.

²⁸ Felhívjuk a figyelmet, hogy a doktoranduszok eredménye az alacsony elemszám miatt csak tájékoztató jellegű.

23. ábra
Mennyire értesz egyet a következő kijelentésekkel? Kérlek, válaszolj úgy, ahogy az iskolában szokás, az 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem értesz egyet, az 5-ös pedig azt, hogy nagyon egyet értesz!
(skálaátlagok képzési szint szerint)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2024. N=805.

Az értékstruktúra 2019-cel történő összehasonlítása arra utal, hogy nem beszélhetünk konzervatív visszarendeződésről, vagy egy tekintélyelvű fordulatról.²⁹ Összehasonlítva a két adatfelvétel eredményeit, egy állítástól eltekintve nem növekedtek a skálaátlagok, tehát vagy stagnálás vagy csökkenés regisztrálható. Különösen csökkent a cigánybűnözéssel kapcsolatos erős állítás elfogadottsága, valamint a szegényhibáztatás (A szegények többsége saját maga felelős azért, hogy szegénységben él) átlagértéke.

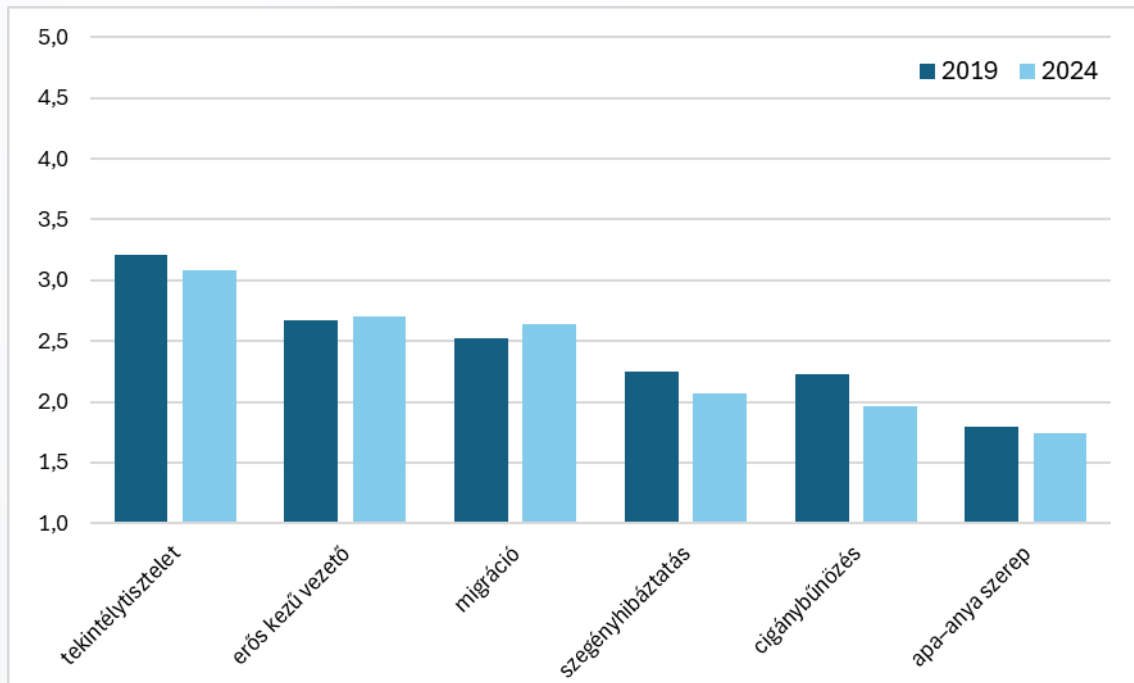
Van azonban egy állítás, ahol egy enyhe emelkedés látható, ez pedig a migrációs politika további szigorítása. Annyit azonban jelezni szükséges, hogy 2019-hez képest 2024-ben némileg változott az állítás megfogalmazása, így az összehasonlítás csak részleges lehet.³⁰ Mindenesetre jól látható, hogy a hallgatók értékvilága alapvetően állandó strukturális elemeket tartalmaz: közepes tekintélytisztelet, egyes hallgatói rétegekben az erős kezű vezető elvének elfogadása, azonban inkább liberális-befogadó gondolkodás.

²⁹ Ehhez kapcsolódóan 2019-hez képest nem emelkedett az egyházasan vallásosak aránya (8–8%) sem, és az ateisták aránya is megegyezik a két adatfelvétel során (9–9%).

³⁰ 2019: A menekültpolitikát nem lehet eléggé szigorítani. 2024: A lehető legszigorúbb migrációs politikára van szükség.

24. ábra

Mennyire értesz egyet a következő kijelentésekkel? Kérlek, válaszolj úgy, ahogy az iskolában szokás, az 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem értesz egyet, az 5-ös pedig azt, hogy nagyon egyet értesz!
(skálaátlagok, 2019, 2024)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2019. Aktív Fiatalok 2024. Aktív Fiatalok 2019, N=800. Aktív Fiatalok 2024, N=805.

A POLITIKAI RÉSZVÉTEL EGYES DIMENZIÓI

... a nemzetközi szakirodalom aktuális trendjeit figyelembe véve – amellet érveltünk, hogy nem helyes a politikai aktivitás csökkenését generálisan azonosítani a politikai érdektelenséggel. ... Vannak olyan ifjúsági rétegek (különösen az egyetemisták), amelyek politikailag nagyon is aktívak....
SZABÓ–OROSS, 2021, 212.

Szervezeti kötődés

A magyar egyetemisták közéleti aktivitása némileg mindig magasabb, mint a 4 évente lezajló nagymintás ifjúsági vizsgálatok azt a teljes 15–29 éves fiatalokra mutatják (OROSS–SZABÓ 2017).

2019-ben azt tapasztaltuk, hogy megállt a hallgatói szerveződés és kötődés növekedése. Az állandó tendencia az, hogy legtöbbször sportszervezetekhez, sportklubokhoz kötődnek, amelyet a legnagyobb jóindulattal sem nevezhetünk közéleti szerveződésnek.

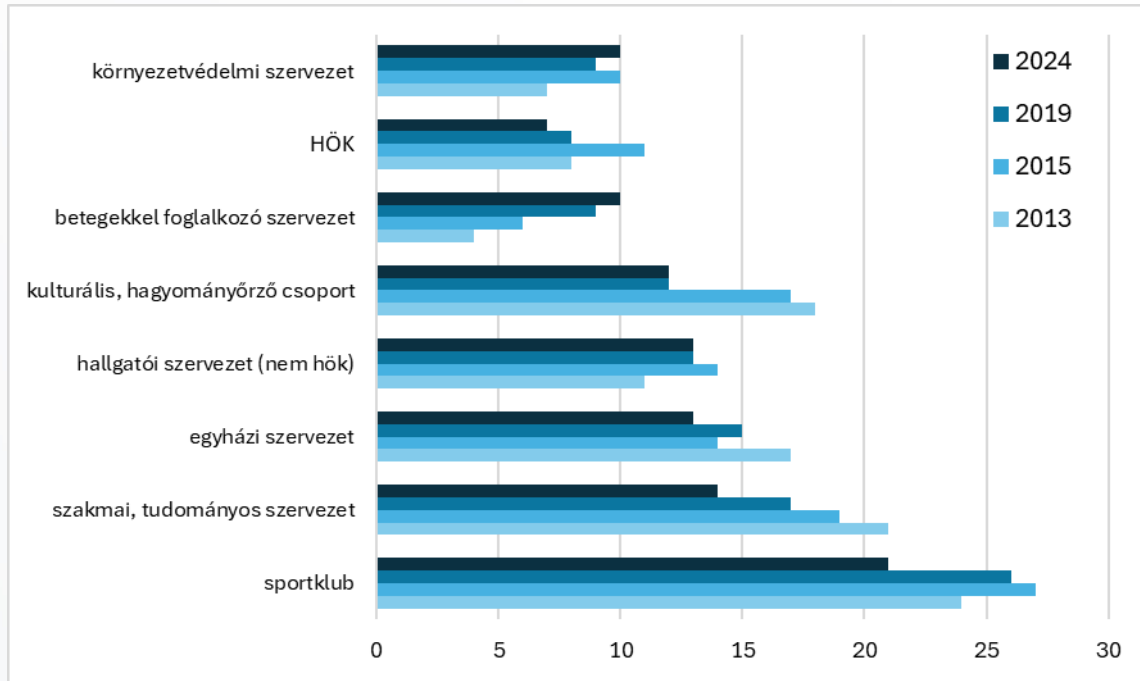
A szakmai, tudományos szervezetek következtében, és a kulturális, hagyományőrző, művészeti csoport, szerveződések jelentősége fokozatosan csökkent.

Érdekes és fontos változás történt a betegek, idősek segítségével foglalkozó, hagyományos civil szervezetek vonatkozásában. 2013 és 2019 között megduplázódott az ilyen szervezetekhez való kötődés aránya, ami összefüggésben állhat a kötelező közösségi munka elterjedésével.

A 2024-es eredmények a szervezeti kötődés további csökkenését jelzik, a hallgatói szervezeti háló fokozatos széteséséről tanúskodnak, amely véleményünk szerint összefüggésben lehet a koronavírusjárvány közvetlen vagy közvetett hatásaival (akár például a virtuális tér felértékelődésével). A sportklubokhoz, a tudományos szervezetekhez, vagy a kulturális csoportokhoz lényegesen kevesebben kapcsolódnak. Csökkent az egyházi szervezetekhez kötődés, illetve a hallgatói önkormányzatokhoz kapcsolódó egyetemisták aránya.

Tulajdonképpen egyetlen, a betegekkel, idősekkel, elesettekkel, hátrányos helyzetűekkel, gyermekek segítségével foglalkozó szervezetben való részvétel emelkedett. Mindennek következtében kimondható, hogy csökkent a hallgatók szervezettsége.

25. ábra
Kötődés-e az alábbi (formális) szervezetekhez?
(százalékos megoszlás)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2013, 2015, 2019 és 2024. Aktív Fiatalok, 2013: N=1300; Aktív Fiatalok, 2015–2019: N=800; Aktív Fiatalok 2024: N=805.

2013-ban és 2015-ben a magyar egyetemisták és főiskolások mintegy 40 százaléka nem kapcsolódott egyetlen formális szervezethez sem. 2019-ben a hallgatók körében 37 százalék volt ez az arány, ami nem jelentett érdemi elmozdulást az előző kutatásokhoz képest. 2024-ben azonban – a fenti folyamatok eredményeként – tovább emelkedett a hallgatói szervezeti hálóból kiesők aránya. A vizsgált egyetemisták 46 százalékának nem volt szervezeti aktivitása. Egy szervezethez a hallgatók mintegy háromtizede kötődik, 14 százalékuk kapcsolódik két szervezethez, míg három vagy több szervezeti kötődése a hallgatók 13 százalékának van.

A formális szervezethez való kötődés szociológiai háttere nem különbözik attól, amelyet korábban rögzítettünk. Tehát a szervezethez való kötődés lineárisan növekszik a képzési szint emelkedésével, a legalacsonyabb az alapképzésre járóknál, a legmagasabb pedig a PhD-hallgatóknál. Ez azt jelenti, hogy minél jobban belakja egy hallgató az adott intézményt, annál könnyebben talál olyan szervezethez, amelyhez kapcsolódni fog. A szervezeti hálóból való kötődés legmagasabb azoknál a hallgatóknál, akiknek mind a két szülője felsőfokú végzettségű. Fontos szempont a hallgató középiskolai háttere. Az egyházi fenntartású középiskolában tanult, illetve az egyházi vallásos fiatalok szervezethez való kötődését tekintve kiemelkednek a többi csoport tagjai közül.

A szervezeti kötődés alfejezet végén két konkrét szervezet ismertségét mutatjuk be. Adataink szerint a magyar nappali tagozatos egyetemisták kétharmada hallott a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájáról (HÖÖK), egynegyede pedig a Nemzeti Ifjúsági Tanácsról (NIT). Azok, akik hallottak a két szervezetről, az elvégzett munkájukat döntően kedvezőre értékelik, így elsősorban a Nemzeti Ifjúsági Tanács esetében a fő cél az ismertség jelenlegi szintjének emelése lehet.

Direkt demokratikus akciókban való részvétel

Minden korábbi vizsgálatunk megcáfolta az egyetemisták és főiskolások aktivitásával összefüggő sztereotípiákat. Nem állítható ugyanis, hogy a hallgatói társadalom túlnyomó többsége közéleti részvételt illetően passzív, apatikus lenne. Bíró-Nagy András és Szabó Andrea ugyanakkor a V4-es és a Balti országokra kiterjedő, 15–29 évesekre reprezentatív FES-survey eredményeit tekintve nem jutott erre a megengedőnek mondható következtetésre. Kutatásuk egyik legfontosabb eredménye ugyanis éppen az volt, hogy bármilyen másik földrajzi egységet is veszünk összehasonlítási alapként, a magyar fiatalok vonatkozásában nem az aktivizmus, hanem a passzivitás a megfelelő szóhasználat (BÍRÓ-NAGY-SZABÓ 2021).

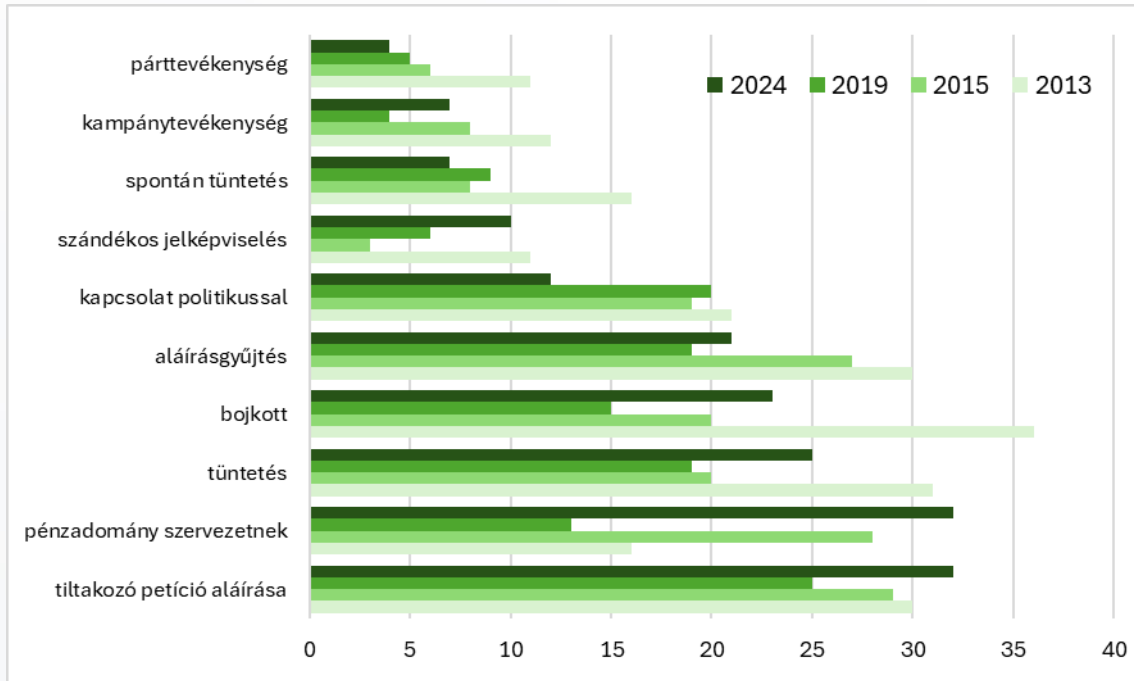
A Covid-19 járvány önmagában átrendezte a részvételi struktúrát, hiszen hosszú ideig törvényileg korlátozott volt az utcai jelenlét, ezt követően azonban a politikai, közéleti történések felgyorsultak és több ügy kapcsán is a magyar fiatalok lettek megszólítva (pedagógus-tüntetések, KATA adózási forma eltörlése, állami egyetemek kiszervezése alapítványi formába, majd az egész társadalmat megrázó kegyelmi-botrány). Releváns kérdés tehát, hogy 2024-ben miként alakult a hallgatói közéleti aktivizmus. Különösen annak fényében érdekes ez a téma, mert 2019-ben érdemben csökkent a hallgatói participáció, legalábbis 2015-höz képest.

A 26. ábra alapján a magyar nappali tagozatos egyetemi hallgató politikai aktivizmusa lényegesen és szisztematikusan emelkedett az elmúlt öt év alatt. Több részvételi forma esetében is a 2013-as szinthez hasonlít, sőt, van néhány participációs repertoár, ami még azt is meghaladja. 2024-ben a legmagasabb a tiltakozó petíciók aláírásának aránya (minden harmadik hallgató érintett), és ahol tényleg drámai a változás, az a pénzadományozás. Míg 2019-ben a hallgatók 13 százaléka számolt be erről, 2024-ben szintén egyharmadnyian. Tüntetésen minden negyedikük vett részt, ami a 2015-ös szintnek felel meg, és nagyjából ennyien bojkottáltak terméket vagy szolgáltatást az elmúlt időszakban.

Ahol viszont ezzel ellentétesen nem növekvő, hanem csökkenő tendenciák látszódnak, az a kapcsolat politikusokkal, a spontán tüntetéseken való részvétel, illetve a párttevékenység. Összességében, míg 2019-ben 57, addig 2024-ben már 70 százalékanak volt valamilyen közéleti aktivitása, ami jelentős, statisztikailag szignifikáns emelkedés (részvételi átlag a 0–10 értékű skálán 1,72 átlagpont). A 2019-es mélyponthoz képest tehát van elmozdulás a hallgatói aktivizmusban.³¹ Egyféle formában vett részt a hallgatók negyede, kétféle 18 százaléka. Háromféle részvétel 11 százalékukra jellemző, míg 4 vagy annál is több participációs formában 15 százalékuk vett részt. Őket nevezhetjük a legaktívabb hallgatói magnak.

³¹ 2024-ben egy itemben vizsgáltuk az online részvételt: „közzététel, megosztottál vagy kommenteltél bármilyen politikával kapcsolatos online tartalmat, pl. közösségi médiában, videómegosztókon, blogokon vagy bármilyen internetes felületen?”. A hallgatók 21 százaléka jelzett online részvételi bevonódást.

26. ábra
Részt vettél-e valaha, folytattad-e valamikor az alábbi tevékenységeket?
(százalékos megoszlása)

Forrás: Aktív Fiatalok, 2013, 2015, 2019 és 2024. Aktív Fiatalok, 2013: N=1300; Aktív Fiatalok, 2015–2019: N=800; Aktív Fiatalok 2024: N=805.

Táblázaton kívüli eredmények: részt vett HÖK-elnök választáson: 20%, beszélgettél barátaiddal, ismerőseiddel politikáról: 86%.

A részvétel szociológia háttere lényegében változatlan az elmúlt vizsgálati hullámok alapján. Az átlaghoz képest jellemzőbb az inkább a többdiplomás családok egyetemista gyermekeire, az állami fenntartású 5–8 osztályos gimnáziumokba, illetve az egyetemi fenntartású középiskolába járókra, a magasabb szinten tanulóakra (leginkább osztatlan és doktori képzés), valamint a bölcsészettudományi és a társadalomtudományi képzésre járó hallgatókra. Emellett érdemes megemlíteni, hogy míg a szervezeti kötődés esetében a baloldali–jobboldali, valamint a liberális–konzervatív skálán való elhelyezkedés nem szegmentáló szempont, a közéleti részvétellel nagyon is összefüggésben áll. Az önmagukat centrumba helyezők politikai aktivitása a legalacsonyabb (1,4 átlagpont), míg a jobboldaliaké ennél magasabb (1,7 átlagpont), de leginkább a baloldaliakra jellemző (2,3 átlagpont). Ugyanez a tendencia írható le a liberális–konzervatív tengelyen oly módon, hogy itt némileg alacsonyabbak a részvételi átlagok.

Végül érdemes megemlíteni, hogy a politikai preferenciák erősen szegmentálják a hallgatókat. A legaktívabbak az ellenzéki szavazók, szinte párttól függetlenül, a Fidesz egyetemista szavazói viszont ennél lényegesen kevésbé aktívak. Hozzájuk képest a pártpreferenciájukat titkolók, de még a bizonytalanok is aktívabbak. Minden hallgatói réteg közül közéleti aktivitást tekintve a legpasszívabbak azok a hallgatók, akik egy most vasárnap esedékes parlamenti választáson semmiképp sem vennének részt.

A KUTATÁS MÓDSZERTANA

Az Aktív Fiatalok kutatás 2024-es hullámának empirikus survey vizsgálata 805 fős kvóta³² mintán készült, amelyet szigorított véletlen sétához hasonló utasítások révén „véletlenítettünk”.³³ A 805 főt papír alapú kérdőív segítségével, személyesen kérdeztek le a magyarországi egyetemek és főiskolák kampuszain. A minta kialakítása során alapsokaságként a magyar, nappali tagozatos egyetemi hallgatók létszámát vettük figyelembe, tehát az egyetemek külföldi hallgatóit nem.

A kérdezést egyetemisták végezték, akik az ELTE ÁJK, az ELTE TáTK, a PPKE BTK, a KRE BTK, a Debreceni Egyetem, a Szegedi Tudományegyetem, a Pécsi Tudományegyetem és a Miskolci Egyetem különböző társadalomtudományi képzéseiben vesznek részt. Összesen 21 kérdezői csapatban 90 kérdező vett részt (67 fővárosi és 23 fővároson kívüli hallgató). Minden csapat legalább két főből állt, a szigorú szabályok szerint egyedül senki sem mehetett a terepre és egy kérdező 10 kérdőívnel többet nem kérdezhetett. A kutatás projektmenedzsere: Sebestyén Annamária és Papházi Viktor.

A kutatásban kérdezőként részt vevő hallgatók a terepmunka előtt részletes kérdezői eligazításon, kiképzésen estek át. Munkájukat utólag több szempont szerint ellenőriztük.

A személyes kérdezésre 2024. február 20. és március 11. között került sor 148 mintavételi ponton (vagyis ennyi egyetemi, főiskolai karon vagy egyetemen). A személyes kérdezéseket minden esetben a kiválasztott intézmény kampuszán belül, vagy a kampusz előtti területen hajtották végre a következő instrukció alapján:³⁴

- az interjúalanyok első harmadát a bejáratnál kellett kiválasztani oly módon, hogy minden harmadik kijövő vagy bemenő hallgatótól kellett interjút kérni. Ha a hallgató elutasította a kérdezőt, akkor újra kellett kezdeni a számlálást, és az elutasítótól számított harmadik személyt kellett újra megszólítani;
- a következő harmadot az intézményeken belül a termék mellett ülő, várakozó hallgatók közül kellett kiválasztani. Közülük legalább egynek társaságból kellett jönnie, a többi magányosan ülő is lehetett;
- az utolsó harmadot társas helyszíneken, azaz a büfében, az udvaron, aulában kellett kiválasztani. Szigorú megkötés volt azonban, hogy tanterembe nem mehetett be a kérdező. Továbbá ismerőst, barátot, azonos szubkultúrához tartozó személyt, kifejezetten szimpatikus személyt nem lehetett kérdezni. A kérdezés színhelye nem lehetett kollégium, diákszállás vagy szakkollégium.

Ha az épületbe nem lehetett bejutni, akkor a kvóta felét a bejárat előtt a fenti szabályokat figyelembe véve, második felét pedig az intézményhez tartozó egyéb területeken (pl. udvar, külső lépcsők, kampusz előtti park, dohányzó hely, sportpálya előtti tér, büfé előtti tér) kellett lekérdezni, ügyelve arra, hogy csoportokra és az egyénekre vonatkozó szabályok ebben az esetben is érvényesüljenek.

Külön kiemelt kérdezési szempont volt, hogy nagy létszámú karoknál, intézményeknél több időpontban kellett kérdezni, továbbá csütörtök délután és pénteken már nem lehetett a kvótát tölteni.

³² A kvóta alapját az Oktatási Hivatal Felsőoktatási statisztikai szolgáltatják, amelyek a 2017/2018-as tanévre vonatkoznak.

https://www.oktatas.hu/felsooktatasi/kozerdeku_adatok/felsooktatasi_adatok_kozzetetele/felsooktatasi_statistikak.

³³ A 2015-ös kutatás módszertanáról részletesen lásd: RÓNA–SZABÓ 2017., a 2019-es ről: SZABÓ 2019.

³⁴ A véletlen kiválasztás eredeti szabályait 2015-ben Róna Dániel dolgozta ki, amelyet 2019-ben Susánszky Pál, 2024-ben Róna Dániel és Susánszky Pál frissített.

A fenti elvek alapján lefolytatott kérdezést követően létrejött 805 fős minta a következő szempontok szerint reprezentatív:

1. az intézmények súlya a felsőoktatáson belül;
2. az intézményeken belüli kari összetételre;
3. az intézményen és karon belül a nők és férfiak megoszlása;
4. az intézményen és karon belül a képzési szint megoszlása (alapképzés, mesterképzés, osztatlan képzés, PhD képzés).

Ezt az öt szempontot együttesen vettük figyelembe, ami azt jelenti, hogy például az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán pontosan annyi nappali tagozatos, osztatlan képzésre járó, lány jogász hallgató van a mintánkban, mint amennyi az Oktatási Hivatal felsőoktatási statisztikái szerint a reprezentatív mintában szükséges (és így tovább az összes magyarországi intézmény összes karára vonatkozóan).

Az adatfelvételt finanszírozta: Nemzeti Ifjúsági Tanács (NIT), stratégiai partnere a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája (HÖÖK), az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Politikatudományi Intézet, valamint a HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet.

IRODALOM

- Bíró-Nagy András (2018): Politikai lottóötös: a migráció jelentősége a magyar politikában, 2014–2018. In: Böcskei Balázs, Szabó Andrea (szerk.): *Várakozások és valóságok. Parlamenti választás 2018*. Budapest, MTA TK PTI – Napvilág Kiadó, 267–291.
- Bognár Adrienn, Szabó Andrea (2017): Politikai szocializációs modellek Magyarországon, 1990–2016. In: Szabó, Andrea; Oross, Dániel (szerk.) *Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015)* Budapest, Magyarország, Szeged, MTA TK Politikatudományi Intézet, Belvedere Meridionale (2017) 14–34.
- Böcskei Balázs, Fekete Mariann, Nagy Ádám, Szabó Andrea (2023): *A maszkon túl: Generációs koronavírus- és válságmegélések vizsgálata több kutatási módszer együttes alkalmazásával*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Böcskei Balázs, Fekete Mariann, Nagy Ádám, Szabó Andrea (2023): *Poszt-Covid Ifjúsági tükör 2*. <https://politikatudomany.tk.hu/blog/2023/06/poszt-covid-ifjusagi-tukor-2>
- Böcskei Balázs, Fekete Mariann, Nagy Ádám, Szabó Andrea (2023): *Poszt-Covid ifjúsági tükör 4*. <https://politikatudomany.tk.hu/blog/2023/08/poszt-covid-ifjusagi-tukor-4>
- Delbos-Corfield, G. (2022). *Interim report on the proposal for a Council decision determining, pursuant to Article 7(1) of the Treaty on European Union, the existence of a clear risk of a serious breach by Hungary of the values on which the Union is founded (Report No. A9-0217/2022)*. European Parliament. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0217_EN.html
- Csizmadia Zoltán (évsz.n.): Az ifjúság helyzete. In: Nagy Ádám (szerk.): *A lábjegyzeten is túl. Magyar Ifjúságkutatás 2020*. Budapest, Szociális Demokráciáért Intézet, Excenter Kutatóközpont, 134–161.
- Juhász Dániel (2023): Tovább nőtt a külföldi egyetemeken tanuló magyar fiatalok száma, tavaly már 16 ezernél is több diák járt kinti felsőoktatási intézménybe. *Népszava*, 2023. október 19. https://nepszava.hu/3212685_oktatas-kulfoldi-egyetemek-diakok-nyugat-europa
- Hárs Ágnes (2018): Növekvő elvándorlás – lehetőségek, remények, munkaerőpiaci hatások. In: Kolosi Tamás, Tóth István György (szerk.): *Társadalmi riport, 2018*. Budapest, TÁRKI Zrt. 81–105.
- Kaufmann, Eric (2020): Are young people turning to the Right? Political correctness could explain why the Jordan Peterson generation is quite so conservative. *UnHerd* <https://unherd.com/2020/07/are-the-jordan-peterson-generation-of-zoomers-turning-right/>
- Kmetty Zoltán, Szabó Andrea (2021): Út a Fideszhez: Politikai szocializációs utak a pártválasztáshoz a magyar egyetemisták körében. *POLITIKATUDOMÁNYI SZEMLE* 30/4 29–58.
- Marián Béla (évsz.n.): A 15–29 évesek politikai, közéleti aktivitása. In: Nagy Ádám (szerk.): *A lábjegyzeten is túl. Magyar Ifjúságkutatás 2020*. Budapest, Szociális Demokráciáért Intézet, Excenter Kutatóközpont, 219–258.
- Mráz Ágoston Sámuel (2018): Fiatal magyar választók. In: Székely Levente (szerk.): *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Budapest, Kutatópont, Enigma 2001 Kiadó Kft. 459–478.
- Oross Dániel, Szabó Andrea (2017): Trendek a magyar egyetemisták és főiskolások politikai részvételében, 2011–2015. In: Szabó Andrea, Oross Dániel (szerk.): *Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015)*. Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale, MTA TK PTI, 100–122.
- Oross Dániel, Szabó Andrea (2014): A demokratikus részvétel tendenciái a magyar nappali tagozatos hallgatók körében. In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó*

- hallgatók II. Apátia – Radikalizmus – Posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében.* Budapest–Szeged, Belvedere Meridionale –MTA TK PTI. 77–98.
- Róbert Péter (2018): Intergenerációs iskolai mobilitás az európai országokban a válság előtt és után. In: Kolosi Tamás, Tóth István György (szerk.): *Társadalmi riport, 2018.* Budapest, TÁRKI Zrt. 64–80.
- Róna Dániel (2017): „Kuruc.info–nemzedék” helyett „Cukikampány–nemzedék”? A Jobbik fiatalok közötti kiemelkedő támogatottságának okai. In: Szabó Andrea, Oross Dániel (szerk.): *Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015).* Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale, MTA TK PTI, 140–157.
- Róna Dániel, Szabó Andrea (2017): A 2015-ös adatfelvétel módszertana. In: Szabó Andrea, Oross Dániel (szerk.): *Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015).* Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale, MTA TK PTI, 208–210. p.
- Szabó Andrea (2013): *Political Orientations, Values and Activities of Hungarian University and College Students.* Prague, Heinrich Böll Stiftung.
- Szabó Andrea (2015): *Az egyetemisták és főiskolások Magyarországon, 2015.* Szeged, Belvedere Meridionale.
- Szabó Andrea (2019): *A hallgatók politikai integrációja, 2019: Political integration of Hungarian students, 2019* Prague, Csehország, Heinrich Böll Stiftung.
- Szabó Andrea (2022): A centrális erőter újragombolása: A magyar választó magatartásának alakulása 2010–2022. In: Böcskei, Balázs; Szabó, Andrea (szerk.) *Az állandóság változása. Parlamenti választás 2022.* Budapest, Gondolat Kiadó, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet 17–39.
- Szabó Andrea, Oross Dániel (2012): A demokratikus részvétel tendenciái a magyar egyetemisták és főiskolások körében. In: Szabó Andrea (szerk.) (2012): *Racionálisan lázadó hallgatók 2012: Apátia – Radikalizmus – Posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében I.* Szeged, Belvedere Meridionale, 2012. pp. 65–111.
- Szabó Andrea, Oross Dániel (2014): Ott és akkor egészen mások vagy mindig mindenütt ugyanazok? Aktív és passzív hallgatók Magyarországon. In: Szabó Andrea (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II. Apátia – Radikalizmus – Posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében.* Budapest–Szeged, Belvedere–MTA TK PTI. 99–110.
- Szabó Andrea, Oross Dániel (szerk.) (2017): *Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015).* Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale, MTA TK PTI, 243.
- Szabó Andrea, Oross Dániel (2021): Változó világ – állandó értékek. In: Székely Levente (szerk.): *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején.* Budapest, Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft.
- Szabó Andrea, Susánszky Pál, Oross Dániel (2019) (szerk.): *Mások vagy ugyanolyanok? A hallgatók politikai aktivitása, politikai orientációja Magyarországon (2019).* Budapest – Szeged, Heinrich Böll Stiftung, TK PTI, Belvedere Meridionale
- Szalóki Viktor, Kerpel-Fronius (évsz.n.): Identitás és politikai értékek az újnacionalizmusban. In: Nagy Ádám (szerk.): *A lábjegyzeten is túl. Magyar Ifjúságkutatás 2020.* 162–188.
- Székely Levente (szerk.): *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején.* Budapest, Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft.
- Tóka Gábor (2018): A centrális erőter bomlása. In: Böcskei Balázs, Szabó Andrea (szerk.): *Várakozások és valóságok. Parlamenti választás 2018.* Budapest, MTA TK PTI – Napvilág Kiadó, 78–101.

Tóth Csaba, Szabó Andrea (2018): A győztes mindent visz? A 2018-as választás eredményei.
In: Böcskei Balázs, Szabó Andrea (szerk.): *Várakozások és valóságok. Parlamenti választás 2018*. Budapest, MTA TK PTI – Napvilág Kiadó, 19–42.

POLITICAL ORIENTATION AND INTEGRATION OF HUNGARIAN STUDENTS IN 2024

Andrea Szabó – Dániel Oross

National Youth Council – National Conference of Student Self-Governments

ACTIVE YOUTH
RESEARCH GROUP

5th
wave

Budapest, 2024

Political orientation and integration of university students in Hungary, 2024

© AUTHORS: ANDREA SZABÓ, DÁNIEL OROSS, 2024.

© PUBLISHER: NATIONAL CONFERENCE OF STUDENT SELF-GOVERNMENTS, 2024; NATIONAL YOUTH COUNCIL, 2024.

All rights reserved!

UNIVERSITY BOOK.

*Strategic partners of this edition: HUN-REN Centre for Social Sciences Institute for
Political Sciences,
ELTE LAW Institute of Political Sciences*

The financier of the research: National Youth Council.

Scientific reviewer: Béla, Bauer

Proofreader: Anna Szabó

Cover design and layout: Patrik Zvara

Published by: The National Union of Students in Hungary, National Youth Council of Hungary

ISBN online: 978-615-02-1070-4

Budapest, 2024

TRADITION – THE HISTORY OF ACTIVE YOUTH RESEARCH IN 2024³⁵

Preface

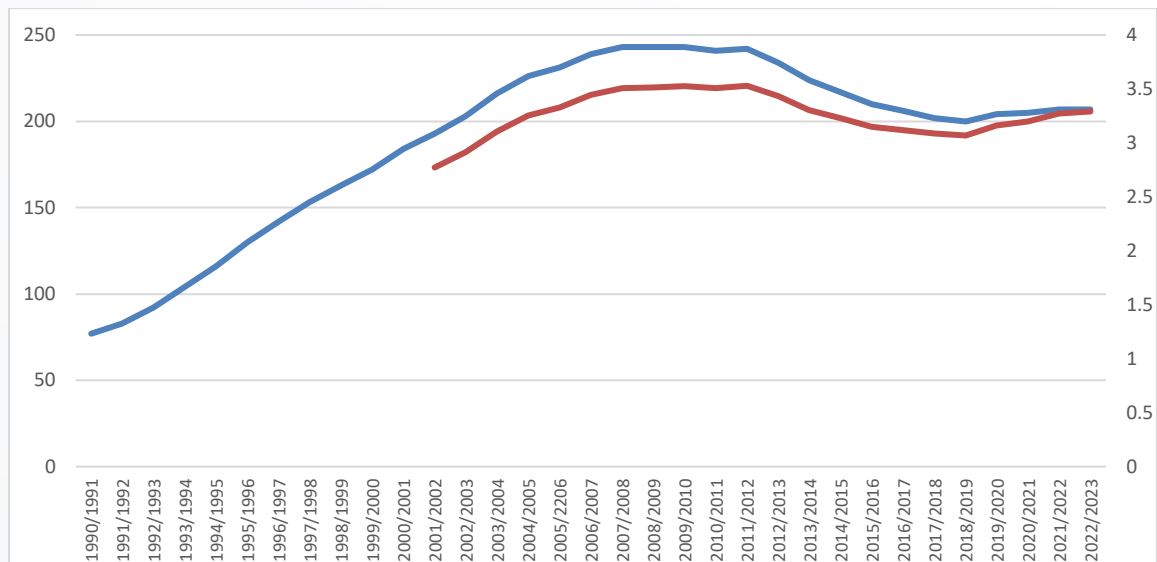
After a five-year absence, the Active Youth (Aktív Fiatalok) Research Group³⁶ has returned with a new survey about the political attitudes of higher education students in Hungary. Since its inception in 2011, this survey has used the same method to survey a single social cohort, namely students in full-time education, a group who may be considered role models for their generation. The research team decided to start studying students using a unique method in 2011 and did so in 2013, 2015 and 2019. The present survey, in spring 2024, is therefore the fifth wave of the research series.

The significance of this year's findings relies on the fact that the political views of the majority of students sampled in this most recent survey – including some born as recently as 2006 – were formed during consecutive terms of prime minister Viktor Orbán and his government, whose rule considered by many political scientists and commentators to be a hybrid regime. Thus, the findings published herein may be indicative of changes in full-time students' interest in political and public affairs – and in their political views, behaviour and profiles – since the survey began fourteen years ago. It is important to point out that the surveyed population does not include the entire youth population of Hungary but only a small sample from approximately 200,000 students. It would be an exaggeration to make any statements or claims that are assumed to be relevant to the entirety of Hungarian youth; nonetheless, the experience of recent decades suggests that student activity does influence the behavioural pattern of the 15-29 age group of the Hungarian population.

³⁵ Andrea Szabó, PhD, habil, sociologist, political scientist. Senior research fellow and director of the HUN-REN Centre for Social Sciences Institute for Political Sciences, associate professor of the ELTE LAW Institute of Political Sciences. Dániel Oross, PhD, political scientist. Senior research fellow and academic registrar of the HUN-REN Centre for Social Sciences Institute for Political Sciences.

³⁶ The non-profit research group was set up in spring 2011. The members of the Active Youth Research Group are researchers and doctoral candidates in the social sciences (political science, psychology, sociology). The group is led by Andrea Szabó. The founding members are Dániel Róna PhD, Dániel Oross PhD and András Keil PhD candidate. The research group was joined by Pál Susánszky, PhD, Rita Csózik, Tamás Kovács, Annamária Sebestyén (PhD), Viktor Papházi (PhD candidate).

Figure 1.
Number of full-time students studying at universities or colleges
AY (academic year) 1990/1991 – AY 2022/2023
Rate of higher education students as compared to the total population of the 15-64
age group, AY 2001/2002 – AY 2022/2023 (percent)

Sources: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsi001a.html, https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0001.html and https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wdsd004b.html, and https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0035.html.

The research series is unique in the sense that flash reports and a compilation of studies were prepared about previous surveys in the research series in Hungarian and in English (see SZABÓ 2015; SZABÓ AND OROSS 2017, SZABÓ 2019; SZABÓ-SUSÁNSZKY-OROSS 2019).

Research methodology

The methodology used for the 2019 survey is identical to the last survey in April 2015: face-to-face interviews were conducted with a sample of some 800 students in full-time higher education in Hungary. The so-called random walking technique was employed to approximate the initial quota sample to random sampling procedures. In terms of their universities, faculties, education level and gender, the sample of interviewed students more or less matched with the students' actual representation in the total population. Consequently, the survey is mostly representative at the faculty level; however, two specific faculties have proved to be unsuitable for data segmentation.

The Active Youth survey is unique due to the role of students as interviewers. Over 100 full-time students from political science, sociology or other social sciences backgrounds conducted the interviews with 800 fellow students who made up the sample. Few gaps were reported either by interviewers or respondents in terms of age, status or mindset, which helped to foster candid dialogue between the two parties. The validity of the responses comes directly from the freshness and straightforwardness of these exchanges. The design of the interviewers' group and the student sample also allowed researchers to test provocative, sensitive and even exciting questions that might create difficulty if tested in a conventional sample of the adult population.

The analysis below presents the most important findings of the research in a thematic form. The data are analysed in terms of important socio-demographic dimensions (gender, permanent residence, parental educational attainment level, level of studies, etc.).

Considering the purpose of this text, it cannot substitute a more thorough and detailed social scientific analysis. In-depth scientific analyses will follow in a compilation of studies to be published in the second half of 2019. The data indicated herein may slightly (by one or two percent) differ from the final results to be published in future studies.

Acknowledgements

The researchers would like to extend their thanks to the talented and enthusiastic students who took part in the research:

Pleszlán Petra, Zsifkó Ármin, Virágh Anna, Fazekas Csenge, Józsa Nikolett, Kerpel-Fronius Balázs, Kobl Adrienn Gabriella, Bajnóczki Laura, Kiss Dániel, Aranyos Csenge, Bazsik Máté, Bekó Donát, Belső Lili Zita, Benkő Botond, Bodó Patrik, Borsos-Szabó Ábris, Csermely Brúnó, Csóka Levente, Faházi Benedek, Fehér Tamás, Fenyődi Tamás, Fidanick Beyza, Franta Ákos, Führer Fanni, Gábor Márton, Gyarmati Luca Anna, Hadadi Kristóf, Halmai Tifani Zoé, Hanzsér Ákos, Hegedűs Fanni, Hering Vanda, Hodicsek Csenge, Horváth Fanni, Huber Zoltán, Járai Gergely, Karikás Anna Eszter, Kern Andor Ferenc, Kispál Zsombor, Kovács Marcell, Kövesdi-Ratkay Vilmos, Kuti Balázs, Kuzmiák Anna, Licker Leila, Lukács Vilmos, Lux Benjámín, Majoros Mirella Jusstina, Mihály-Tabó Sára, Nagy Eszter, Nagy Norbert, Novák Eszter Réka, Odrobina Balázs, Oláh Attila, Olasz Veronika Zsuzsanna, Papp Nóra Nikolett, Pilbát Jácinta-Orsolya, Póti Botond, Potor Eszter, Rácz Máté, Rezsuta Antónia Edit, Rigó Márton Benedek, Rőczei Bence, Safár Márton, Sárvári Panna, Savanya Janka, Schäfer Alexander Christoph, Sebestyén Emese, Szabó Dávid Ábel, Szekér Szonja, Szipola Antal, Tavasz Anna, Tóth Amina, Tóth Viktória, Újvári Péter, Varga Éva Emese, Zsiga Bulcsú, Zsigovics Dániel.

This research could not have been carried out without their help. Thank you for such excellent work.

KEY FINDINGS OF THE FEBRUARY-MARCH 2024 SURVEY

Following surveys in 2011, 2013, 2015 and 2019, a new survey was conducted in February 2024 in which 90 university students interviewed 805 higher education students who were selected through a sampling process.

Below is a summary of the key findings from the fifth wave of the survey series.

Social selection

The Hungarian higher education system has not found a lasting solution to decades of social inequity and exclusion. As a result, the top of the educational hierarchy continues to create educational opportunities for the children of parents who themselves graduated from higher education. In the spring of 2024 – in accordance with the findings of the 2019 survey – only two percent of students come from households where the father has only a basic level of education (8 years of elementary school) as his highest education level, while another 17 percent of students have fathers who have finished vocational training. These data are of special interest in light of a relatively large portion (from five to 10 percent) of upper-middle and upper-class children who start their higher education outside Hungary³⁷ and already may be unaccounted among full-time students currently studying in the Hungarian higher education system.

Their vision of their future lives remains similar to what the 2013 survey revealed: students living under unfavourable financial conditions envisage a future that has not improved; moreover, each survey reveals that students in even worse financial positions become increasingly restricted in their vision of the future. Envisaging a certain or an uncertain future is in correlation with the students' political orientation and preferences. A single fact should be highlighted. Among Hungarian higher education students, those voting for Fidesz-KDNP (the Hungarian Government Party) have the most positive vision of their future: 71 percent feel that their future is very certain or mostly certain.

Working and settling outside Hungary

In 2024, the intention to study outside of Hungary continued to increase, albeit only slightly: currently, one fifth of the students would like to study abroad. Students who have significant cultural and financial resources thanks to their families and who, based on their language skills among other things, have other advantages, plan longer studies abroad at a rate higher than the average.

According to research projects implemented by the Active Youth Research Group, compared to 2019, short-term willingness to work outside Hungary has decreased among Hungarian full-time students. Fifty-nine percent (-5%) of full-time higher education students in Hungary are making plans to go abroad to work for a few weeks or months. It is important to note, however, that although considering working and settling abroad is not an immediate move out, it can be seen primarily as a matter of public opinion. The idea of not working or living in Hungary has crossed the minds of so many young people. In fact, far fewer will actually take a job abroad or move out of the country permanently.

In 2024, almost every second student is considering working abroad for a longer term. From a national economic point of view, one of the most serious issues is the permanent loss of a highly qualified population. The 2024 Active Youth Survey shows near-record results for

³⁷ Primarily in the member states of the European Union, however, a significant number also opt for the United Kingdom, as well as the United States of America.

considerations of living abroad. While only 37 per cent of respondents did so in 2015, in Spring 2024, 45 percent of students indicated that they would settle permanently outside Hungary.

The primary motivation for emigration is financial: students believe that it is easier to make a living abroad, that the standard of living is higher there and that they can save more money. All other motivations, such as career opportunities, gaining experience or learning languages, are far less important compared to the aforementioned financial considerations.

Political attitudes and preferences

In February and March 2024, the most popular party among the total university population was the Hungarian Two-Tailed Dog Party (Magyar Kétfarkú Kutya Párt, abbreviated as MKKP). It should be noted that after the cut-off date of the data, on 15 March 2024, a new politician, Péter Magyar and his movement has entered the political scene, but the possible consequences of this newly emerging, prominent force treated as a phenomenon by itself cannot be measured by the research. The Respect and Liberty Party (Tisztelet és Szabadság Párt, Tisza) was therefore not included in the list of parties. The MKKP improved its support by 5 percentage points compared to the previous survey in 2019. This is interesting because the survey showed either a significant decrease or stagnation at most for the other parties. Support for Fidesz climbed to 15.5 percent in the earlier surveys, meaning that the governing party enjoyed the second/third highest support among full-time students. In 2024, its favour from the total student population fell below 10% (-7%), but it still remained the third most supported political force among full-time students. Momentum, previously the strongest, became second with 12%.

Only one party, Mi Hazánk (Our Homeland), which has not been measured before, has more than 5% support, while all other parties fell below the threshold for entering parliament.

Compared to the previous waves, the share of non-partisans (doesn't know, won't answer and non-voting groups combined) has risen significantly. The share of young people who distance themselves from the current party offer (43%) has not been this high since 2011.

Democracy versus Dictatorship

The number of students supporting democracy has increased by 5 percent over the past five years: 63 percent of the students believe that democracy is better than any other political system in 2024. At the same time, the proportion of students who accept dictatorship under certain circumstances is decreasing from one measurement to the next (one in three students did so in 2011): their share is 11 per cent in 2024.

However, satisfaction with the Hungarian version of democracy has declined. Compared to the 35 per cent in 2019, only 28 per cent in 2024 indicated that they were very or somewhat satisfied with democracy in Hungary. To give an example to indicate the problem of democracy's performance: 17 percent of respondents gave a rating of 2 or less on a scale of 0 to 10, where 0 means they would rate the current system as a dictatorship and 10 means as a democracy. This demonstrates that the students see Hungary as more of a dictatorship, while only 7% gave a rating of 8 to 10, so only 7% of the students perceive the political system of the country as an almost a perfect democracy. In 2019, this proportion was 14-14%. A great majority of those who rate Hungarian democracy at least an 8 are supporters of the governing party, Fidesz.

Processes of political socialisation

In the introduction, we indicated that the research only looked at students whose political socialization took place during the Orbán regime. The results of the study may point to changes that have resulted from the socialisation mechanisms of the regime. Adrienn Bognár and Andrea Szabó (2017), analysing the results of the third wave of the Active Youth research, were the first to indicate that the Orbán government builds a strongly ideological (Christian-conservative) regime-centred political socialisation mechanism, which may influence the attitudes of young people.

The results of the fifth wave of the Active Youth Survey indicate that Hungarian university students are discussing public issues and politics at home with their families and friends more than ever before. The frequency of regular conversations with friends has increased by 10 percentage points, but there has also been an increase in family conversations above the margin of error.

Furthermore, there is one very interesting development in the data that is worth drawing attention to. When asked "When you were in high school, how often did you talk about public issues and social problems at school, e.g. history, in class, during break time?", an additional 7 percentage points of people said they never talked about such issues compared to 2019. The proportion of people who discussed the topic only occasionally increased accordingly.

There was also a slight increase in the proportion of people who had an event, occurrence or personal experience in their lives that had fundamentally shaped their political views. These include the wave of teacher protests and the so-called paedophile scandal of February 2024. Nevertheless, the political interest of full-time students has somewhat decreased compared to 2019.

Students' value preferences

If anything, value preferences should be the result of the regime's socialisation efforts. On a classic five-point Likert scale, the survey measured agreement with seven provocative statements in both 2019 and 2024. The results do not indicate any significant conservative, right-wing, Christian ideological breakthrough, and authoritarianism have not increased significantly – in fact, they even decreased slightly since 2019. Same-sex marriage is supported by 72% of the students, while the conservative mother-father role concept is accepted by 6%. 23% believe that what is needed is not political programmes but a strong leader, while a quarter of them supports a hypothetical strengthening of restrictive migration policy. In the latter case, the difference in attitudes between left- and right-leaning students is particularly large. While 44% of those who claim that they lean towards the right agree or very much agree with the statement, this rate is only 12% for those leaning towards the left. Compared to 2019, the share of religiously devoted students has not increased (8–8%) and the share of atheists is also the same across the two surveys (9–9%).

Social and political participation

The rate of students with links to formal organisations decreased: about 54 percent of Hungarian higher education students were linked to some formal organisation in 2024, while in 2019, this rate was 62 percent. There was a significant decline in the proportion of students affiliated with sports organisations, professional scientific organisations and cultural and traditional organisations. Only one specific kind of organisations, NGOs caring for sick people, shows a significant increase.

The National Conference of Student Self-Governments (Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája; NCSG) is known by two thirds of respondents, while one quarter have heard of the National Youth Council (Nemzeti Ifjúsági Tanács; NYC). This is understandable, because the NYC is the fundamental organization of the entirety of Hungarian youth, while NCSG intends to speak specifically to university students. Satisfaction with the work of both organisations is relatively high, above 50%.

There is a very significant increase in the political participation of students compared to the previous survey. While in 2019, 43% of students indicated that they did not take part in any forms of political participation, by 2024 this figure had fallen to 30%. The increase is particularly notable for protest petitions, donating money and taking part in demonstrations and boycotts. Activism in 2024 is similar to that measured in the early 2010s

SOCIAL COMPOSITION OF FULL-TIME STUDENTS

Family³⁸

Similarly to the results of our previous research waves, we found that the social mobility of students is very modest in the survey conducted in February-March 2024: several cleavages and inequalities can be observed in the student groups surveyed. The first stems from differences in families' cultural background and the second from geographical segmentation. Good education is not equally accessible for young people coming from different types of settlements and/or different family backgrounds. Students who grew up in Budapest and in a family where parents have a university degree are much more likely to be able to rely on financial support from their parents.

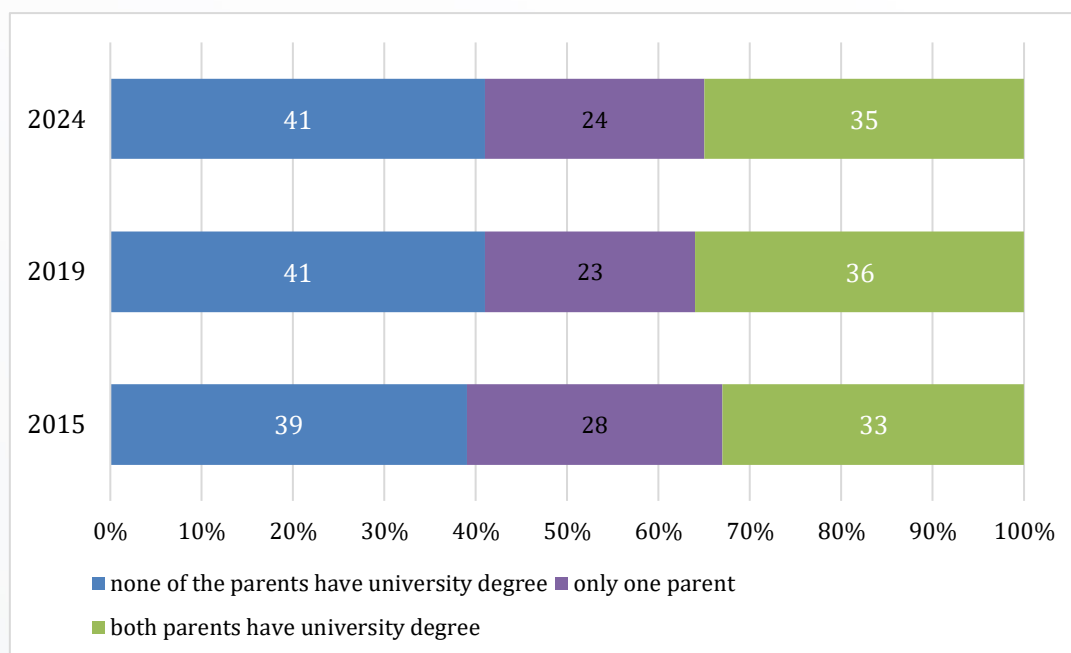
Like the previous data collection (SZABÓ 2013; SZABÓ 2015; SZABÓ 2019), the Spring 2024 survey showed that only three percent of students come from households where the father has a basic level education (eight years), while for another 17 percent the father completed vocational training. Based on the father's – or, if unknown, the mother's – highest level of education, 59 percent of the students sampled have a parent holding a higher education degree, the share of first-generation intellectuals is therefore 41 percent.

In terms of social mobility, Hungarian higher education has been stuck at a certain level: it is open and closed to social groups with the same composition as it was a few years ago (on school mobility, see RÓBERT 2018). The disparity in social gaps, which has been observed for decades, is interesting because 126,000 young people applied for higher education in Hungary in the 2023/2024 academic year, which was a 27% increase compared to previous years. So, despite the fact that the government has introduced a number of relaxations to the entry and exit requirements (to mention just two: the minimum pass threshold and the general foreign language examination requirement have been abolished), the higher education system has not become more open.

The above picture is complemented by Engame Academy's 2023 survey, which shows that at least 16,233 Hungarian students studied at a foreign university in the 2022/2023 academic year. This is a 2.6 percent increase compared to 2021/2022, but a slower increase compared to previous trends (the average increase until 2022 was 4 percent) (Juhász 2023). This may mean that some of the upper middle- and upper-class families in society are no longer choosing Hungarian higher education institutions, and the lower middle- and lower-class children find it difficult to afford even the costs of the present-day higher education system in Hungary (JUHÁSZ 2023).

³⁸ The survey included students studying in bachelor (BA/BSc), undivided, master (MA/MSc) and doctoral/DLA programmes. Educational levels not granting a degree upon graduation, post-secondary and short-cycle tertiary vocational education were excluded from the survey.

Figure 2.
Level of education within the family, 2015, 2019, 2024
(in percent)

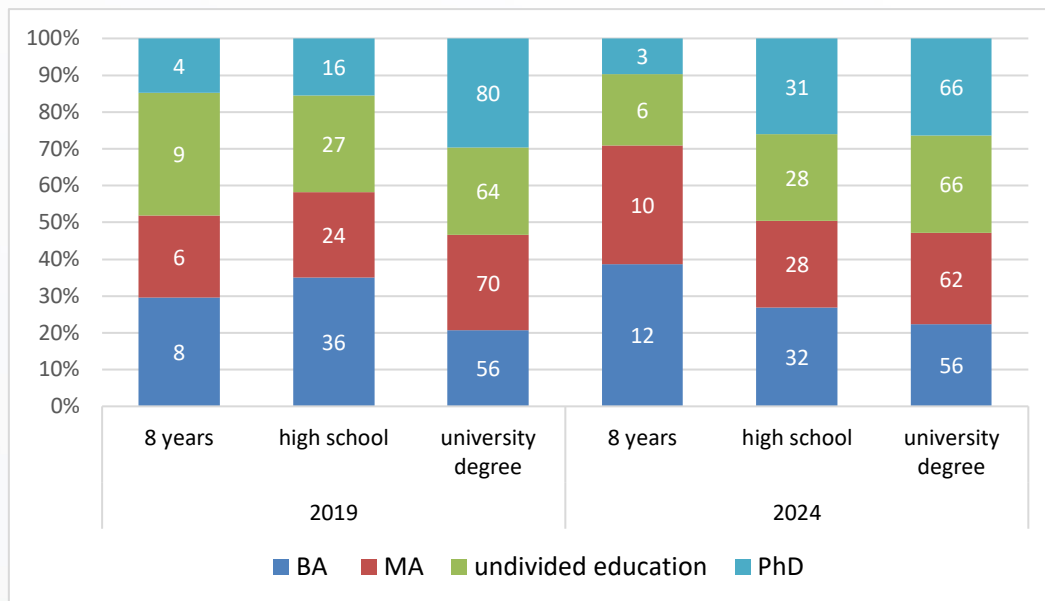

Source: Active Youth 2015, 2019, 2024. N=800.

In terms of the father's educational attainment, the highest proportion of first-generation intellectuals appear at the bachelor's level (41%). However, as the level of education increases, the proportion of children of fathers with a university degree increases to 48-49%. The relationship is even more strongly related to the level of education of the mother. The majority of young people who can be considered first-generation intellectuals on the basis of their mother's education are studying at BA/BsC level. It is important to note that the most closed forms of education are PhD level studies and faculties where the Bologna system is not applied (such as law, architecture, or various medical courses).

When the education of both parents is considered, interesting changes can be observed in the last 5 years. The most striking change is that the distribution of educational attainment is similar: at all levels of education, students with at least one parent with a university degree constitute the majority. It is clear that overall, the Bachelor's level offers the best opportunities for further education of children of non-graduate parents. This is particularly true for universities outside the capital city, where the majority of undergraduates do not have a parent with a university degree.

Figure 3.
Distribution of education levels by the father's highest level of education, 2019
 (%)

* Active Youth researchers merged fathers with basic level (eight years) and the fathers with qualified skilled worker education as their highest level of education due to low sample size. Source: Active Youth 2019. N=800., 2024. N=805.

One new development in the research is that the type of settlement of permanent residence does not segment students as much as in previous studies. It is worth noting that the Central Statistical Office recorded significant changes, especially between the capital and the agglomeration. While the population of the capital is steadily decreasing, that of Pest County is steadily increasing (see KSH Focus on counties, 2023 I-VI), making the impact of the type of settlement of permanent residence much more difficult to assess than in the past. The socio-economic differences between the capital and the agglomeration have evened themselves out.

In any case, the data suggest that the gap in the distribution of educational attainment levels between residents in the capital and those generally in the municipality has narrowed. If other surveys can demonstrate this change, progress can be recorded in this area. While six out of every nine universities are located in the capital, less than a quarter of students are residents of Budapest, which means that those who move to university in Budapest need accommodation, halls of residence or rent. This in turn requires a significant financial sacrifice from parents.

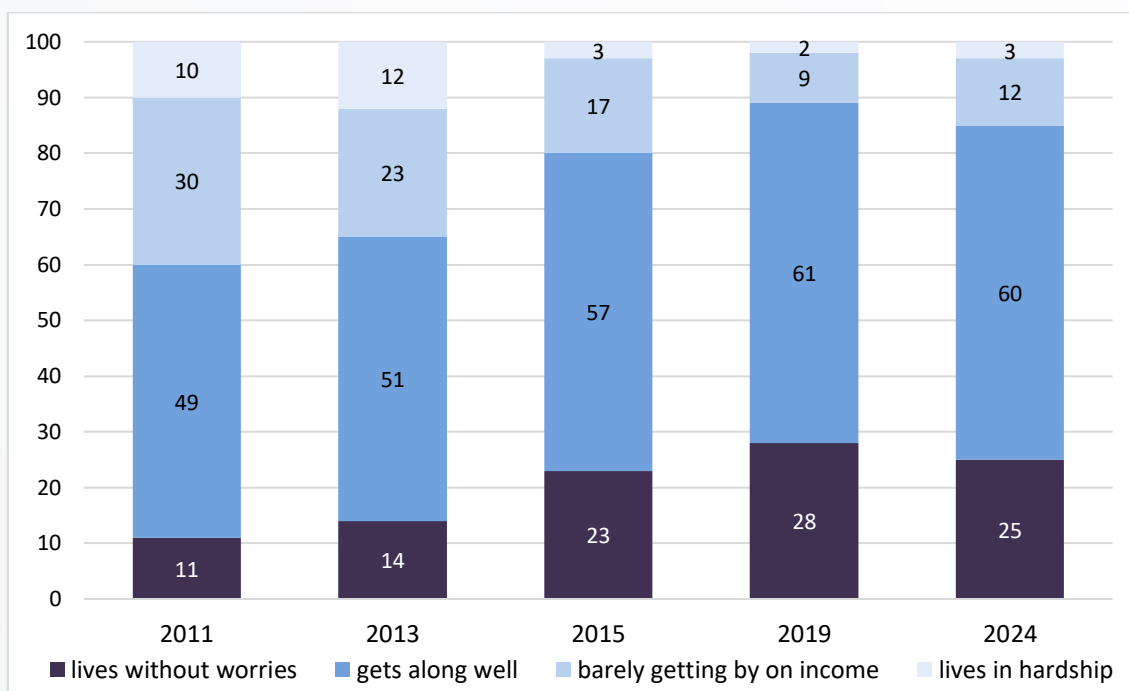
Financial background

Since its inception, the Active Youth research project has been surveying students' subjective welfare, i.e. what the interviewees think of their own finances. In 2015, about 60 percent of the respondents could make ends meet by soundly managing their finances, and 23 percent claimed that they had no financial problems. In 2019, data mirrored a significant improvement in students' subjective sense of income: 28% of undergraduates and graduates at that time reported that they were living without problems, and 61% were doing well by managing their income wisely.

In 2023, the positive turnaround in the perception of the financial situation did not continue, but rather a kind of stagnation and a slight reversal was observed (see Figure 4). In Spring 2024, a quarter of students live without problems (-3%), 60% have enough money and 12 per cent are barely getting by with their incomes. The proportion of students who are in the worst situation has barely changed compared to 4–8 years ago. Two to three percent of students are in persistent financial difficulty, while the rest feel that their financial situation is basically satisfactory. Compared to 2015, the rate of students living without difficulties is higher by two percentage points, and if we compare this to the data of 2011, it even reaches 14 percentage points. This is certainly a noteworthy development.

The five waves of Active Youth research demonstrate the socially closed structure of Hungarian higher education and its highly selective nature in terms of entry. Children of families who start from a more difficult financial background, where the financial and, as we have shown, cultural capital of the family is limited, have inadequate, more restricted opportunities for entry.

Figure 4.
How would you describe your financial situation?
(in percent)

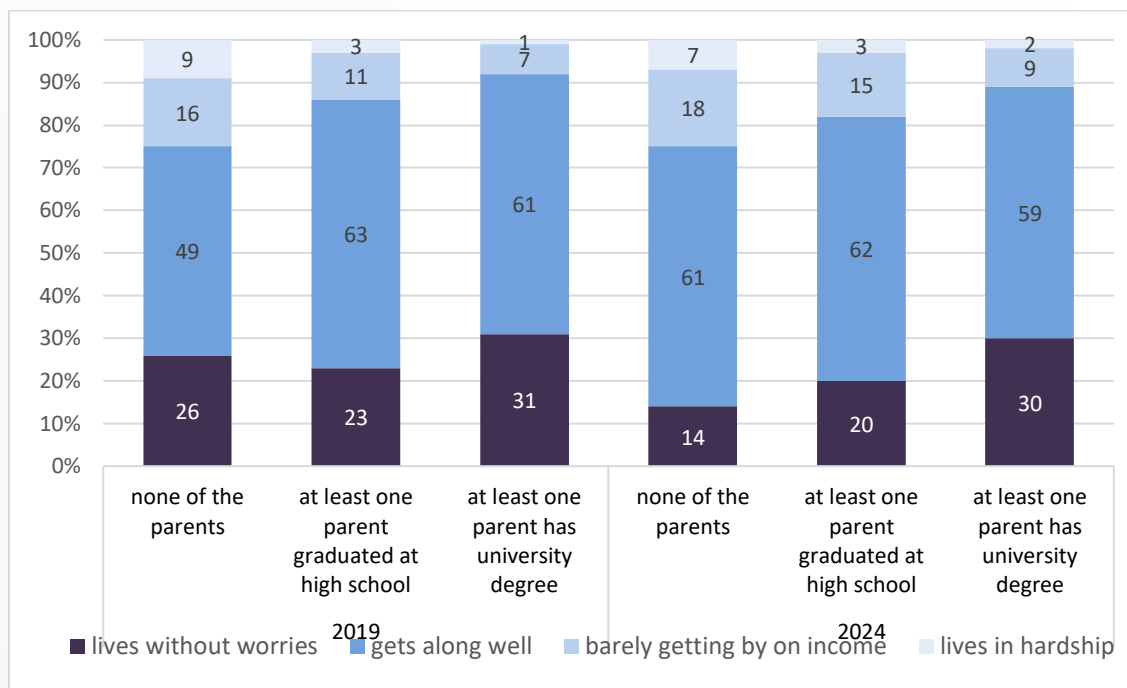

The categories are as follows: I have no financial problems; I am doing well by making smart decisions about managing my money; My income is just enough to make ends meet; I have recurring financial problems month after month; I live in deprivation. When preparing the analysis, the researchers merged the last two categories.

Source: Active Youth 2011: N=1700; Active Youth 2013: N=1300, Active Youth 2015 and 2019: N=800, Active Youth 2024: N=805.

The cultural and financial background of students' families closely correlates with their financial situation. It is extremely rare that a student whose parents have an academic degree lives hand to mouth or without the necessities. While a good third of university-educated children of parents with a degree have no problems, the proportion is 14% for those with a Bachelor's degree or a vocational qualification. The family where parents have a university degree provides a strong social safety net for the second/third generation intellectuals, who thus have additional competitive advantages complementing their pre-existing ones.

Figure 5.
On the whole, what would you say about your finances...? (By parent's highest level of education)
(in percent)

Source: Active Youth 2019. N=800., Active Youth 2024. N=805.

The highest proportion of people living without problems (36%) is among those living in the capital, compared to 17% for those living in a village. 16 percent of Budapest respondents and 22 per cent of those living in a village are just getting by on their income or worse. As indicated above, unless we are talking about daily commuters, people living in small settlements have to move into a dormitory or, in the absence of a dormitory, rent a flat. This can significantly worsen their financial situation. Thus, students with their permanent addresses in towns or villages are in a much more unfavourable position, and the vast majority find accommodation that they must finance for 10 months of the academic year.

Thirty-eight percent of students live at their parents' home during the semester, 21% (-3%) selected the option of living in student accommodation or halls of residence. Our data shows that 29% of students are currently living in rented accommodation. The proportion of students living in rented accommodation has risen significantly, by 5 per cent over the last 5 years. Those who are renting are also becoming more financially vulnerable, with 22% of those who share their rent with others having financial problems. Young people who live with their parents during the semester or who own their home are the most likely to be without problems.

Sixty-two percent of students coming from Budapest live at their parents' home during the semester, which significantly (almost twice) exceeds the possibilities of students living in cities with county rights. It is telling data that the rates of flat owners are highest among higher education students (18 percent) resident in Budapest. When taking a closer look at students from cities with county rights, one third of them live at their parents' home, 20 percent live at halls of residence or student hostels, and another 29 percent live in private shared accommodation during the semester. It is important to note that not all cities in the

county have higher education institutions, or if they do, not all are multidisciplinary universities with a wide range of courses.

Students with their permanent addresses in towns or villages are in a much more unfavourable position, and the vast majority find accommodation that they must finance for 10 months of the academic year. This generates extra expenses for their families. About 28-29% of the students coming from smaller settlements live in halls of residence. Another three tenths (coming from villages and towns) live in rental properties. Thus, it is no coincidence that they have the greatest difficulty covering rental costs. It is important to note that the share of students from smaller settlements living in dormitories has decreased in a statistically significant way over the last five years (-5%), suggesting that the number of dormitory places available to Hungarian students has at least decreased, rather than increased, since 2019³⁹.

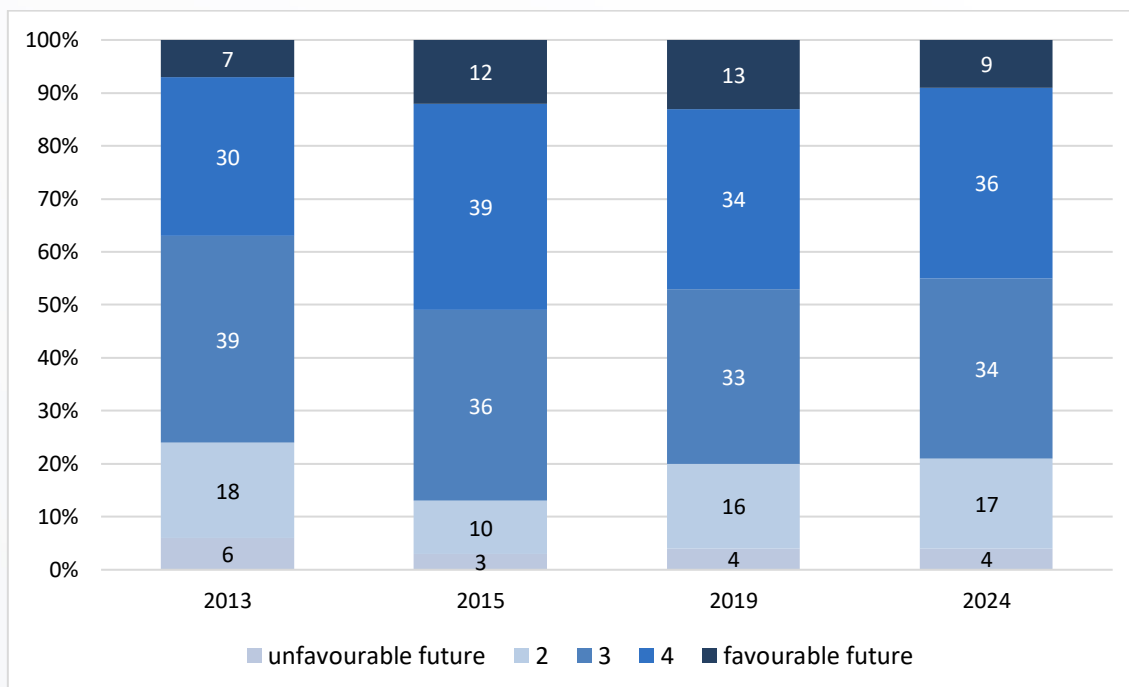
Visions for the future

In 2015, the survey reported that more higher education students saw their future as favourable rather than unfavourable since every second young person considered their future opportunities to be assured to some extent (the average score was 3.5 on a scale of one to five). In addition, the figures showed a similar trend compared to data collected earlier regarding finances.

The past 5 years have brought an unexpected number of difficulties for students (e.g. the pandemic, the outbreak of war between Russia and Ukraine, energy crisis, inflation and economic crisis, and most recently the Israeli-Palestinian conflict). It is therefore not surprising that students' sense of security and confidence in their future has not improved significantly compared to the previous survey. 47% of students are either confident or very confident about their future, a third of them chose the middle score, while one in five students currently has a negative perception of their future. Of particular interest is the 4-percentage point drop in the five-point rating, which is already beyond the data recording error of the two cross-sectional surveys. Overall, the average score on a scale of 1 to 5 was 3.5 in 2015, 3.4 in 2019 and 3.3 in 2024, slightly better than average, indicating that respondents neither envisage an especially favourable future nor expect an unfavourable future.

³⁹ Students are not generally dissatisfied with the services provided by the colleges. On a scale of 1 to 5, they rated the facilities of the rooms, the facilities of the dormitory as a whole, the dormitory community and dormitory services in general. The most unfavourable score (3.67 average points) was recorded for the facilities of the dormitory, followed by the perception of the dormitory services with 3.69 points. Even more favourable is the rating for the facilities of the rooms (3.77), while the best rating is given to the community with an average score of 3.87.

Figure 6.
How secure do you think your future will be, and how secure do feel about your future?
(in percent of those answering the question)

Source: Active Youth 2013: N=1300, Active Youth 2015 and 2019. N=800, Active Youth 2024. N=805.

In general, those with a more positive vision of the future are already in a favourable financial position. Thus, present circumstances have a major impact on future opportunities (the relationship is linear). While the average score of responses given by those living from hand to mouth on a scale of one to five is 2.2, the average score calculated from the responses given by those having no financial problems is nearly one and a half points higher (3.6). The way they see the future is similar to what the 2013 survey showed: the future envisaged by students living under less favourable financial conditions has not improved much since then and, moreover, the future envisaged by those in a less favourable financial position seems to become more and more restricted at each survey.

Similar to a student's subjective opinion about their financial situation, the highest levels of education completed by their parents also correlate with the satisfaction with their envisaged future. Those students have the most negative visions of their future whose parents do not have a higher education diploma, while students coming from households where one or both parents have an academic degree tend to feel the most certain about their future, taking the whole student population into account.

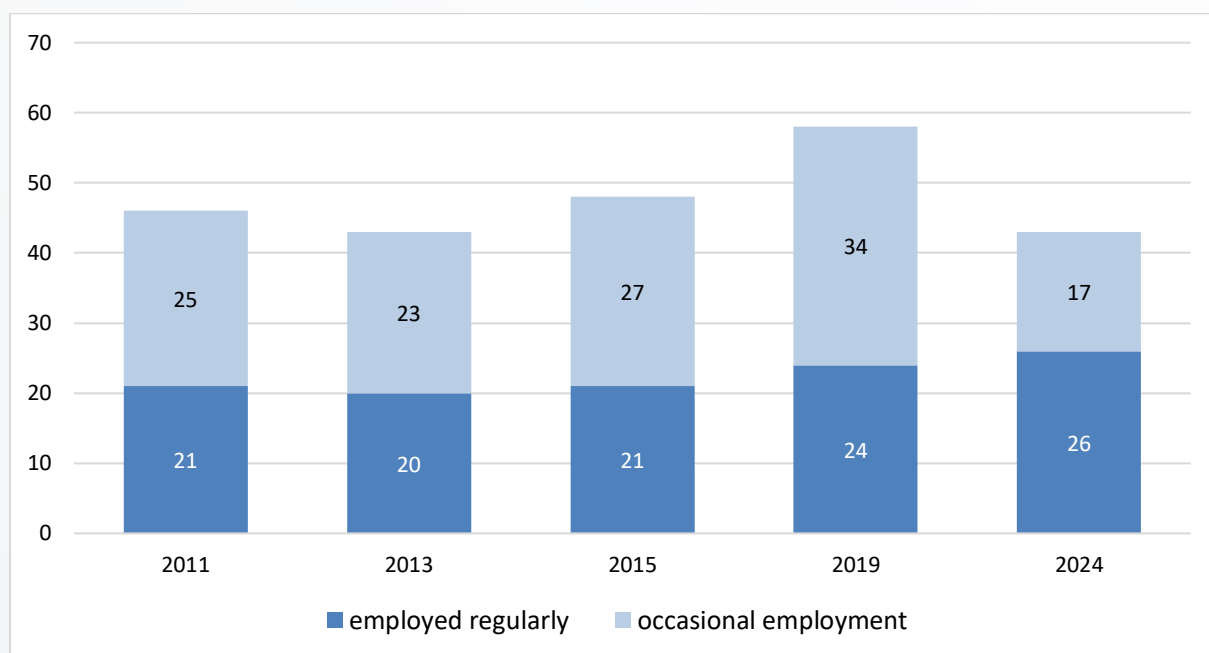
Finally, envisaging a certain or an uncertain future correlates with young people's political orientation and preferences. A single fact is worth highlighting. Of Hungarian university or college students, those who identify as Fidesz-KDNP voters have the most positive visions of their future (score 4): 71 percent feels that their future is very certain or somewhat certain, which is a significant, nearly 6 percent decrease compared to the score measured five years ago.

Working in Hungary

The number of students regularly employed in Hungary was almost constant in the period between 2011 and 2015. One in every four students worked during their higher education studies either out of need or for another reason (e.g. internship). Although taking occasional employment opportunities somewhat increased in 2015, the rate did not see a dramatic change. In 2019, there was a major shift in terms of employment in Hungary. The rate of those employed regularly grew and the rate of those in casual employment grew even more.

In 2024, the data mirrors interesting changes that are difficult to explain. On the one hand, the share of people in regular employment continued to rise, while on the other hand - and somewhat counter-intuitively - occasional employment declined. The reasons for this are not known and are particularly interesting given the fact that there was a change in legislation adopted during the 2022 general election campaign that made income tax-free for young people under 25 years.

Figure 7.
Working in Hungary, 2011-2024
(in percent of those working with some frequency)

Source: Active Youth 2011.: N=1700; Active Youth 2013: N=1300, Active Youth 2015 and 2019. N=800, Active Youth 2024. N=805.

Among the fields of training, the lowest proportions of people who regularly work are found in agricultural sciences, health sciences and medicine. The proportion of regular workers is higher than average (above 30%) for students in education, economics and social sciences.

The data also shows that the higher the level of education, the more likely a student is to work regularly, with over 50% of doctoral students and less than 20% of students in undivided education (medicine, architect, lawyer). Subjective interpretation of the income situation shows that the more negative the perception of one's own income environment, the more likely it is that one will work regularly. 25 per cent of those living without problems, 36 per cent of those just getting by on their income and 44 per cent of those living with difficulties are employed. Work is therefore motivated by financial reasons, tempered by the schedule, the general educational workload and the structure of work opportunities.

In line with the above, the motives for employment show a very clear picture. More than six tenths of full-time students who take up a job do so for financial reasons, and about a quarter of them for experience. This is supported by the data that a third of young people in employment have a job linked to their field of study, while almost half (47%) work in a field completely different from the one they are studying at university.

INTENTIONS TO STUDY, WORK AND SETTLE ABROAD

One of the biggest novelties of the 2013 wave of the Active Youth Survey was the detailed analysis of Hungarian students' attitudes towards studying, working and settling outside of Hungary. Since then, the issue of emigration has remained relevant on the academic, media and political agenda.

It is worth pointing out that 20 years after EU accession, for full-time students, EU membership is a natural part of their lives, and the 'home-abroad' relationship has clearly changed in recent decades. Students are able to move in a single united, cohesive European labour market, but recently a number of unexpected occurrences have narrowed their educational opportunities. After Brexit, the UK's departure from the EU, it became much more difficult to study at colleges and universities in the UK, and during the Covid-19 period, there were far fewer opportunities to travel within the EU. More recently, following a proposal from the European Commission, the Council of the European Union has excluded universities organised as public trusts in the public interest from the Erasmus+ and Horizon Europe programmes. Students at these universities will not be able to study at partner universities with EU funding, and university teachers will not be able to apply for Horizon scientific research funding.

In this section, however, we look not only at intentions to work outside Hungary, but also at learning and settlement potential. It is worth noting that the most prominent researchers on this topic have repeatedly drawn attention to the fact that the intention to work and settle is never the same as the actual work and settlement (SIMONOVITS 2014; HARS 2020). The propensity to work and settle abroad on a long-term basis should therefore be treated as a kind of public sentiment indicator, which shows how young people feel about a given country, i.e. how much they feel valued and prestigious in society.

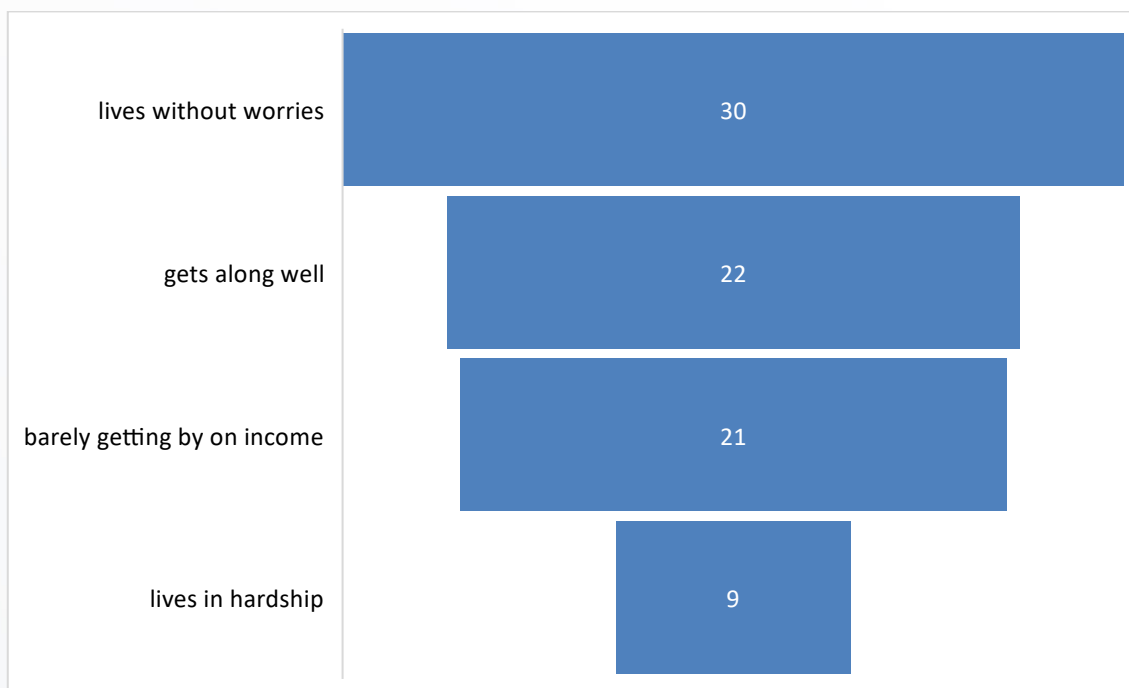
Intention to study in other countries

In 2015, 18 percent of students attending higher education were planning to study abroad for an extended period in the near future. It is important to emphasize that the question was not formulated about a potential scholarship lasting a couple of months (like Erasmus) but rather one-year or multi-year studies, therefore an extended period abroad. In 2019, the survey recorded a two percent increase in the intent to study abroad compared to 2015. In 2024, 23% of students said they would like to study abroad.

Social advantages and disadvantages are apparent here, too. Students who have significant cultural and financial resources thanks to their families and who also have more advantages at a personal level plan longer studies abroad at a higher rate than the average. For example, take the two most typical figures: 32 percent of students with permanent residency in Budapest are planning to study abroad, while the rate among those living in villages is 18 percent. Almost the very same percent values can be used to present these rates sorted by the father's level of education: 16 percent of students with fathers with a vocational training certificate as their highest-level education are planning to study abroad, while in the case of fathers with a higher education diploma, this rate is 28 percent.

These inherent or 'inherited' advantages accumulate and add up to generate additional advantages acquired over the years spent studying at higher education institutes.

Figure 8.
Are you planning to study at university or college abroad in the near future?

Source: Active Youth 2024. N=805.

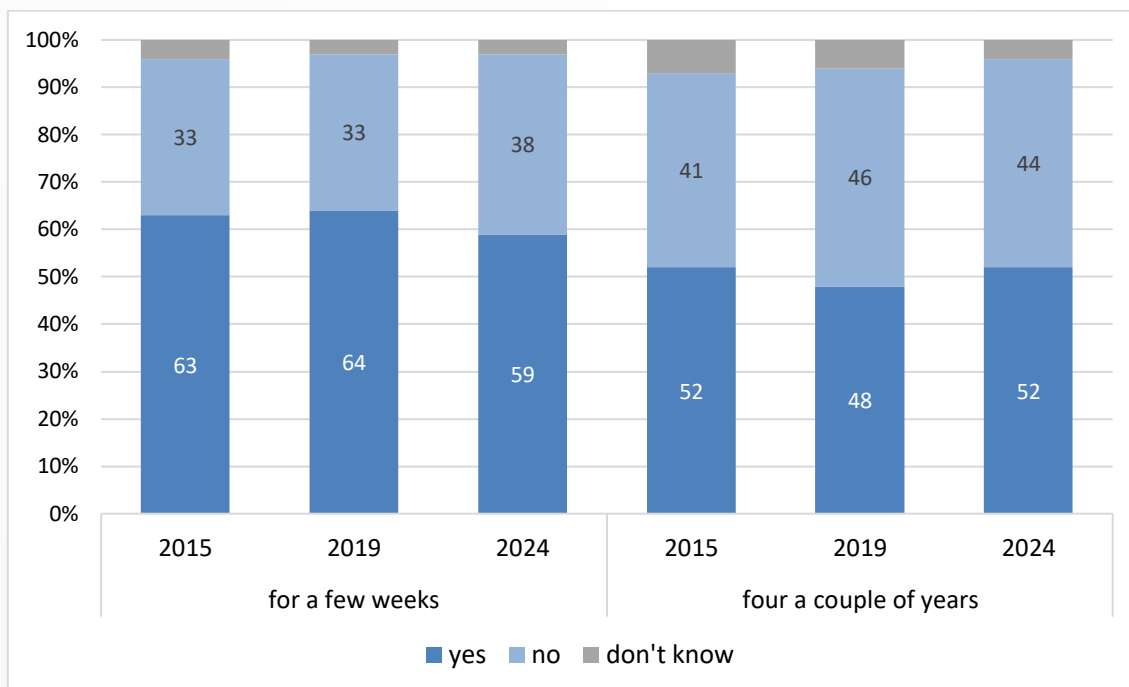
Plans to work in another country

The attitude of Hungarian higher education students to employment and residency in another country in the future is one of the most thought-provoking questions within the survey. Do they really want to use the knowledge they acquired in Hungary, or does their personal and social investment pay off better abroad? In line with a methodology developed by Tárki, the survey delved into the matter at three levels: short-term employment (a few weeks or months, which could include commuting), long-term employment (a few years), and residency abroad – which will be complemented with a deeper exploration of emigration⁴⁰.

According to Active Youth research data, in both 2015 and 2019, two-thirds of students said they had considered working abroad for a short period, i.e. for a few weeks or months. Typical examples are seasonal jobs for the ski season in Austria or the summer season in Croatia. By 2024, however, there was a decline in short-term work, with the proportion considering it falling below 60 percent and 38 percent of students clearly indicating that they did not intend to work abroad for a few weeks or months.

⁴⁰ In 2013, 19% of students said they were certain and 48% said they were probably going to work abroad. Nine percent of students had no such intention.

Figure 9.
Are you planning
to go abroad to work for a few weeks or months or to live there?
(in percent)

Source: Active Youth 2015 and 2019. N=800., Active Youth 2024 N=805.

While in 2015, 52% of students planned to work outside Hungary for a longer period, i.e. for a few years, the percentage of those students was 48% in 2019. By 2024, the magnitude remained the same, with one in two students considering working in another country for a year or more. It should be stressed that we are not talking about immediate plans here, but rather about mindsets and attitudes, which can change as a result of various personal and social phenomena.

The intent to engage in long-term work abroad does not show a statistical correlation with subjective perceptions of income, the cultural capital of the family, nor with permanent residence.

The intent to engage in long-term work abroad reveals an interesting pattern when broken down by training programme. As mentioned earlier, training programmes are not considered to be adequately representative, and these data are mostly indicative in nature. Nonetheless, these results show that the highest proportions of students planning to work abroad for several years are among medical students, students aspiring to be healthcare professionals and students enrolled in information technology, technical programmes or social sciences. The lowest rates are among students in agriculture, law and education.

Settling abroad

The final question on the subject explored whether a student intends to settle abroad for an extended time. This is obviously a straightforward way to leave one's homeland. If somebody settles in a country for an extended time, starts a new life and a family there, the chances that they will return to Hungary and use their knowledge and work experience at home are slim. However, it is worth referring to the points made in the introduction. In this

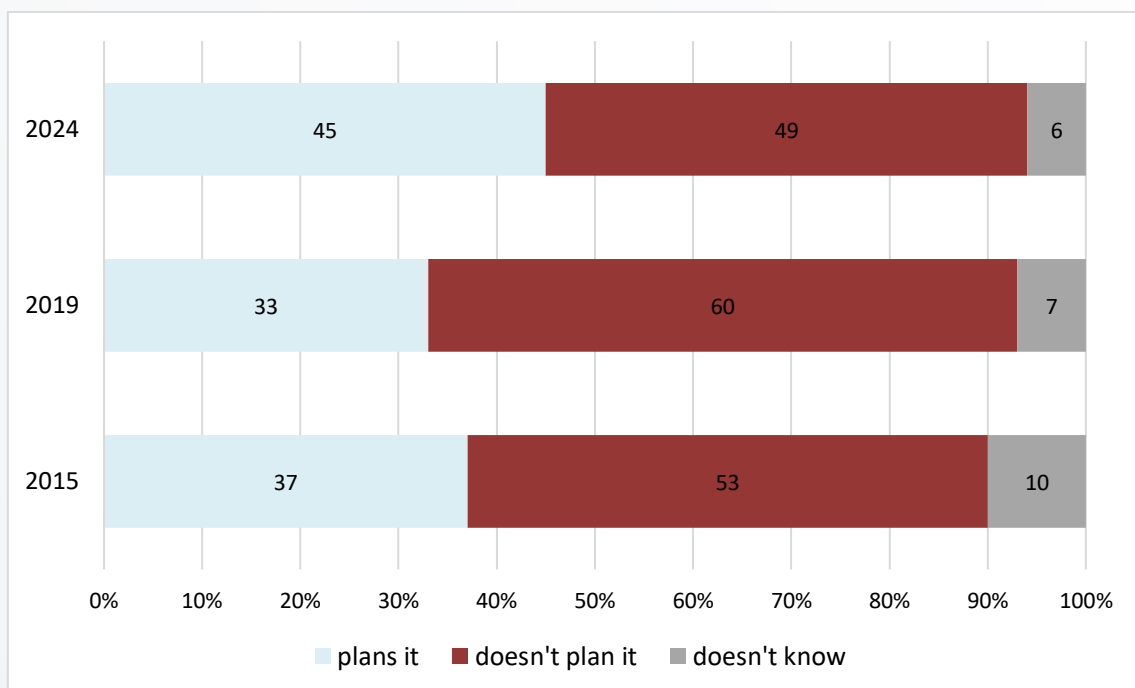
case, it is not a question of an actual manifestation of a permanent life abroad, but rather of how the student feels in and about Hungarian society. As indicated, the results should be seen more as an indicator of public opinion than as an actual settlement.

At the time of the 2013 survey, seven percent of full-time higher education students were planning to settle abroad with absolute certainty and another 25 percent said that they would probably do so. The rate of those flirting with the idea of emigrating grew between 2013 and 2015, when already 37 percent said that their plans included settling abroad. In 2019, exactly one third of students planned to do so.

In 2024, the proportion of students planning to settle abroad was higher than ever before: 45% of respondents said they would do so, which is a statistically significant increase compared to previous surveys. However, the data are in line with the results of a survey of 16–29-year-olds conducted by the Institute of Political Science of the Centre for Social Sciences Research in May 2023, which found that one third of the whole age group have ambitions to settle abroad.

Intentions to settle abroad correlate with longer-term intentions to work abroad (Pearson correlation coefficient=0.559). In comparison, the association between shorter-term employment and studying abroad is significantly lower ($r < 0.3$).

Figure 10.
Are you planning to live abroad?
(in percent)

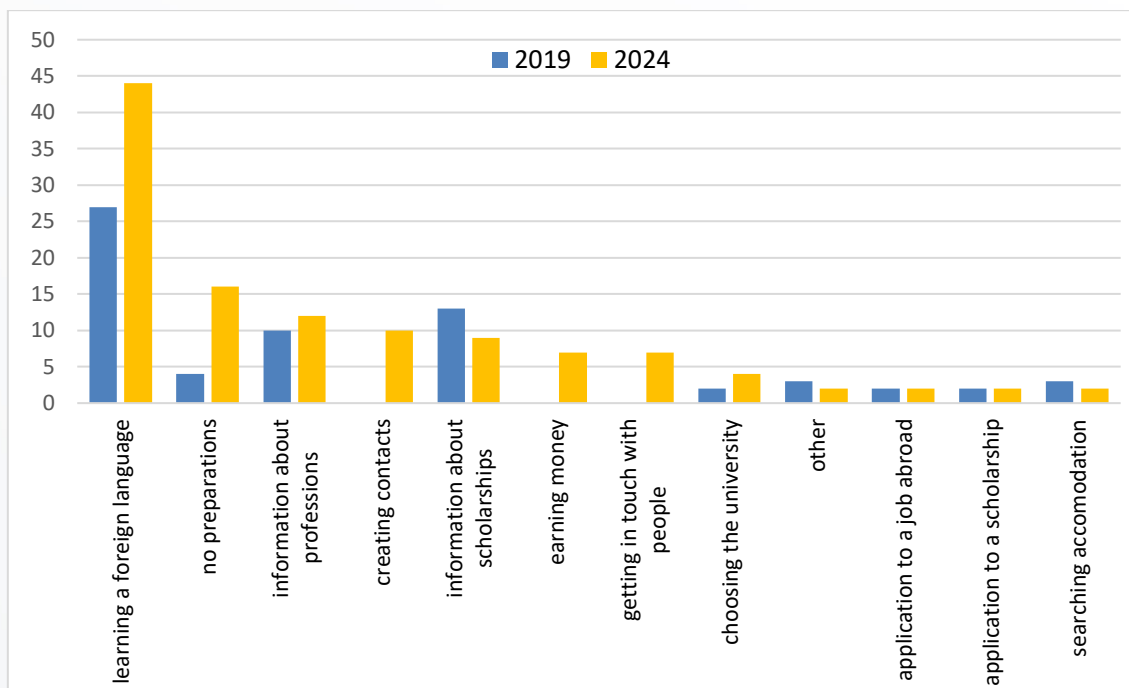
Source: Active Youth 2015 and 2019. N=800., Active Youth 2024 N=805.

While the questionnaire may have functioned to some degree as a test of the students' 'sentiments' towards emigration, one cannot draw conclusions regarding actual actions based on responses to a questionnaire. In order to explore how serious the intent was, the survey asked a separate question about the measures respondents had taken to prepare for moving abroad.

Although these responses should be interpreted carefully (for whether the specific preparatory measures will lead to an extended or just a short stay abroad is unknown), the analysis can declare that a non-insignificant part of the students are serious about their

plans with high certainty. Gathering information, which is often a rather time-consuming activity, says something about the seriousness of a student's resolve, but the rate of those selecting the 'found accommodation' and 'sent an application' options is the true indicator that quite a few students will leave Hungary in the near future.

Figure 11.
What preparations have you made to implement your plans to go abroad in 2019?
(Percent of mentioning. Multiple answers allowed.)

Source: Active Youth, 2019, 2024. Author's own calculation.

The highest migration potential was expressed by those students who categorised themselves as having liberal, pro-left-wing and, especially, pro-European values, who are unsatisfied with the current political regime and perceive a democratic deficit even in the means available to replace the government or in the freedom to criticize it. All this points to the phenomenon of political polarisation on expatriation (BÍRÓ-NAGY-SZABÓ 2021).

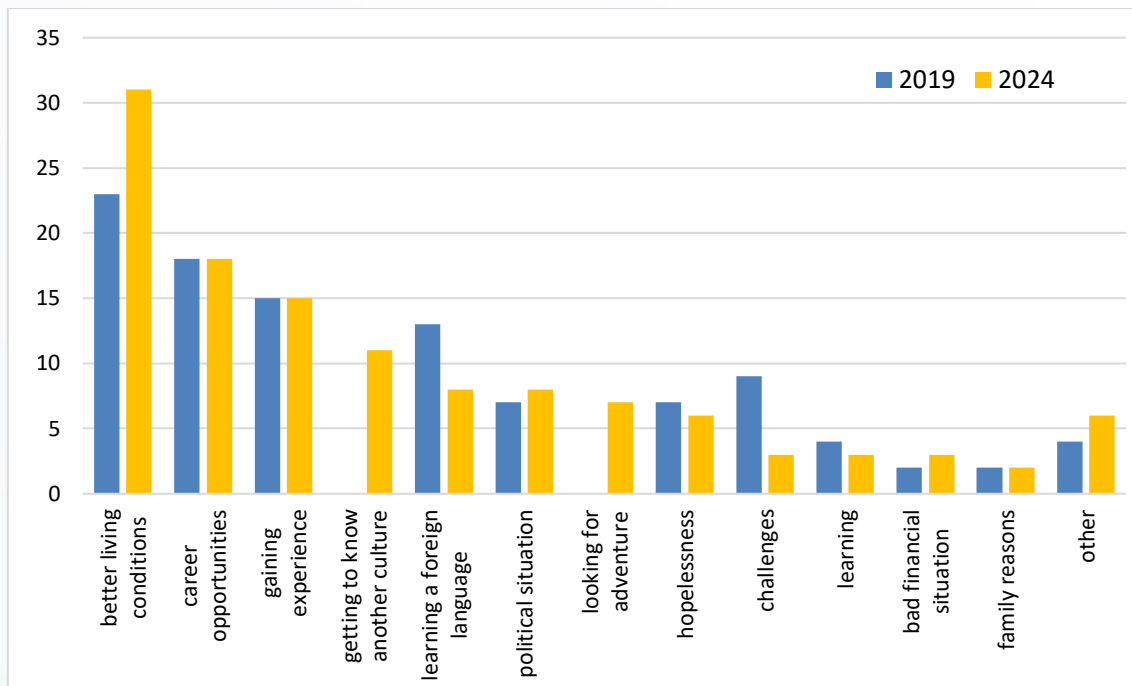
However, to assume that they are all opposition voters would be wrong: the rate of those intending to emigrate who are students supporting the pro-left-wing Momentum party surpasses 50 percent.

Characteristic differences were more typical among students voting for the governing party: while 25 percent of students voting for Fidesz would like to settle abroad, those supporting Mi Hazánk are 'in the middle' in this regard with 40 percent. The fact that students who support Fidesz show a lower level of willingness to emigrate can be related – as the research pointed out nine years ago – to their much more optimistic view of their own career prospects here in Hungary and their higher self-confidence concerning their future. It follows that those who are in a less advantageous financial position deem their employment opportunities unfavourable and feel hopeless about their future have expressed their intent to leave the country with a higher probability.

The fundamental motivation for emigrating is financial: it is easier to make a living abroad, the standard of living is higher there and they can save a lot more money. All other motivations, such as – listed in order – career opportunities, gaining experience or learning languages are far behind in importance in comparison. It is worth mentioning that the

political situation and despair in Hungary are not among the primary reasons behind settling abroad but cannot be completely ignored.

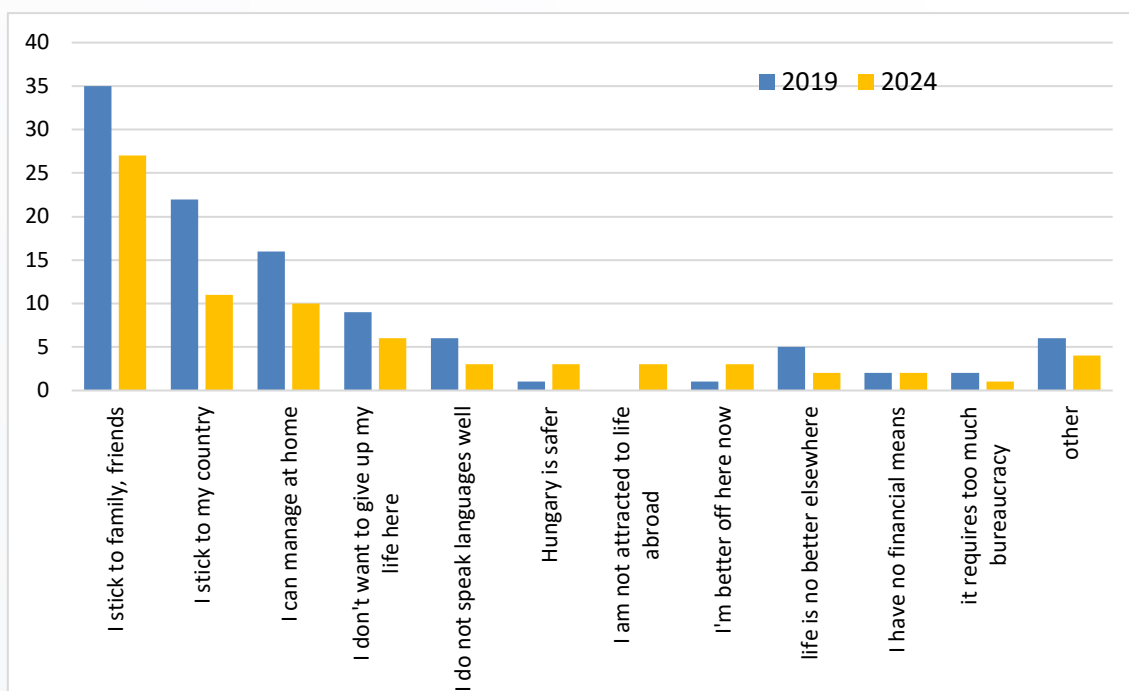
Figure 12.
Why would you like to live abroad?
(Percent mentioning. Multiple answers allowed.)

Source: Active Youth, 2019, 2024. Author's own calculation.

Students who explicitly state that they would not settle in any other country, but Hungary mention two reasons. The first is family, parents or a partner; the other is their national sentiment: *'I am attached to my homeland, my motherland'*. Higher education students who vote for Fidesz-KDNP and Our Homeland (Mi Hazánk) offer this explanation at an extremely high rate. Also, the 2024 survey data clearly show that few respondents would choose to stay in Hungary based on practical considerations like financial means or administrative problems. The rate of responses related to the propaganda of the current government is also negligible: responses like 'it is dangerous to go abroad, for example, terrorism, crime' and 'now Hungary is already a better place to be' occurred at a two percent rate each. However, the third most important reason to stay in Hungary is to achieve prosperity at home, the significance of which has increased in recent years. This motivation is chosen mostly by university students who support Fidesz.

Figure 13.
What keeps you in Hungary?
 (Percent mentioning. Multiple answers allowed.)

Source: Active Youth, 2019, 2024. Author's own calculation.

Be they about short-term employment or long-term settlement abroad, the results overall do not inspire great optimism. Although the intent to work and to settle abroad for an extended period has slightly decreased, working and/or settling outside Hungary remains a longstanding wish of Hungary's university student population.

The factors that motivate students for emigration are multi-faceted.

1. Members of this group have the skills needed to work and live successfully abroad.
2. They are also more likely to emigrate if they are not confident about their future. Presumably, those who perceive their prospects at home as unfavourable are the ones who leave first.

Although at first sight, there seems to be a contradiction between the two factors, the two are not necessarily mutually exclusive. It may be that students from families where parents have university degree may develop a relative deprivation about their current situation and future prospects. Naturally, there can be factors that can contribute to migration potential, even though the research did not touch upon them. Such factors can include conflicts in romantic relationships or in the family, sexual isolation, or matters stemming confusions with one's identity.

MECHANISMS OF POLITICAL SOCIALIZATION

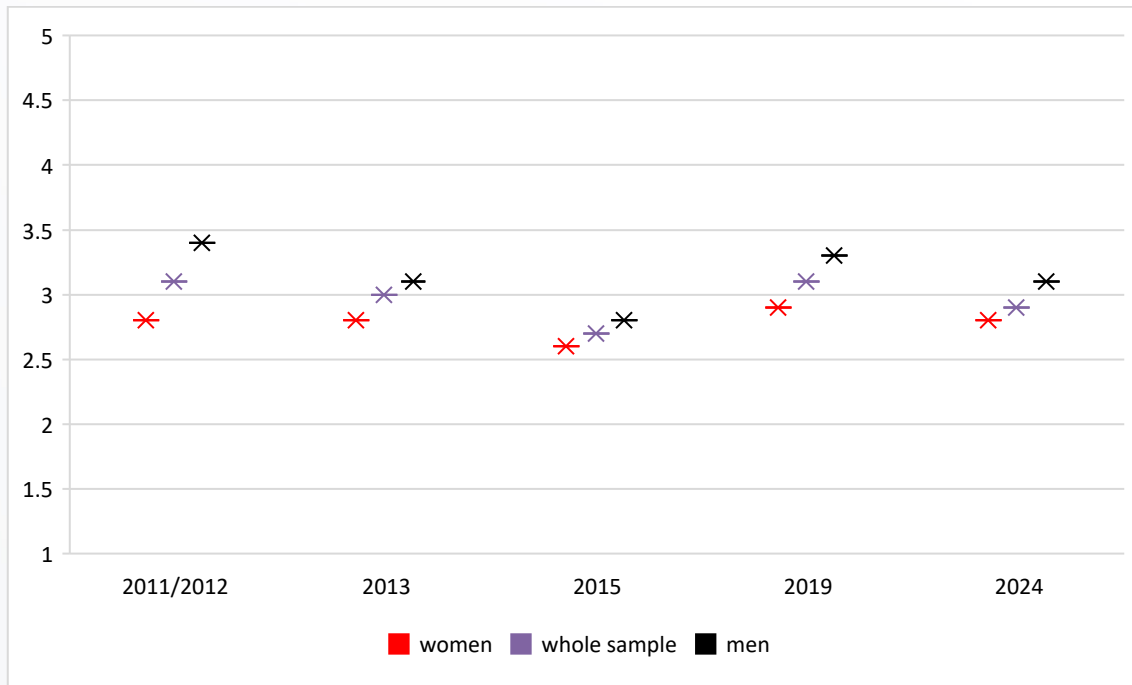
Since its beginning, the Active Youth research has been investigating the political interests of Hungarian full-time university students and the mechanisms of political socialisation since 2015. This is particularly important because the political socialisation of young people now studying at university took place during the Orbán regime. In 2011, there were still students who were born under socialism, so their socialisation fell into the period of post-socialism, but by 2024 those students have left higher education. In our view, the values, ideological affiliation and political socialisation structure of the student group under study accurately reflect the results of the so-called ideological system-centred socialisation (BOGNÁR-SZABÓ 2017) prevailing in the Orbán regime, or the (counter)reactions to it.

Interest in politics is not only one of the most important indicators of attitudes towards politics, but also the most intriguing. According to the socialisation literature, political action is based on a minimum level of political interest among members of society. Between 2011 and 2019, the Active Youth survey registered a dual trend in this respect. Between 2011/2012 and 2015, interest tended to decline, but - somewhat unexpectedly - there was a significant increase in 2019. While in 2015, there were 27% interested compared to 45% not interested, in 2019, the research registered two-fifths of those interested compared to one-third of those without interest. By 2024, the political interest of the student population had declined slightly. 34-35% of young people are interested or not interested in politics, i.e. the same proportion of students on both sides. About three tenths of them chose a middle value. Over 5 years, the proportion of young people who are interested in politics has therefore fallen slightly, but the proportion who reject politics altogether has not significantly risen. The mean of the five-point nonverbal scale in 2024 is 2.9, a decrease of 0.2 mean points.

In order to place and give a sense of the level of political interest of the university stratum within the youth society, it is worth noting that according to the results of András Bíró-Nagy and Andrea Szabó (2021), the political interest of young people in Hungary is one of the lowest in Central Europe. The study, funded by the Friedrich Ebert Stiftung and covering seven Central and Eastern European countries, found that the political interest of Hungarian 15-29-year-olds was 2.47 on a scale of 1 to 5. In a Central European context, the main difference in the interest of young Hungarians compared to other countries was the extremely high proportion of young Hungarians who chose the "not at all interested" category (27%). Including the "not interested" category, one in two young Hungarians rejected politics. In comparison, the attitude of students is significantly more robust.

The political interest of Hungarian students is therefore very high in Central Europe even if the proportion of those interested has decreased compared to 2019.

Figure 14.
How much are you interested in politics?
 (gender differences, average score of responses given on a scale of one to five, where 1 = I'm very uninterested, and 5 = I'm interested a lot)

Source: Active Youth 2011.: N=1700; Active Youth 2013: N=1300, Active Youth 2015 and 2019. N=800, Active Youth 2024. N=805.

Interest in politics correlates with various socio-demographic and socio-cultural factors, such as the father's highest level of education (children of fathers holding a higher education diploma are much more interested in both social and political matters). Compared to the average interest score, significantly higher levels of interest (3.4 points) were registered for students who attended a non-public but university secondary school, while religiousness was not significantly related to the level of political interest.

Interest in politics alters with different education levels. It is lowest among undergraduate students (2,86) and highest among students in doctoral programmes (3,48). Students studying subjects in social sciences or law are more open to both social and political issues far beyond the average.

Mechanisms of political socialisation

Preliminary analyses suggest that socialisation plays a predominant role in forming one's interest in politics. The literature identifies talking about politics as a key factor (Prior 2019): the younger people talk about public life and politics at home with their families and/or friends, the more likely they are to have a higher-than-average level of political interest.

This is similar in Hungary (OROSS-SZABÓ, 2019; BÍRÓ-NAGY-SZABÓ 2021). Our data shows that if students often talked about politics in their primary reference groups during their secondary school years, their current political interest is higher. Moreover, it is not so much the context of the conversation (whether they talk positively or negatively about politics) that influences the development of political interest, but rather the fact that there is or there is not a conversation at home or with friends during the most receptive period of young

people, the high school years. The mean for political interest rises to 3.59 for regular family discussion in high school and to 3.60 mean points for regular discussion with friends, however, if there was no discussion at home, the mean is less than 2.3 mean points.

Table 1.
Trends in political interest by frequency of political conversation in high school
(averages on a scale of 1 to 5)

	with family	at school	with friends
regularly	3,59	2,99	3,6
occasionally	2,9	2,95	2,89
never	2,29	2,89	2,46

Source: Active Youth, 2024. N=805.

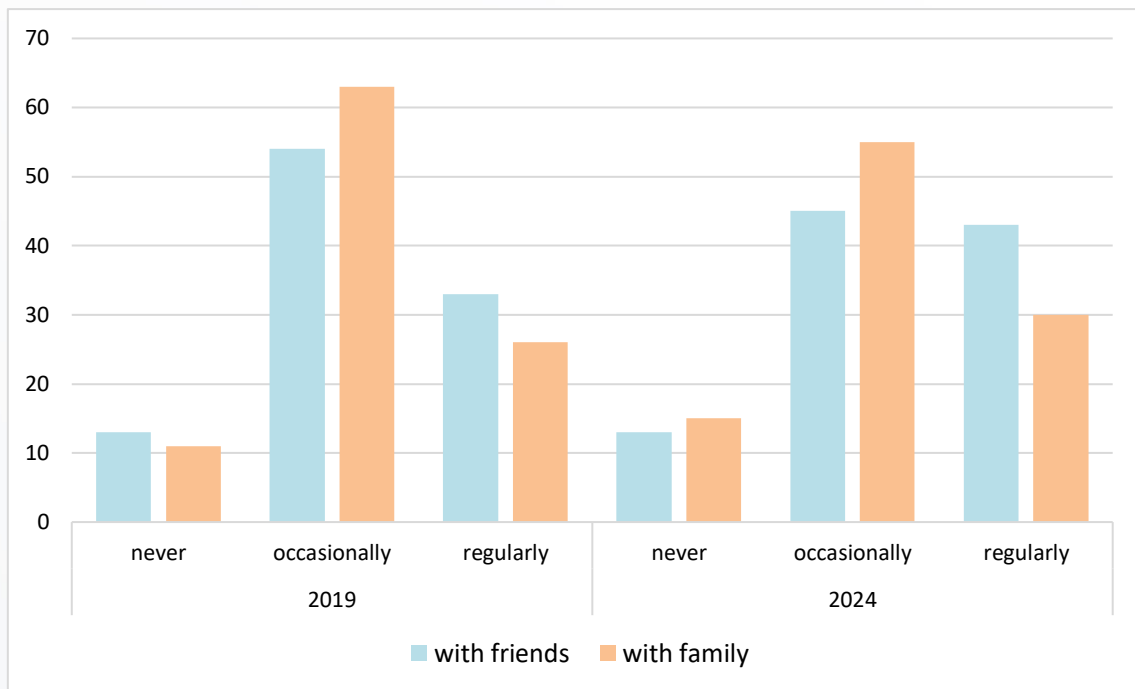
Table 1 highlights a very interesting correlation. Conversations in school change the level of political interest to a very limited extent. This may be explained by the statistically significant decrease in the share of regular public discourse in high school by 2024 compared to 2019. While 21 percent of students did so in 2019, only 17 percent indicated that they regularly discussed public issues in class in 2024, and in parallel – and this is particularly interesting – the proportion of students who considered the topic a taboo increased from 30 percent to 37 percent. There is no statistical difference in this area depending on the maintainer of the high school.

This is noteworthy because the proportion of people who regularly talk to friends and family during their high school years has increased significantly compared to 2019 (from 17% to 23% and 19% to 24% respectively).

Where the change is more significant, however, is in the frequency of current political talk. 43 percent of students say they regularly talk about public issues and social problems with friends and acquaintances, compared to 33 percent 5 years ago. For families, there was a 4 percent increase. It should be noted, however, that at the same time the proportion of students who never discuss public issues at home has risen from 11 to 15%, so a polarisation process has started⁴¹.

⁴¹ However, it is important to note the public context of the research fieldwork. A political scandal broke out on 2nd of February, 2024. Katalin Novák, the President of the Republic, pardoned the former deputy director of a Children's Home in Bicske, who had been convicted of helping to cover up the paedophile crimes of his superior by forcing one of the victims to withdraw his confession. On 16th of February, 2024, protests were held in Budapest's Heroes' Square in connection with the case. These cases have clearly touched the student population, as well as their parents and friends. The unusually high profile of the scandal, which led to the resignation of the President of the Republic and the then-Minister of Justice, Judit Varga, may in itself have increased the number and intensity of public discourses. The scandal was prominent in the students' self-reflections: "What was the event or occurrence that fundamentally determined the formation of your current political views, values and orientations?"

Figure 15.
How often do you talk about politics?
Average on a scale of 1 to 5 (1=not at all interested, 5=very interested)

Source: Active Youth 2019. N=800, Active Youth 2024 N=805.

Recently, a lively space of communication and interaction has emerged among Hungarian students, in addition to the level of political interest that was common in the early 2010s. High school as an agent of socialisation has been devalued, while at the same time the importance and role of discourse within the primary reference groups has become much stronger. This phenomenon is typical of the so-called dual socialisation models (see Ildikó Szabó's work on the topic, 2009).

POLITICAL PARTY PREFERENCES

From all the results published in relation to the Active Youth surveys in 2011/2012 and 2013, political party preferences of full-time higher education students received the most media coverage. At the turn of 2011/2012, 19 percent of higher education students identified themselves as Jobbik voters, 18 percent as LMP voters and 15 percent as Fidesz-KDNP voters. At that time, this distribution significantly differed from the party preferences surveyed in the total adult population.

Several aspects of the political situation changed after the first data collection as three parliamentary elections were held in Hungary in 2014, 2018 and 2022, which were won by Fidesz-KDNP, which obtained two-thirds of the seats in parliament. These elections, the power structure brought into existence as their result and the slow but continuous restructuring of the political system (see hybridisation)⁴² reshuffled the initial balance of power more than once. There was a period, exactly at the time of the 2015 survey, when Jobbik appeared as a true challenger to Fidesz, and according to Gábor Tóka's calculations, support of the two parties was within the margin of error (TÓKA 2018, 89). Except for this brief period, the position of Fidesz-KDNP as the dominant party (TÓTH-SZABÓ 2018) did not waver in the total adult population of voting age.

As emphasised, the research findings do not cover the entirety of Hungary's youth but focuses on full-time university and college students as a special segment of youth aged 15-29. The following data are to be interpreted in the light of this note. But to put these results into context, it is worth noting that there are two available surveys on the political preferences of Hungarian youth. András András Bíró-Nagy and Andrea Szabó (2021) analysed the results of an online survey in Central Europe funded by the Friedrich Ebert Stiftung: in May 2023, the results of an online survey representative of 16-29 year-olds conducted by the Institute for Political Sciences of the Centre for Social Sciences showed no change for Fidesz (the governing party was at exactly 15% of the total youth population), but a complete shift on the side of the opposition. The Hungarian Two-tailed Dog Party (Magyar Kétfarkú Kutya Párt, abbreviated MKKP) (14%) has increased its electoral camp, Jobbik and Momentum stood at 6-6%, while Mi Hazánk stood at 7%, according to the survey results. The most interesting result, however, was not the parties' support but the proportion of young people who distanced themselves from the parties (43%).

The results of the previous Active Youth waves on party preferences suggest that the attitudes and preferences of university students change very quickly in the population as a whole, with students appearing to be particularly politically sensitive. Analysing the 2024 results, the following conclusions can be drawn:

(1) The most popular party among university students in the early Spring of 2024 is the Hungarian Two-Tailed Dog Party (MKKP), which first took part in parliamentary elections in 2018. The MKKP could count on 18% of the student population. It is not unusual for relatively new, anti-government political forces to grow rapidly among students. A similar situation occurred in 2019 with Momentum (16%), or in 2013, when Gordon Bajnai announced his candidacy for Együtt in 2014, a few months before our survey. At the time, Együtt had 14% support among students. The high level of support for the MKKP was also indicated by the aforementioned research carried out by the Institute for Political Science, which was representative of the entire youth population.

(2) In the Active Youth survey series, the governing party's 15-16% support was almost constant. The only exception was 2015, when the survey was conducted at a time when

⁴² International political sciences and several bodies of the European Union unanimously state that the Hungarian political system has undergone a significant democratic erosion (see DELBOS-CORFIELD 2022, V-DEM 2023).

Fidesz was at the low point, when the so-called internet tax protests had taken place a few months earlier, and the migration crisis was still far away.

February - March 2024, like 2015, saw a low level of support for the governing party in almost all polling agencies. University students also reacted strongly to the scandal of the president, as Fidesz's support in this group fell below 10% (9%), an all-time low result in our research.

(3) A special mention should be made of the Jobbik Movement for Hungary, which was the most popular party among students in most of our previous surveys. In 2015, its support reached 20%, which no other party could exceed before or after. By February 2019, Jobbik had lost its leading position among students, and by 2024, its support had become almost negligible (2%).

(4) The Momentum Movement, like the Hungarian Two-Tailed Dog Party, ran for the first time in the 2018 parliamentary elections. Active Youth research first surveyed its support in 2019, and it immediately emerged as the most supported force among Hungarian full-time university and college students. In 2022, Momentum ran together with the six-party alliance - DK, MSZP, P, LMP, Jobbik. After the 2022 elections, the party's national support among the adult population was in the 5-8% range, unable to break out of its role as a minor party. The results of the Active Youth survey, however, show a better rate of favor. According to them, at the end of February/beginning of March 2024, 12 percent of the total student population intended to vote for Momentum, making it the second strongest party in this period.

(5) Since the end of 2011, the support for LMP was very volatile in the student population. It was very popular at the turn of 2011/2012 (18%), and had its support drop to 8% in 2013. In 2015, LMP became the second most popular political party among full-time students. However, it seems that when a new, novel and youthful force appeared on the non-government side, it immediately touched the LMP voter base, as the electoral support of LMP began to decline (to 9% in 2019), in parallel with the increasing popularity of Momentum and the Hungarian Two-Tailed Dog Party.

This volatility may indicate that LMP's voters are rationally motivated to choose the party they consider most effective in articulating their urban, green values. On the other hand, there is no doubt that the voters themselves are changing. The ever-new entrant, socio-culturally determined students choose newer and newer parties that appear progressive during their university years.

(6) Time has stopped for the traditional left parties. The support for MSZP and DK separately is below 5% in the total student population, just below what it was 4 years earlier. It seems from the data that the entry of the green-left Párbeszéd party has not increased MSZP's support among students. According to our data, both left-wing parties are facing a severe voter replacement crisis, just as it happened 5 or 9 years ago.

(7) Since the previous survey, several centre-right parties have emerged in the party structure, which has become extremely fragmented. Among these, the Our Homeland Movement (also referred to as Mi Hazánk in the summary) stands out with 5 percent, while the other parties with right-wing ideologies stand at 1-2 percent.

(8) Finally, the last point is the change in the proportion of those with unknown preferences. In 2019, 26 percent of the total student population belonged to the layer of those who kept their distance from the parties, which was by far the lowest proportion since the beginning of our measurements. In 2024, however, their percentage surpassed the previous record in 2015, with the proportion of students who were unsure about their party preference reaching 43%. The 26% of undecided voters is particularly striking. It seems that the decline in Fidesz support and political interest, the scandal of the president has not simply led to a shift in party support but has increased the proportion of those who distance themselves from the parties.

Table 2.
Political party preferences of all respondents throughout the Active Youth research surveys
(in percent of the total student population)

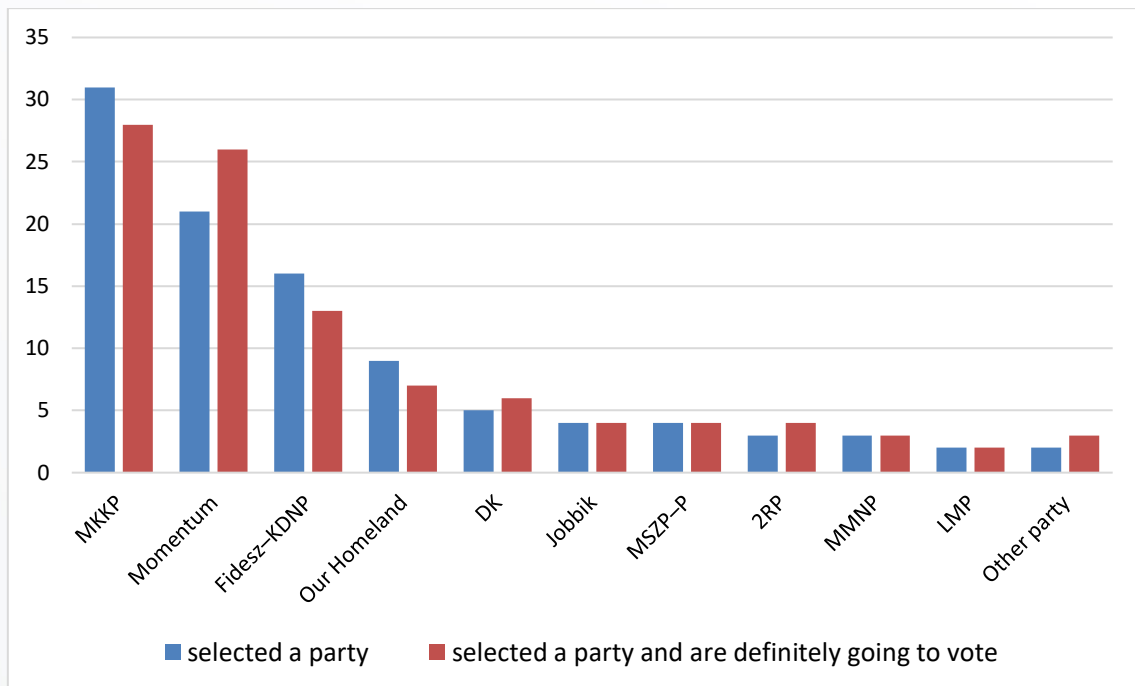
party	2011. XII. – 2012. I.	2013. III. – IV.	2015. IV.	2019. II.	2024. II – III.
MKKP	–	–	2	13	18
Momentum	–	–	–	16	12
Fidesz	15	16	12	16	9
Our Homeland	–	–	–	–	5
DK	3	1	2	2	3
Jobbik	19	17	20	14	2
Párbeszéd	–	–	–	–	2
2RKP	–	–	–	–	2
LMP	18	8*	14	9	1
Nép Pártján	–	–	–	–	1
Mindenki M. M. P.	–	–	–	–	1
MSZP–PM	5	3	3	3**	2
Együtt, PM	–	14	4**	–	–
Other	1	2	5	1	1
Would definitely vote	61	53	58	71	57
Abstain	9	6	9	3	4
Undecided	25	24	19	10	26
Does not answer	5	9	13	13	13
Student keeping distance from parties	39	39	41	26	43

Source: Active Youth 2011.: N=1700; Active Youth 2013: N=1300, Active Youth 2015 and 2019. N=800, Active Youth 2024. N=805.

The order of parties remains almost unchanged in the 'students who have selected a party' and the 'students who have selected a party and are definitely going to vote' segments – where the margin for error is much higher than in the total student population - but some minor differences can still be registered. The Two-Tailed Dog Party (MKKP) has the highest support in both categories, while Momentum has the second highest. Fidesz voter's determination is not outstanding, so it does not reach the 15 percent among students who are going to vote for the party for sure, but it does among those who have party preferences. Our Homeland (Mi Hazánk) exceeds the 5 percent threshold among both party voters and those are going to who vote for sure. Only one other party, the Democratic Coalition (DK),

has a chance of achieving this. The other parties in the extremely fragmented party system do not have support above 5%.

Figure 16.
Party support in various student groups, 2024
(in percent of those answering the question)

Source: Active Youth 2024. N=805

Party preference correlates with more than one socio-demographic variable.⁴³

One of the peculiarities revealed by earlier surveys was that Jobbik has a 'masculine' character – as opposed to, for instance, LMP, which had a much higher rate of female student voters among its supporters (RÓNA AND SÓRÉS 2012; RÓNA AND REICH 2014; RÓNA 2017). In this wave, a similar electoral composition can be described for almost all small right-wing parties. It is less characteristic among Fidesz voters, where the share of men is 51 percent. The same proportion is 54% for Our Homeland, 67% for the MMNP (Mindenki Magyarországa Néppárt; Everybody's Hungary People's Party) and 75% for the ZRP (Second Reform Era Party). It is noteworthy that the Hungarian Two-Tailed Dog Party also has more men than women in its voter base.

In contrast, DK (64%), LMP (80%) and Momentum (61%) have a majority of women voters. There are more women than men among those who hide their party preference or are undecided.

Faith is an extremely important aspect. The findings of the Active Youth surveys provide clear evidence that the faith of students belonging to a church could be one of the features best characterising the support behind the governing Fidesz-KDNP coalition (KMETTY-SZABÓ 2021). Fidesz has high support rates among students who accept the teachings of the Church (26 percent) or are religious in their own way (13 percent). It should be noted here that the governing party has a 15 percent rate of support among students coming from secondary schools run by the Church. Momentum and MKKP get outstanding support in the non-religious category.

⁴³ Due to the small sample size, the survey will handle DK and MSZP together in its analysis.

Finally, the survey draws attention to the formation of political views. Since 2019, respondents are asked about the ideological mindset of their fathers, that is, where they would place their fathers' views on the left wing-right wing, liberal-conservative and moderate-radical spectra. It is very important to remain unaware of the fathers' true ideological character and to only learn what the students assume about them. Based on this premise, fathers of students voting for Fidesz are the most conservative and the most right-wing (scoring 4.68 and 4.8 average points, respectively, on a scale of one to seven, where one stands for liberal/left-wing and seven for conservative/right-wing). Compared to the fathers of Fidesz-voting students, those of Momentum voters are closer to the liberal and left-wing end of the spectrum by a full point. The voters for MKKP occupy a centrist position between Momentum and Fidesz.

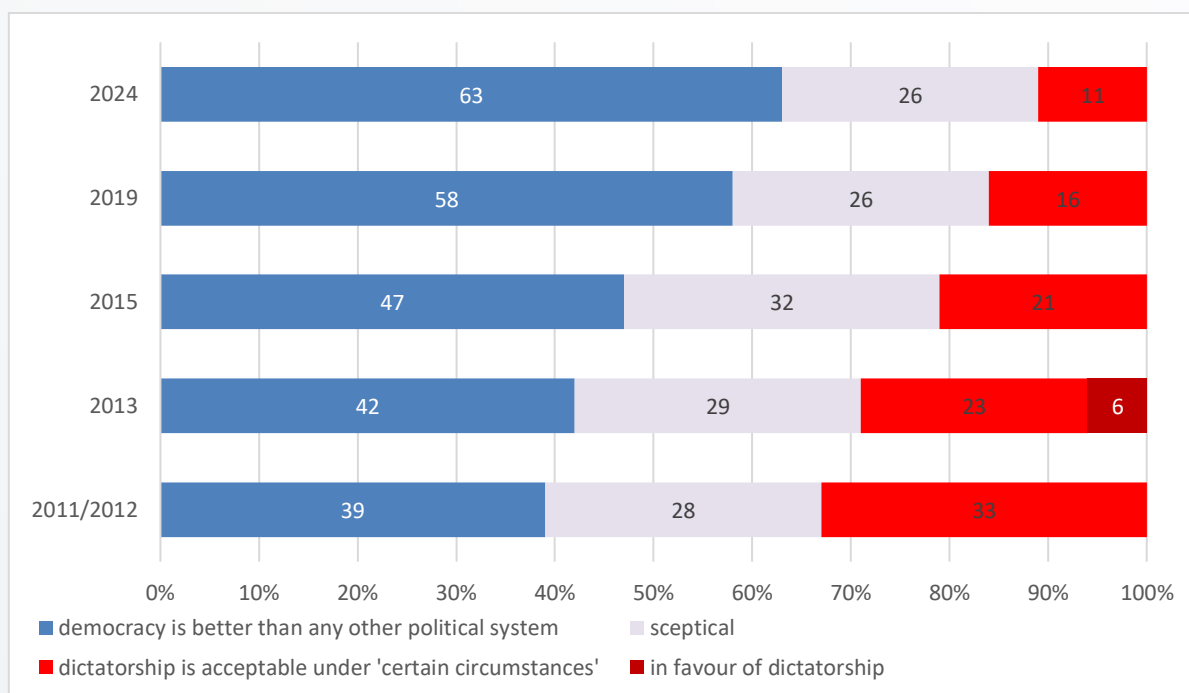
ATTITUDES TOWARD DEMOCRACY

Another usual, yet provocative result from the earlier surveys that make up the research was the highly critical opinion Hungarian higher education students have about democracy. At the conclusion of 2011, 78 percent of higher education students who gave a relevant answer were highly dissatisfied with the operation of democracy, while satisfied students made up only 22 percent of the population. In addition, less than 40 percent of those who answered the question deemed democracy to be better than any other political system, one third of them thought that a dictatorship is acceptable under 'certain circumstances', and nearly three quarters of them shrugged the whole matter off, saying that what kind of political system they live in is all the same to them.

By 2019, students' pro-democracy sentiment had become indisputable. In 2024, the results indicate an even clearer commitment to democracy, with 63 percent of students indicating that they consider democracy to be the best compared to all other political systems. And the proportion of students who find a dictatorship acceptable in certain circumstances fell from 16 per cent to 11 per cent, while the rate of sceptics has remained unchanged (at 26 per cent).

The most recent youth survey (*Hungarian Youth Survey 2020*) also indicated that young Hungarians think in terms of democracy, but their opinion on the way how democracy is functioning is rather critical (see also BÍRÓ-NAGY-SZABÓ 2021).

Figure 17.
Which of the following statements is closest to your opinion?
(in percent of those answering the question)

Source: Active Youth 2011.: N=1700; Active Youth 2013: N=1300, Active Youth 2015 and 2019. N=800, Active Youth 2024. N=805.

The results show that those with parents in possession of an academic degree (68% of those with both parents having a university degree) and particularly female students are particularly committed to democracy. Two thirds of female students think that democracy is better than any other political system, compared to 58% of male students. The proportion

is even higher among students living in the capital city, with over 70 percent of students thinking in favour of democracy.

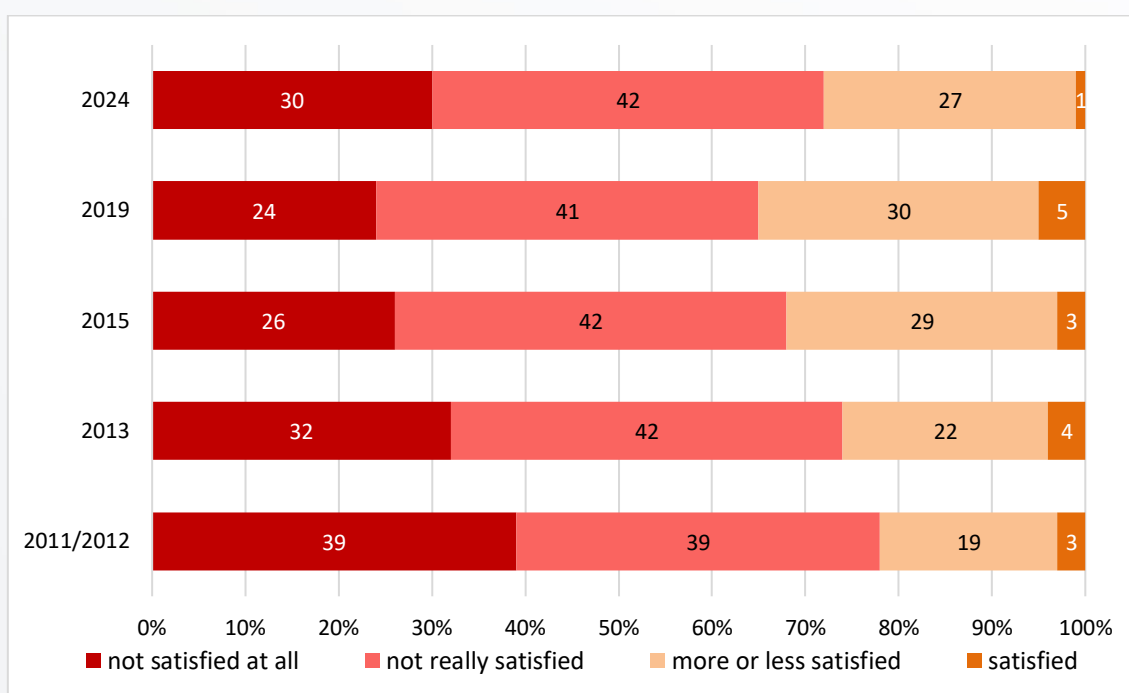
Looking at the issue of democracy versus dictatorship by political preference, it can be seen that the absolute supporters of democracy are the centre-left parties and Momentum voters. Fidesz voters are significantly less committed to democracy, with less than one in two Fidesz voters believing that democracy is the best political system. Voters of Our Homeland are very similar, but more than a third of them are sceptical.

Particularly interesting is the composition by party preference of those students thinking that a dictatorship is acceptable under certain circumstances. While in the sample, 11 out of 100 students support dictatorship, this is far more pronounced among Fidesz supporters and supporters of Our Homeland: in their case, we are talking about 18 out of 100. The third highest acceptance is among those who are unsure about their party preferences (14%).

There is a strong negative attitude among students towards the way how democracy works in Hungary. Almost three quarters of students are either not at all or not very satisfied with what we call democracy in Hungary today. It is worth noting that there has been a significant shift in magnitude compared to 2015 and 2019. In particular, the proportion of students who are not at all satisfied has risen from 26% and 24% to 30%, and there are hardly any students who are maximally satisfied.

Figure 18 indicates that satisfaction with democracy peaked in 2019, with an upward trend from 2011/2012 onwards, which was clearly eroded in 2024.

Figure 18.
Which of the following statements is closest to your opinion?
(in percent of those answering the question)

Source: Active Youth 2011.: N=1700; Active Youth 2013: N=1300, Active Youth 2015 and 2019. N=800, Active Youth 2024. N=805.

An economic/social aspect to satisfaction with democracy seems to prevail among students, since 75 percent of those living under difficult financial circumstances are expressly dissatisfied with how democracy is performing at the moment. Contrary to this,

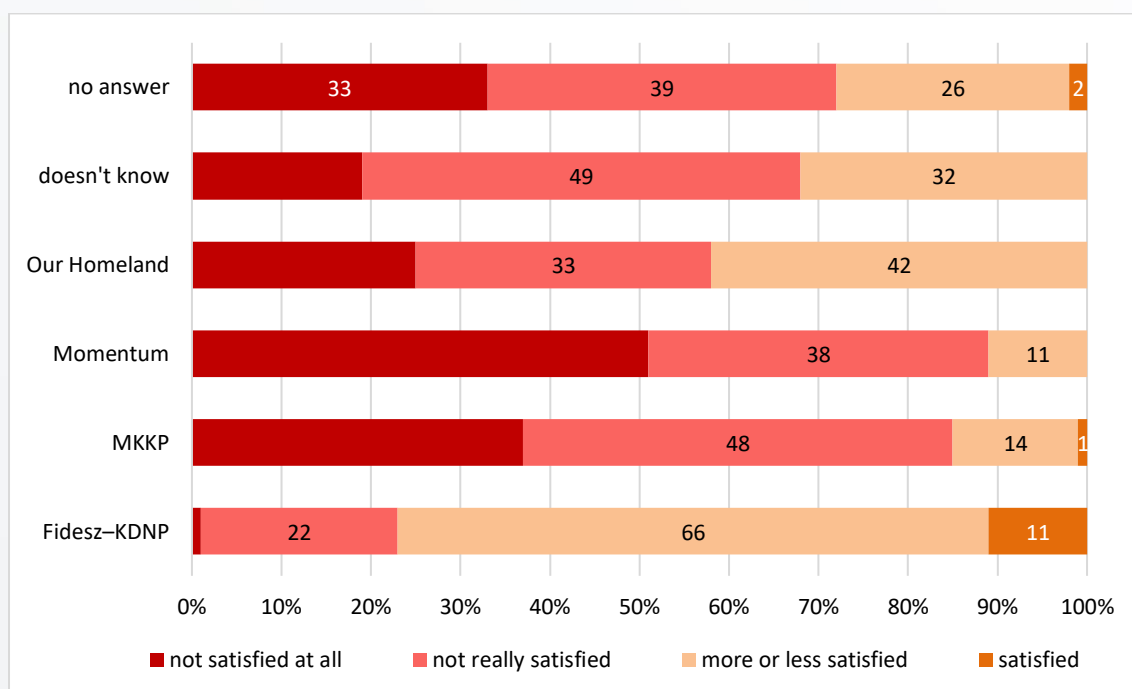
those having no financial problems are mostly or fully satisfied with the performance of democracy – in comparison to the average of the total sample.

It is worth taking a closer look at how the performance of democracy is assessed in the light of political preferences. It is rare for social scientists to find such a big a difference within the view of various – and, in several respects, homogeneous – layers that full-time students expressed related to the performance of Hungarian democracy. Perhaps it is no exaggeration to say that university students endorsing pro-government and opposition sentiments see (or live in) two completely different worlds. Polarisation has reached uniquely high levels.

The evidence is clear. Currently, less than 25 percent of university and college students supporting Fidesz-KDNP see any problems with the operation of democracy, and 75 percent of them are either mostly or fully satisfied with the things happening around them. However, we should also note that the rate of satisfied students has dropped during the past four years. Supporters of Our Homeland are perhaps the closest to the opinion of Fidesz voters, but even in this group, nearly one-sixth of the voters are dissatisfied with the way democracy functions in Hungary today. In contrast, 89 percent of Momentum voters and 85 percent of MKKP voters are not satisfied. There is no doubt that political polarization is present.

Among those with an unknown preference, 68 percent are undecided and 72 percent of those who hide their preference are dissatisfied with democracy.

Figure 19.
How much are you satisfied with the operation of democracy in Hungary in 2024?
(in percent of those answering the question)

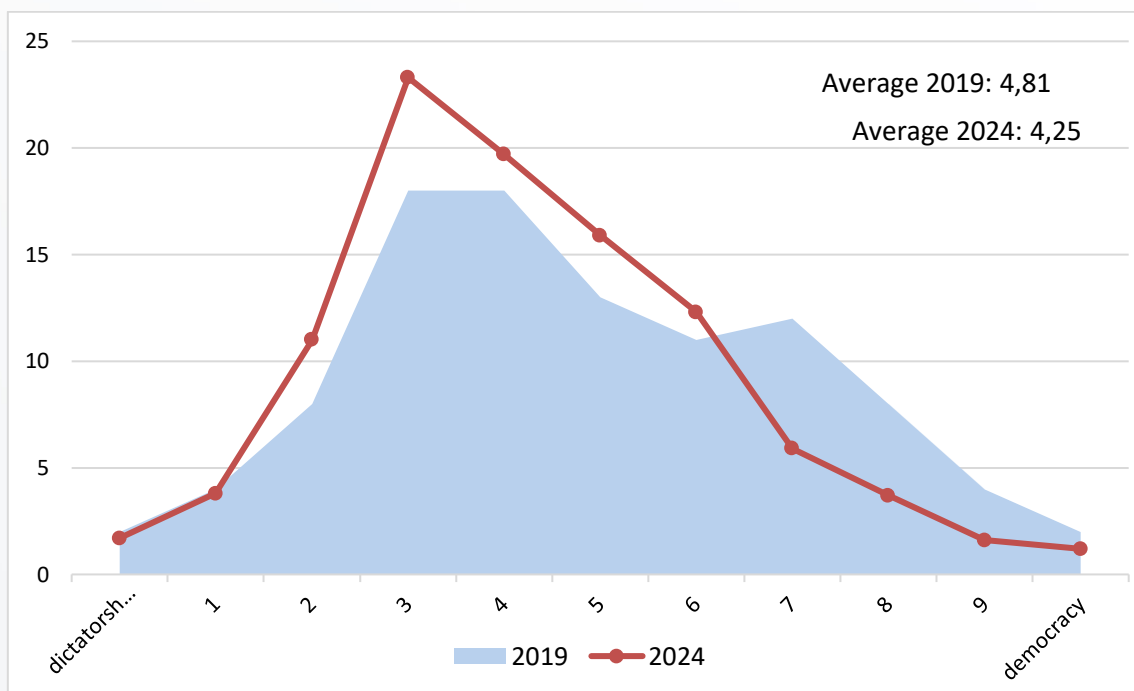

Source: Active Youth 2024. N=805.

The perception of democracy was also measured with a second question that was introduced in 2019. Since Hungarian opposition parties often allege that the governing party has a tendency towards exhibiting aspects of a dictatorship, students were asked where they would score present-day Hungary on the democracy-dictatorship spectrum. Point zero of indicated dictatorship and point 10 represented democracy. The midpoint of

the scale was therefore five. The figure below records the obtained result, so that the area diagram represents the 2019 data, and the line diagram represents the current data. On the dictatorship-democracy scale, there was a shift in the direction of dictatorship over the course of five years. The relative majority of students, namely 23 percent, gave a 3, and 20 percent a 4 on a scale of 0-10. At the same time, a trend-like decrease occurred on the democracy side, where grades 7-10 were halved. The average values of the scales also indicate the shift: in 2019, the evaluation of democracy-dictatorship was very close to five, i.e. the average value (4.81 average points), but by 2024, it had decreased to 4.25 average points, i.e. it changed slightly in the direction of dictatorship.

Figure 20.
Where is Hungary at the moment on the democracy-dictatorship spectrum? Please give a score on a scale of 10 to 0, where 10 stands for democracy and 0 stands for dictatorship. You are not limited to using integers only.*
(in percent of those answering the question)

* 2019: undecided: two percent; abstain: two percent; 2024: undecided 1,5%, abstain 2%
 Source: Active Youth 2019. N=800.; Active Youth 2024 N=805

In the early spring of 2024, the opinion of university students voting for the Momentum Movement or Democratic Coalition (DK), who classify themselves as left, center-left, or liberal, is the most markedly critical. Compared to the indicated average score of 4.25, DK voters scored 3.3, Momentum voters scored 3.6, those who classified themselves more to the left scored 3.7, and liberals scored 3.8. On the other hand, due to the prevailing party polarization, much higher average values can be recorded among the right-wing and the conservative, but mostly between government party voters (5.97 for Fidesz voters, for example). However, it is worth noting that the opinion of pro-government students has worsened rather than improved over the past 5 years.

IDEOLOGICAL AFFILIATION OF STUDENTS

The polarisation of students' political party preferences is reflected not only in their assessments about the operation of democracy but also their ideological mindset is analysed.⁴⁴ This question has been repeated since the first survey in 2011, so by now a rich dataset has been accumulated about the ideological affiliations of full-time Hungarian higher education students, covering four data collections over eight years.

The results of the Active Youth research may point to the changes that result from the socialization mechanisms of the Orbán regime. Adrienn Bognár and Andrea Szabó (2017), analysing the results of the third wave of the university survey, indicated that the Orbán government is building a strongly ideological (Christian-conservative) system-centered political socialization mechanism for the first time.

In the Spring of 2015, students were asked to identify whether they had a right-wing, expressly liberal or moderate mindset. Students described themselves as more right-wing, distinctly liberal and decidedly moderate. Based on three waves of data, it seemed that the students' ideological orientation was almost constant. But in February 2019, the students were the most liberal after four measurements along the liberal-conservative scale (3.5 average score) and had the most moderate mindset (3.3 average score), which was the most spectacular change over the whole 2011–2019 period. Only two or three percent of students chose the 'undecided' or the 'abstain' category.

Table 3.
Self-categorisation of Hungarian higher education students into ideological categories using left wing-right wing, liberal-conservative and moderate-radical scales
(average scores of responses given on a scale of one to seven)

	2011/2012	2013	2015	2019	2024
left-right	4,4	4,4	4,3	4,0	3,7
liberal-conservative	3,6	3,7	3,7	3,5	3,4
moderate-radical	3,7	3,6	3,5	3,3	3,4

Source: Active Youth 2011.: N=1700; Active Youth 2013: N=1300, Active Youth 2015 and 2019. N=800, Active Youth 2024. N=805.

Regarding 2024, it is worth drawing attention to several important changes. The first of these is the difficulty of ideological self-categorization. In 2019, 3 percent of students could not or did not want to place themselves on the scales. By 2024, this proportion had increased: – 16% (left-right), 15% (moderate-radical) and 14% (liberal-conservative). This was the most significant change in the 5 waves of the entire Active Youth research. Although there were minor or major differences in each chapter, we did not detect such a big change.

Another visible change occurred on the left-right scale. Those students who chose a position on the scale from 1 to 7 started moving away from the centre (four) position to the left. This is indicated by the scale's average score of 3.7. It can be argued that there was only a change of 0.3 average points, but if we examine the data in the long term, the extent of

⁴⁴ The survey used a classic method: interviewees had to place themselves on an ideology scale of one to seven, where one stands for left-wing, liberal and moderate, while seven stands for right-wing, conservative and radical. A score of four represents the centre.

the continuous shift to the left is much more spectacular and statistically significant (from 4.4 average points to 3.7 average points).

There is no systematic shift on the liberal and conservative scale compared to 2019, but even in this case, there was a slight decrease, a slow movement in the liberal direction. Since 2011, the student society is the most liberal now.

On the moderate-radical scale, there was a change in the opposite direction, which, however, should not be overinterpreted. The reduction that has been taking place since 2011 has stopped, but the trend can only be validated by a subsequent study.

The new ideological, system-centered socialization of the Orbán regime (BOGNÁR-SZABÓ 2017) does not have consequences that are in line with the regime's intentions by far, unless we consider ideological uncertainty as such.

The data indicate that there were not significantly fewer people on the right-wing pole and on the conservative pole (those who chose values 6 and 7) but change occurred rather in the case of the other values. On the left-right scale, the pull to the center mostly decreased and, in parallel, the rate of self-classification in the left field increased significantly.⁴⁵ On the liberal scale, the largest shift occurred in the case of value 3 on the scale, while in the moderate-radical ideological field, in addition to the decrease in the position of the center, the proportion of those placing themselves on the radical pole increased slightly.

Table 4.
Please select that one which is closest to your way of thinking.
(in percent of the total population)

	left-right		liberal- conservative		moderate- radical	
	2019	2024	2019	2024	2019	2024
left, liberal, moderate	4	8	10	10	11	10
2	11	15	20	21	20	19
3	14	18	17	21	19	21
4	42	34	28	26	35	31
5	15	14	12	11	11	12
6	10	8	9	8	3	5
right, conservative, radical	4	3	4	3	1	2

Source: Active Youth 2019. N=800.; Active Youth 2024 N=805.

There is no statistical difference in the answers according to the provider of the institution, the level of education, the level of education of the parents or the permanent residence. However, ideological self-classification is segmented by the nature of the secondary school and gender. Consistently, the most right-wing and the most conservative are the students who attended a church-maintained high school. Finally, the data suggest that in 2024, female students are more left-wing (3.5) and more liberal (3.2) and more moderate (3.3). In contrast, men have a statistically significantly more right-wing (3.8), more conservative (3.6) and more radical (3.5) ideological character.

⁴⁵ This change is also interesting for the reason that according to some scientists, in the United Kingdom, those aged 18-22 are right-leaning, and to take it even further, the 18 year olds are approximately as right-leaning as 40 year olds. In comparison to this, members of the Y Generation (so those born between 1980 and 1995) show an openness towards leftist ideologies (Kaufmann, 2020).

THE VALUE STRUCTURE OF THE STUDENTS

In the introduction, we indicated that the research examined all university students whose political socialization fell during the period of the Orbán regime. The results of the study may point to the changes that arise from the regime's socialization mechanisms. Bognár Adrienn and Andrea Szabó (2017), analyzing the results of the third wave of the Active Youth research, indicated that the Orbán government is building a strongly ideological (Christian-conservative) system-centered political socialization mechanism for the first time, which may have an influence on the attitudes of young people.

The regime's socialization efforts are the most perceptible in the case of value preferences. The Active Youth survey measured agreement with seven provocative statements on a classic five-point Likert scale in 2019 and 2024. These are statements that clearly indicate the value preferences of the respondents. For the most part, they are standard international research questions that examine gender stereotypes, racism, xenophobia and authoritarianism. Since the Orbán regime has consistently pursued an anti-refugee/anti-migrant policy since 2015, the questions include one of this nature. In 2024, the matter of same-sex marriage claim was newly added to the question block.

The list of statements:

- Children must learn that obedience and respect for authority are the most important.
- The country does not need political programs, but strong leaders.
- The man's job is to earn money; the woman has to take care of the household and the children.
- The criminal tendency is in the blood of Gypsies/Roma.
- The strictest possible migration policy is needed.
- The majority of the poor are at fault for living in poverty.
- Same-sex couples should also have the right to marry.

Based on the results, we cannot speak of any meaningful conservative, right-wing, or Christian ideological breakthrough. Authoritarianism have not increased significantly since 2019.

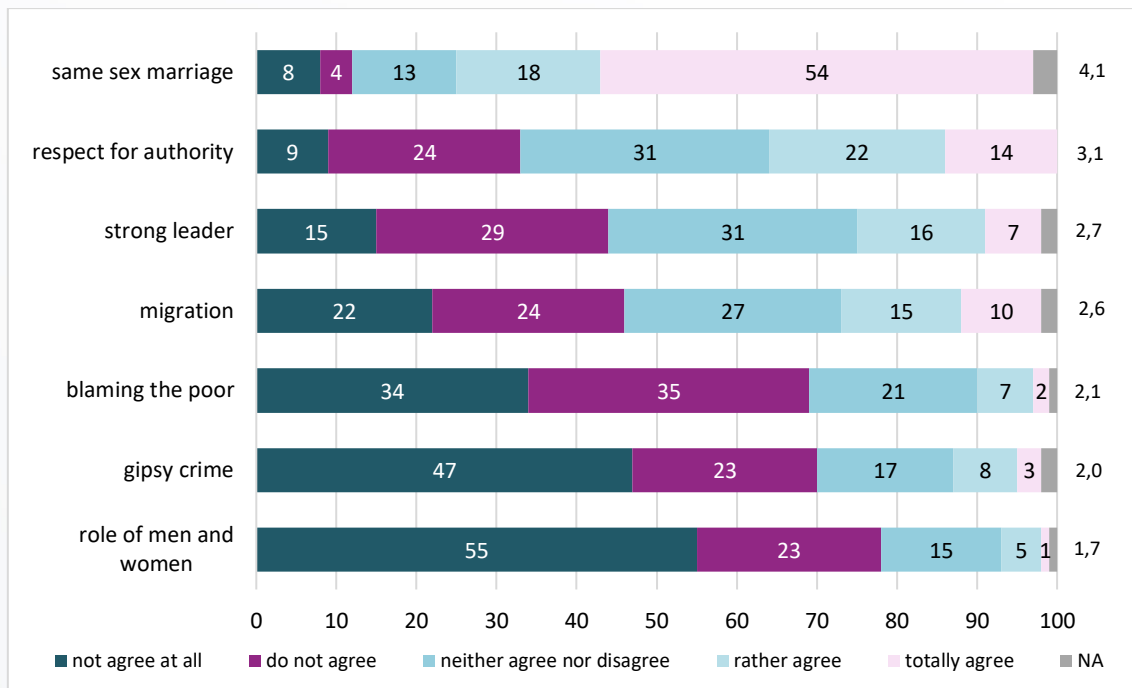
Examining the data for 2024, 72 percent of students support same-sex marriage, while 6 percent accept the conservative role of mother and father (that 'the man's job is to earn money, the woman should take care of the household and the children'). The statement about Gypsy crime is also characterized by a strong rejection, because seven tenths of the students chose the category "do not agree at all" or "disagree". There is a similar proportion of blaming the poor for the situation in which they are currently living.

Migration has been the leading issue in Hungarian politics since the refugee crisis in the summer and early Autumn of 2015 (BÍRÓ-NAGY 2018). During February and March 2024, a quarter of Hungarian full-time university students support the tightening of migration policy, while 46 percent are against it. Although the desire for a leader with a strong hand is present among the students (23% of them agree or completely agree with the statement that a leader with a strong hand is needed), more than four-tenths of them have the opposite opinion. It is important to note that in contrast to the ideological scales, positioning themselves in relation to those statements did not cause any problems for the respondents, the proportion of those who were unsure or refused to answer was 1-2 percent.

Finally, respect for authority is also present among university students, however, in this area, opinions are more polarized. A third of students agree with the statement that "children

should learn that obedience and respect for authority are the most important", while 36 percent reject it.

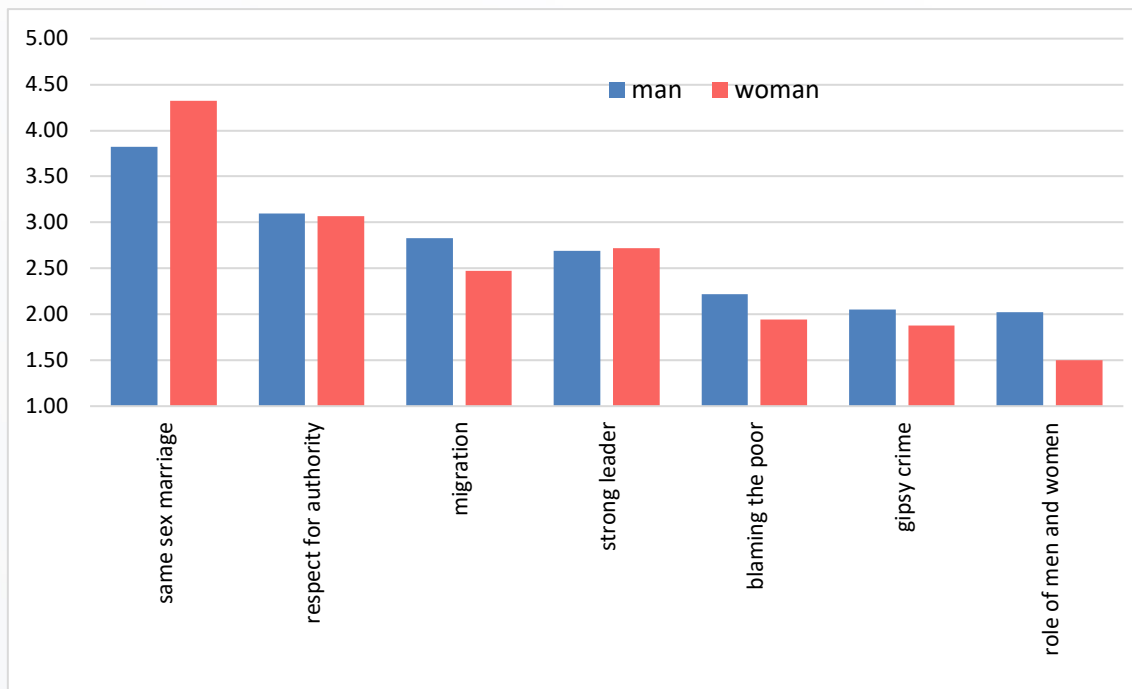
Figure 21.
To what extent do you agree with the following statements?
(in percent of those answering the question)

Source: Active Youth 2024 N=805.

Figure 22 presents the 2024 results from two perspectives. On the one hand, based on gender differences, and on the other hand, based on education level. According to these, it seems that women and those with a higher education level are more tolerant and inclusive compared to the average. The opinions of female and male students are not statistically different regarding respect for authority and a strong-handed leader, but in all other cases we can talk about substantial differences. There is a particularly large difference of opinion regarding two statements: family roles and same-sex marriage. Men tend to accept that women should be in the kitchen and men should earn money, but the figure shows that the averages in their case are around 2.

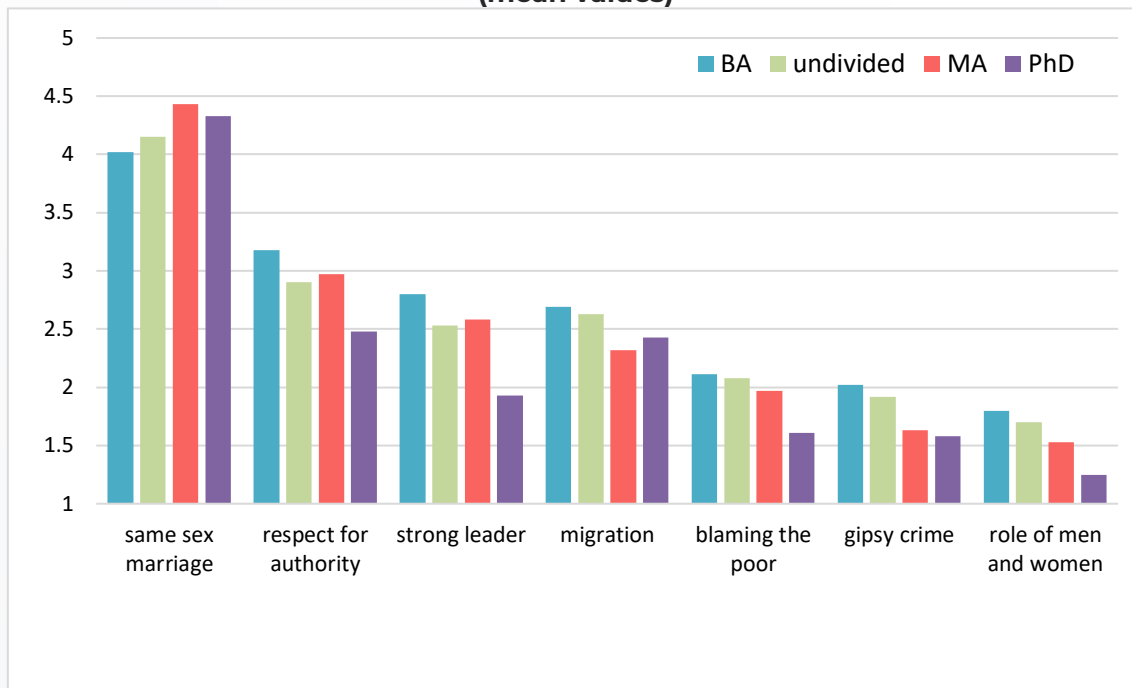
Figure 22.
To what extent do you agree with the following statements?
(mean values)

Source: Active Youth 2024 N=805.

Examining the students' value structure by level of education, it is clear that the opinions of those attending a higher level of education are consistently more liberal. Statistically, there is no difference of opinion on two statements: these are the assessment of migration and the blaming of the poor for their situation. For the other five items, the difference between the average values is significant. Respect for authority, the desire for a leader with a strong hand, the conservative family model and acceptance of gypsy crime are consistently the highest among full-time undergraduate students and always the lowest among doctoral students. Therefore, the more time a university student spends in higher education, the more likely their values will change and become more tolerant. The university years therefore have a political socialization effect, the process does not end at the age of 18. That is why it is especially problematic if young people finish their school career at the age of 16 or 17. By dropping out of the school system, their political socialization ends, and they are cut off from undergoing the invaluable character-forming development in university.

Figure 23.
To what extent do you agree with the following statements?
(mean values)

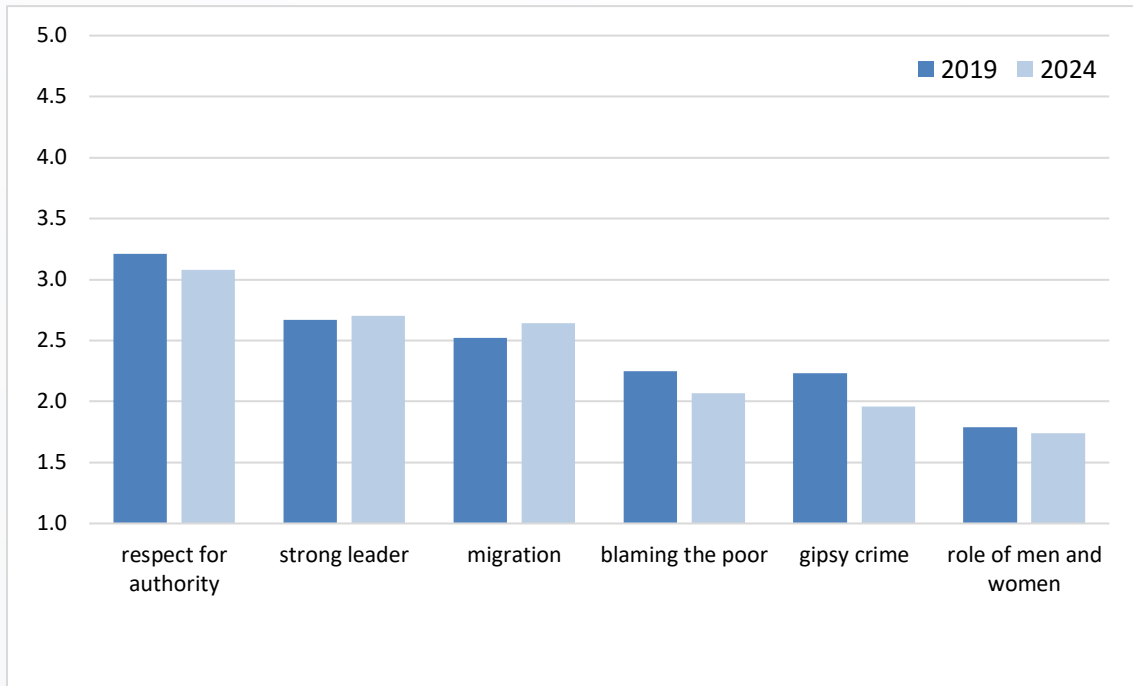
Source: Active Youth 2024 N=805

A comparison of the value structure with 2019 does not mirror an authoritarian turn. Comparing the results of the two data collections, apart from one statement, the average did not increase, so either stagnation or a decrease can be registered. In particular, the acceptance of the statement about Gypsy crime and the average value of blaming the poor decreased.

However, there is one claim where a slight increase occurred, and that is on attitudes towards migration policy. It should be noted, however, that the wording of the statement changed⁴⁶ somewhat in 2024 compared to 2019, so the comparison can only be partial. In any case, it is clearly visible that the students' values are basically constant: moderate respect for authority, acceptance of the principle of a leader with a strong hand in some student groups, more liberal-inclusive thinking.

⁴⁶ 2019: Refugee policy cannot be strict enough. 2024: The strictest possible migration policy is needed.

Figure 24.
To what extent do you agree with the following statements?
(in percent of those answering the question)

Source: Active Youth 2024 N=805.

CERTAIN DIMENSIONS OF POLITICAL PARTICIPATION

Organisational affiliations

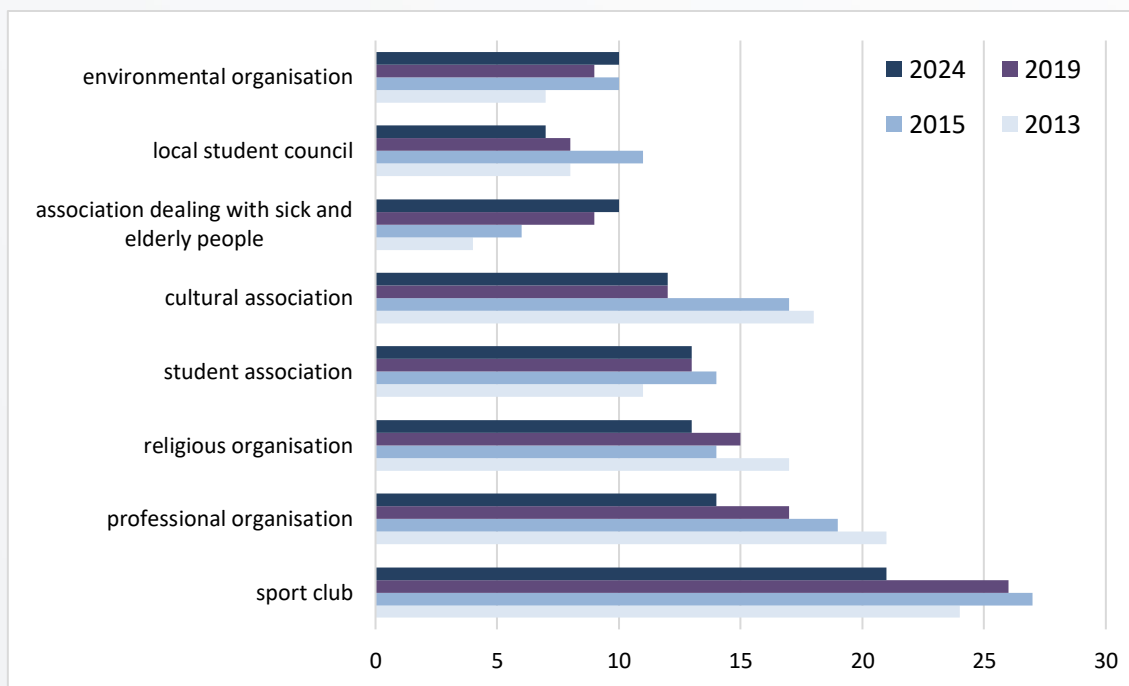
Hungarian higher education students are more active in public life than the large sample youth surveys carried out every fourth year would suggest (OROSS AND SZABÓ 2017).

In 2019, the growth of students' organizational attachment stopped. The constant trend is that most people are connected to sports organizations and sports clubs. Professional and scientific organizations followed, and the importance of cultural, artistic groups and organizations gradually decreased.

An interesting and important change has taken place in relation to conventional civil organizations dealing with helping the elderly. Between 2013 and 2019, the rate of affiliation with such organizations doubled, which was probably related to the spread of mandatory community work.

The 2024 results testify a further decrease in organizational attachment and the gradual disintegration of the student organizational network. In our opinion, this might be connected to the direct or indirect aftermath of the COVID-19 pandemic (such as the growing importance of the digital space). Significantly fewer people are connected to sports clubs and scientific organizations, or to cultural organizations. Significantly fewer people are connected to sports clubs and scientific organizations. The proportion of university students connected to church organizations student governments has also decreased. In fact, participation only increased in case of organizations dealing with the elderly. Overall, the organizational affiliation of the students decreased.

Figure 25.
Are you affiliated with the following (formal) organisations?
(in percent)

Source: Active Youth 2013: N=1300, Active Youth 2015 and 2019. N=800, Active Youth 2024. N=805.

In 2013 and 2015, around 40 percent of Hungarian university and college students were not connected to any formal organization. In 2019, the rate among students was 37 percent, which did not mean a significant shift compared to previous research. However, in 2024, the proportion of those who dropped out of the student organization network continued to rise: 46 percent of the examined university students had no organizational activity. About three-tenths of students are affiliated with one organization, 14 percent are affiliated with two organizations, while 13 percent of students are affiliated with three or more organizations.

The sociological background of affiliations with a formal organisation is not different from what was recorded earlier. The level of organisation rises along with each increasing training programme level: it is lowest among participants of undergraduate programmes and highest among students attending PhD courses. This means that the more a student settles into a given institution, the easier it will be for them to find an organisation for them to affiliate with. The discipline that the student's training programme belongs to is another important aspect. Despite their very low number, those attending theological training programmes are markedly different from the rest as they have the highest rate of multiple organisational affiliations. Thus, it is not surprising that students studying in religious higher education have a higher rate of organisational affiliation than their peers attending state or private institutions. Obviously, religious students belonging to a church also have an outstanding level of organisation compared to the members of other groups.

At the end of this section, familiarity of two specific organizations is presented. According to our data, two-thirds of Hungarian full-time university students have heard of the National Conference of Student Governments (HÖÖK), and one quarter of the National Youth Council (NIT). Those who have heard of the two organizations evaluate their work in a positive way. In the case of the National Youth Council, the main goal may be to raise the current level of students' awareness.

Participation in direct democratic activities

Previous Active Youth surveys have refuted some of the stereotypes about the activity of higher education students. It cannot be said that the vast majority of student society is passive or indifferent to participation in public life. When exploring the subject, the survey distinguished between online and offline forms of participation, both in 2015 and 2019, because studies published in recent years clearly indicated that political/public life activities conducted on online platforms have equal importance in the eyes of youth as offline participation (OROSS-SZABÓ, 2017). However, András Bíró-Nagy and Andrea Szabó compared the results of the Hungarian youth to V4 and Baltic countries in a comparative survey for 15–29-year-olds. One of the most important results of their research was precisely that no matter what geographical unit we take as a basis for comparison, in the case of young Hungarians, passivity is the correct word to use, not activism (BÍRÓ-NAGY-SZABÓ 2021).

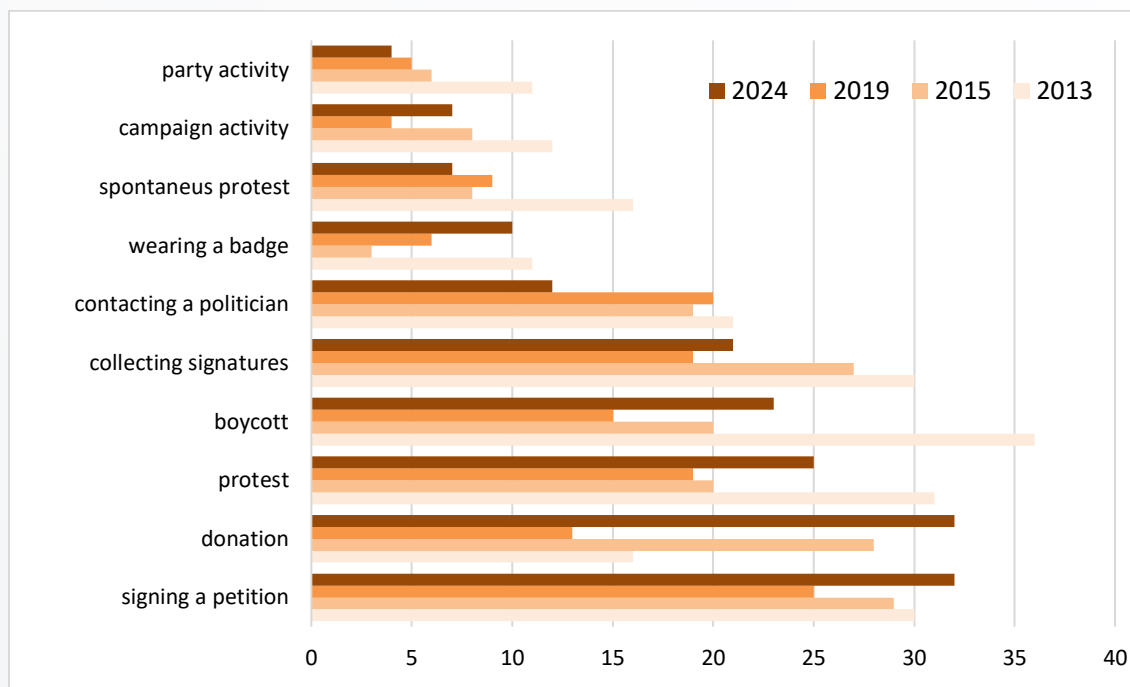
The Covid-19 epidemic has rearranged the structure of participation, as physical gatherings were legally limited for a long time. But then several political and public events were organised (teacher's protests, abolition of the KATA tax form, the outsourcing of public universities to foundations, and then the scandal of the president that shook the whole society). How student activism in public life developed in 2024 is therefore a relevant question. This topic is particularly interesting in light of the fact that in 2019, at least compared to 2015, student participation decreased substantially.

Figure 26 shows the significant increase of political activism of Hungarian full-time university students over the past five years. In the case of several forms of participation, participation patterns are similar to the 2013 level, and there are even some participation repertoires that exceed it. In 2024, the rate of signing protest petitions is the highest (every third student did so), and change is remarkably immense regarding donations. While 13

percent of students reported this in 2019, in 2024, every third student was active. Every fourth of them took part in a demonstration, which corresponds to the level of 2015, and roughly the same number of people boycotted a product or service in the past period. However, there is a decreasing trend in relationship with or contacting politicians, participation in spontaneous demonstrations and party activities.

Overall, while in 2019, only 57 percent of students had taken part in an activity, 70 percent in 2024 had some kind of public activity, which is a statistically significant increase (on a scale of 0-10, the increase is 1.72 average points). There is therefore a shift in student activism. A quarter of the students participated in one form, and 18 percent in two forms. Three types of participation are characteristic of 11 percent of them, while 15 percent took part in 4 or more forms of participation.

Figure 26.
Have you ever participated in or performed the following activities?
(in percent of 'yes' answers broken down by form of offline participation)

Source: Active Youth 2013: N=1300, Active Youth 2015 and 2019. N=800, Active Youth 2024. N=805.

The sociological background of participation did not change based on past waves of research. Compared to the average, it is more typical for university students from families where parents hold multiple university degrees, for those attending state-run 5-8 grade high schools and university-run high schools. Students studying at a higher level (mostly undivided and doctoral programs), and students attending humanities and social sciences programs are more likely to participate. In addition, it is worth mentioning that while the position on the left-right and liberal-conservative scale is not a segmenting aspect in the case of organizational affiliation, it is highly related to participation in public life. The political activity of those who place themselves in the centre is the lowest (1.4 average points), while that of those on the right is higher (1.7 average points), but it is mostly typical of leftists (2.3 average points). The same tendency can be described on the liberal-conservative axis, but the participation averages are somewhat lower there.

Finally, it is worth mentioning that political preferences strongly segment students. Opposition voters are the most active, almost regardless of party, while Fidesz university

voters are significantly less active. Compared to them, those who hide their party preferences, but even those who are uncertain are also more active. Among all student groups, the most passive in terms of public activity are those students who would not participate in a parliamentary election.

RESEARCH METHODOLOGY

The empiric survey included in the year 2019 data collection of the Active Youth research programme was carried out using an 805-strong quota⁴⁷ sample, the composition of which was 'randomised' following instructions similar to random walking.⁴⁸ The 800 respondents were interviewed in person, using a written questionnaire, on the campuses of Hungarian higher education institutions. When designing the sample, the researchers considered the total number of full-time Hungarian university and college students as the population, that is, foreign national students attending universities and colleges in Hungary were excluded from the survey.

The Active Youth survey is unique due to the role of students as interviewers. Over 100 full-time students from political science, sociology or other social sciences backgrounds conducted the interviews with 800 fellow students who made up the sample. Few gaps were reported either by interviewers or respondents in terms of age, status or mindset, which helped to foster candid dialogue between the two parties. The validity of the responses therefore comes directly from the freshness and straightforwardness of these exchanges. The design of the interviewers' group and the student sample also allowed researchers to test provocative, sensitive and even exciting questions that might create difficulty if tested in a conventional sample of the adult population.

The interviews were conducted as part of internship duties and/or voluntary work by university and college students studying in various social sciences training programmes at the Faculty of Law of Eötvös Loránd University (ELTE ÁJK), the Faculty of Social Sciences of Eötvös Loránd University (ELTE TáTK), the Faculty of Humanities of the University of Debrecen, Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Szeged and the Faculty of Humanities of the University of Pécs. Annamária Sebestyén and Viktor Papházi were the lead instructors.

Personal interviews were conducted between 20th of February and 11th of March at 148 sampling points (that is, in as many university and college faculties or colleges). The personal interviews were always conducted on the campus of the selected college or university, or in the area in front of the campus, based on the following instructions:⁴⁹

- The first third of the interviewees had to be selected at the entrance by inviting every second student entering or leaving the campus to take part in the interview. If the student rejected the invitation, the counting had to be reset and the second person entering or leaving the campus after him/her had to be invited next.
- The next third had to be selected inside the universities and colleges from among the students sitting and/or waiting next to the (lecture) rooms. At least one interviewee selected this way had to come from a group while the others could have been sitting alone when they were invited.
- The last third of the interviewees had to be selected at places where students are socialising, i.e. in the canteen, the yard or in the hall. The interviewers were strictly forbidden to enter the rooms used for teaching. They were instructed not to invite any acquaintances or friends, students belonging to the same subculture as the interviewer or persons who are markedly likeable characters, who look 'cool' at first sight.

⁴⁷ The quota is based on the Statistics on Higher Education published by the Educational Authority (Oktatási Hivatal), for the academic year for 2017/2018.

https://www.oktatas.hu/felsooktatas/kozerdeku_adatok/felsooktatasi_adatok_kozetetele/felsooktatasi_statistikak.

⁴⁸ For details on the methodology used in the year 2015 research, see RÓNA AND SZABÓ 2017.

⁴⁹ The rules of random selection were developed by Dániel Róna in 2015 and updated by Pál Susányszky in 2019.

The 800-strong sample selected via the invitations following the above principles is representative as per the following criteria:

5. the maintainer of the institution (state university, state college, religious university, religious college, private university, private college);
6. the weight of the institutions in higher education;
7. what faculties the institutions have;
8. the ratio of women and men in the institution and within the faculty;
9. the ratio of training programmes in the institution and within the faculty (undergraduate, master, undivided and doctoral programmes).

These five criteria were considered together, which means that in the sample there are, for example, as many full-time, female law students studying in an undivided training programme on the Faculty of Law of Eötvös Loránd University (and so forth, for every faculty of each institution operating in Hungary) as required for the representative sample based on the statistics published by the Educational Authority on higher education.

The data collection was financed by: National Youth Council (NIT), its strategic partner is the National Conference of Student Self-Governments (HÖÖK), the Institute of Political Science of the Faculty of Law of ELTE, and the Institute of Political Science of the HUN-REN Research Centre for Social Sciences.

BIBLIOGRAPHY

- Bíró-Nagy András (2018): Political lottery five: the importance of migration in Hungarian politics [Politikai lottóötös: a migráció jelentősége a magyar politikában, 2014–2018]. In: Böcskei Balázs, Szabó Andrea (eds.): Expectations and realities. Parliamentary election 2018 [Várakozások és valóságok. Parlamenti választás 2018.] Budapest, MTA TK PTI – Napvilág Kiadó, 267–291.
- Bognár Adrienn, Szabó Andrea (2017): Political socialization models in Hungary 1990–2016. [Politikai szocializációs modellek Magyarországon, 1990–2016.] In: Szabó, Andrea; Oross, Dániel (eds.) Are they quiet or rebellious? Political orientations of students in Hungary (2011–2015) [Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015)] Budapest, Magyarország, Szeged, MTA TK Politikatudományi Intézet, Belvedere Meridionale (2017) 14–34.
- Böcskei Balázs, Fekete Mariann, Nagy Ádám, Szabó Andrea (2023): Beyond the mask: Examining generational coronavirus and crisis experiences using multiple research methods [maszkon túl: Generációs koronavírus- és válságmegélések vizsgálata több kutatási módszer együttes alkalmazásával]. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Böcskei Balázs, Fekete Mariann, Nagy Ádám, Szabó Andrea (2023): Post-Covid Youth Mirror 2. [Poszt-Covid Ifjúsági tükör 2.] <https://politikatudomany.tk.hu/blog/2023/06/poszt-covid-ifjusagi-tukor-2>
- Böcskei Balázs, Fekete Mariann, Nagy Ádám, Szabó Andrea (2023): Post-Covid Youth Mirror 4. [Poszt-Covid ifjúsági tükör 4.] <https://politikatudomany.tk.hu/blog/2023/08/poszt-covid-ifjusagi-tukor-4>
- Delbos-Corfield, G. (2022). *Interim report on the proposal for a Council decision determining, pursuant to Article 7(1) of the Treaty on European Union, the existence of a clear risk of a serious breach by Hungary of the values on which the Union is founded (Report No. A9-0217/2022)*. European Parliament. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0217_EN.html
- Csizmadia Zoltán (évsz.n.): The situation of youth [Az ifjúság helyzete]. In: Nagy Ádám (eds.): Beyond the footnote. Hungarian Youth Research 2020 [A lábjegyzeten is túl. Magyar Ifjúságkutatás 2020.] Budapest, Szociális Demokráciáért Intézet, Excenter Kutatóközpont, 134–161.
- Juhász Dániel (2023): The number of young Hungarians studying at foreign universities continued to increase, last year more than 16,000 students attended higher education institutions abroad [Tovább nőtt a külföldi egyetemeken tanuló magyar fiatalok száma, tavaly már 16 ezernél is több diák járt kinti felsőoktatási intézménybe.] *Népszava*, 2023. október 19. https://nepszava.hu/3212685_oktatas-kulfoldi-egyetemek-diakok-nyugat-europa
- Hárs Ágnes (2018): Growing emigration - opportunities, hopes, labor market effects [Növekvő elvándorlás – lehetőségek, remények, munkaerőpiaci hatások.] In: Kolosi Tamás, Tóth István György (eds.): Social report, 2018 [Társadalmi riport, 2018.] Budapest, TÁRKI Zrt. 81–105.
- Kaufmann, Eric (2020): Are young people turning to the Right? Political correctness could explain why the Jordan Peterson generation is quite so conservative. *UnHerd* <https://unherd.com/2020/07/are-the-jordan-peterson-generation-of-zoomers-turning-right/>
- Kmetty Zoltán, Szabó Andrea (2021): Path to Fidesz: Political socialization paths to party choice among Hungarian university students [Út a Fideszhez: Politikai szocializációs utak a pártválasztáshoz a magyar egyetemisták körében.] POLITICAL SCIENCE REVIEW [POLITIKATUDOMÁNYI SZEMLE] 30/4 29–58.

- Marián Béla (évsz.n.): Political and public activity of 15–29-year-olds [A 15–29 évesek politikai, közéleti aktivitása.] In: Nagy Ádám (eds.): Beyond the footnote. Hungarian Youth Research 2020 [A lábjegyzeten is túl. Magyar Ifjúságkutatás 2020.] Budapest, Szociális Demokráciáért Intézet, Excenter Kutatóközpont, 219–258.
- Oross Dániel, Szabó Andrea (2017): Trends in the political participation of Hungarian university and college students, 2011–2015 [Trendek a magyar egyetemisták és főiskolások politikai részvételében, 2011–2015.] In: Szabó Andrea, Oross Dániel (eds.): Are they quiet or rebellious? Political orientations of students in Hungary (2011–2015). [Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015).] Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale, MTA TK PTI, 100–122.
- Oross Dániel, Szabó Andrea (2014): Tendencies of democratic participation among Hungarian full-time students. [A demokratikus részvétel tendenciái a magyar nappali tagozatos hallgatók körében.] In: Szabó Andrea (eds.): Rationally rebellious students II. Apathy - Radicalism - Post-materialism among Hungarian university and college students. [Racionálisan lázadó hallgatók II. Apátia – Radikalizmus – Posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében.] Budapest–Szeged, Belvedere Meridionale –MTA TK PTI. 77–98.
- Róbert Péter (2018): Intergenerational school mobility in European countries before and after the crisis. [Intergenerációs iskolai mobilitás az európai országokban a válság előtt és után.] In: Kolosi Tamás, Tóth István György (eds.): Social report, 2018. [Társadalmi riport, 2018.] Budapest, TÁRKI Zrt. 64–80.
- Róna Dániel (2017): "Cuki-Kampány-generation" instead of "Kuruc.info generation"? The reasons for Jobbik's outstanding support among young people [„Kuruc.info–nemzedék” helyett „Cukikampány-nemzedék”? A Jobbik fiatalok közötti kiemelkedő támogatottságának okai.] In: Szabó Andrea, Oross Dániel (eds.): Are they quiet or rebellious? Political orientations of students in Hungary (2011–2015). [Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015).] Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale, MTA TK PTI, 140–157.
- Róna Dániel, Szabó Andrea (2017): Methodology of the 2015 data collection. [A 2015-ös adatfelvétel módszertana.] In: Szabó Andrea, Oross Dániel (eds.): Are they quiet or rebellious? Political orientations of students in Hungary (2011–2015). [Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015).] Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale, MTA TK PTI, 208–210. p.
- Szabó Andrea (2013): Political Orientations, Values and Activities of Hungarian University and College Students Prague, Heinrich Böll Stiftung.
- Szabó Andrea (2015): University and college students in Hungary, 2015. [Az egyetemisták és főiskolások Magyarországon, 2015.] Szeged, Belvedere Meridionale.
- Szabó Andrea (2019): *A hallgatók politikai integrációja, 2019: Political integration of Hungarian students*, 2019 Prague, Csehország, Heinrich Böll Stiftung.
- Szabó Andrea (2022): Re-buttoning the central power field: The evolution of Hungarian voter behavior 2010–2022. [A centrális erőter újragombolása: A magyar választó magatartásának alakulása 2010–2022.] In: Böcskei, Balázs; Szabó, Andrea (eds.) Change of permanence. Parliamentary election 2022 [Az állandóság változása. Parlamenti választás 2022.] Budapest, Gondolat Kiadó, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet 17–39.
- Szabó Andrea, Oross Dániel (2012): Tendencies of democratic participation among Hungarian full-time students. [A demokratikus részvétel tendenciái a magyar egyetemisták és főiskolások körében.] In: Szabó Andrea (eds.) (2012): Rationally rebellious students 2012: Apathy - Radicalism - Post-materialism among Hungarian university and college students I. [Racionálisan lázadó hallgatók 2012: Apátia – Radikalizmus – Posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében I.] Szeged, Belvedere Meridionale, 2012. pp. 65–111.

- Szabó Andrea, Oross Dániel (2014): Are they completely different there and then or are they always the same everywhere? Active and passive students in Hungary [Ott és akkor egészen mások vagy mindig mindenütt ugyanazok? Aktív és passzív hallgatók Magyarországon.] In: Szabó Andrea (eds.): Rationally rebellious students II. Apathy - Radicalism - Post-materialism among Hungarian university and college students. [*Racionálisan lázadó hallgatók II. Apátia – Radikalizmus – Posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében.*] Budapest–Szeged, Belvedere–MTA TK PTI. 99–110.
- Szabó Andrea, Oross Dániel (2021): A changing world - constant values. [Változó világ – állandó értékek.] In: Székely Levente (eds.): Hungarian youth during the COVID-19 pandemic [Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején.] Budapest, Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft.
- Szalóki Viktor, Kerpel-Fronius (évsz.n.): Identity and political values in neo-nationalism. [Identitás és politikai értékek az újnacionalizmusban.] In: Nagy Ádám (eds.): Beyond the footnote. Hungarian Youth Research 2020. [*A lábjegyzeten is túl. Magyar Ifjúságkutatás 2020.*] Budapest, Szociális Demokráciáért Intézet, Excenter Kutatóközpont, 162–188.
- Székely Levente (eds.): Hungarian youth during the COVID-19 pandemic [Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején.] Budapest, Enigma 2001 Kiadó és Médiaszolgáltató Kft.
- Tóka Gábor (2018): Decomposition of the central force field. [A centrális erőtér bomlása.] In: Böcskei Balázs, Szabó Andrea (eds.): Expectations and realities. Parliamentary election 2018. [*Várakozások és valóságok. Parlamenti választás 2018.*] Budapest, MTA TK PTI – Napvilág Kiadó, 78–101.
- Tóth Csaba, Szabó Andrea (2018): The winner takes all? The results of the 2018 election. [A győztes mindent visz? A 2018-as választás eredményei.] In: Böcskei Balázs, Szabó Andrea (eds.): Expectations and realities. Parliamentary election 2018. [*Várakozások és valóságok. Parlamenti választás 2018.*] Budapest, MTA TK PTI – Napvilág Kiadó, 19–42.

ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

Ábrák

1. ábra. A felsőoktatásban hallgató nappali tagozatos egyetemisták és főiskolások száma, 1990/1991-es tanév–2022/2023-as tanév; A felsőoktatásban hallgatók aránya a 15–64 éves népességben belül, 2001/2002-es tanév–2022/2023-as tanév (százalék)5
2. ábra A kibocsátó család iskolázottsága, 2015, 2019, 2024 (kérdésre választ adók százaléka) 13
3. ábra A képzési szint megoszlása az apa és az anya együttes iskolai végzettsége szerint, 2019 és 2024 (kérdésre választ adók százaléka)..... 14
4. ábra Hogyan jellemeznéd anyagi helyzetet 2011–2024? (kérdésre választ adók százaléka) 15
5. ábra Összességében, hogy érzed anyagilag...? (Az apa és az anya együttes iskolai végzettsége szerint, százalékos megoszlás)..... 16
6. ábra Mennyire érzed biztosnak a jövődet, mennyire érzed magad biztonságban a jövőddel kapcsolatban? (a kérdésre választ adók százalékos megoszlása) 18
7. ábra Jelenlegi magyarországi munkavállalás, 2011–2024 (a valamilyen gyakorisággal dolgozók százalékos megoszlása) 19
8. ábra Tervezed-e, hogy a közeljövőben külföldön végezd az egyetemet, főiskolát, 2024? (az anyagi helyzet megítélése alapján, százalék).....22
9. ábra Tervezed-e, hogy egy pár hétre, pár hónapra külföldre menj dolgozni, illetve, hogy külföldön élj? (százalékos megoszlás)23
10. ábra Tervezed-e, hogy külföldön élj? (százalékos megoszlás)25
11. ábra Milyen előkészületet tettél külföldi terveid megvalósítása érdekében? (az említések százalékos aránya. Több opciót is meg lehetett jelölni.)26
12. ábra Miért szeretnél külföldön élni? (az említések százalékos aránya. Több opciót is meg lehetett jelölni.)27
13. ábra Mi tart itthon? (az említések százalékos aránya. Több opciót is meg lehetett jelölni.) 28
14. ábra Mennyire érdekel a politika neked szerint? 1-től 5-ig terjedő skála átlagai (1=egyáltalán nem érdekel, 5=nagyon érdekel)..... 30
15. ábra Milyen gyakran szoktál beszélgetni közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról? 1-től 5-ig terjedő skála átlagai (1=egyáltalán nem érdekel, 5=nagyon érdekel).....32

16. ábra Pártok támogatottsága a különböző hallgatói csoportokban, 2024 (a kérdésre válasz adók, százalékos megoszlás)*	36
17. ábra A következő kijelentések közül melyik áll közelebb a véleményedhez? (kérdésre választ adók százalékos megoszlása)	39
18. ábra Mennyire vagy elégedett a demokrácia működésével az országban? (kérdésre választ adók százalékos megoszlása)	40
19. ábra Mennyire vagy elégedett a demokrácia működésével az országban? (politikai preferenciák szerint, kérdésre választ adók százalékos megoszlása)	41
20. ábra Szerinted, ha egy skála egyik szélén a demokrácia, a másikon pedig a diktatúra található, akkor jelenleg Magyarország hol helyezkedik el ezen a skálán? Kérlek, válaszolj egy 10-től 0-ig terjedő skálán úgy, hogy a 10 jelentse azt, hogy demokrácia, a 0 pedig, hogy diktatúra. Természetesen köztes értékeket adhatsz?*(kérdésre választ adók százalékos megoszlása)	42
21. ábra Mennyire értesz egyet a következő kijelentésekkel? Kérlek, válaszolj úgy, ahogy az iskolában szokás, az 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem értesz egyet, az 5-ös pedig azt, hogy nagyon egyet értesz!?(százalékos megoszlása)	47
22. ábra Mennyire értesz egyet a következő kijelentésekkel? Kérlek, válaszolj úgy, ahogy az iskolában szokás, az 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem értesz egyet, az 5-ös pedig azt, hogy nagyon egyet értesz! (skálaátlagok nemek szerint)	48
23. ábra Mennyire értesz egyet a következő kijelentésekkel? Kérlek, válaszolj úgy, ahogy az iskolában szokás, az 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem értesz egyet, az 5-ös pedig azt, hogy nagyon egyet értesz! (skálaátlagok képzési szint szerint)	49
24. ábra Mennyire értesz egyet a következő kijelentésekkel? Kérlek, válaszolj úgy, ahogy az iskolában szokás, az 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem értesz egyet, az 5-ös pedig azt, hogy nagyon egyet értesz! (skálaátlagok, 2019, 2024)	50
25. ábra Kötődsz-e az alábbi (formális) szervezetekhez? (százalékos megoszlás)	52
26. ábra Részt vettél-e valaha, folytattad-e valamikor az alábbi tevékenységeket? (százalékos megoszlása)	54

Táblázatok

1. táblázat Politikai érdeklődés alakulása a középiskolás korban folytatott politikai beszélgetés gyakorisága alapján (1-től 5-ig terjedő skála átlagai)	31
2. táblázat Pártpreferenciák az összes hallgató körében az Aktív F fiatalok kutatási sorozatban (teljes hallgatói népesség, százalékos megoszlás)	35

3. táblázat A magyar egyetemisták és főiskolások ideológiai önbesorolása a baloldali–jobboldali, a liberális–konzervatív, valamint a mérsékelt–radikális skálán (1-től 7-ig terjedő skála átlagai) 43
4. táblázat Kérlek, jellemezd önmagad az alábbi tulajdonság-párok segítségével? (1-től 7-ig terjedő skála megoszlásai) 45

FIGURES AND TABLES

Figure

Figure 1. Number of full-time students studying at universities or colleges AY (academic year) 1990/1991 – AY 2022/2023 Rate of higher education students as compared to the total population of the 15-64 age group, AY 2001/2002 – AY 2022/2023 (percent)	63
Figure 2. Level of education within the family, 2015, 2019, 2024 (in percent).....	70
Figure 3. Distribution of education levels by the father's highest level of education, 2019 (%).....	71
Figure 4. How would you describe your financial situation? (in percent).....	72
Figure 5. On the whole, what would you say about your finances...? (By parent's highest level of education) (in percent)	73
Figure 6. How secure do you think your future will be, and how secure do feel about your future? (in percent of those answering the question)	75
Figure 7. Working in Hungary, 2011-2024 (in percent of those working with some frequency)	76
Figure 8. Are you planning to study at university or college abroad in the near future?	79
Figure 9. Are you planning to go abroad to work for a few weeks or months or to live there? (in percent).....	80
Figure 10. Are you planning to live abroad? (in percent)	81
Figure 11. What preparations have you made to implement your plans to go abroad in 2019? (Percent of mentioning. Multiple answers allowed.)	82
Figure 12. Why would you like to live abroad? (Percent mentioning. Multiple answers allowed.).....	83
Figure 13. What keeps you in Hungary? (Percent mentioning. Multiple answers allowed.).....	84
Figure 14. How much are you interested in politics? (gender differences, average score of responses given on a scale of one to five, where 1 = I'm very uninterested, and 5 = I'm interested a lot).....	86
Figure 15. How often do you talk about politics? Average on a scale of 1 to 5 (1=not at all interested, 5=very interested)	88
Figure 16. Party support in various student groups, 2024 (in percent of those answering the question)	92

Figure 17. Which of the following statements is closest to your opinion? (in percent of those answering the question).....	94
Figure 18. Which of the following statements is closest to your opinion? (in percent of those answering the question).....	95
Figure 19. How much are you satisfied with the operation of democracy in Hungary in 2024? (in percent of those answering the question).....	96
Figure 20. Where is Hungary at the moment on the democracy-dictatorship spectrum? Please give a score on a scale of 10 to 0, where 10 stands for democracy and 0 stands for dictatorship. You are not limited to using integers only.* (in percent of those answering the question)	97
Figure 21. To what extent do you agree with the following statements? (in percent of those answering the question).....	101
Figure 22. To what extent do you agree with the following statements? (mean values)	102
Figure 23. To what extent do you agree with the following statements? (mean values)	103
Figure 24. To what extent do you agree with the following statements? (in percent of those answering the question).....	104
Figure 25. Are you affiliated with the following (formal) organisations? (in percent) .	105
Figure 26. Have you ever participated in or performed the following activities? (in percent of 'yes' answers broken down by form of offline participation)	107

Table

Table 1. Trends in political interest by frequency of political conversation in high school (averages on a scale of 1 to 5)	87
Table 2. Political party preferences of all respondents throughout the Active Youth research surveys (in percent of the total student population).....	91
Table 3. Self-categorisation of Hungarian higher education students into ideological categories using left wing-right wing, liberal-conservative and moderate-radical scales (average scores of responses given on a scale of one to seven)	98
Table 4. Please select that one which is closest to your way of thinking. (in percent of the total population).....	99